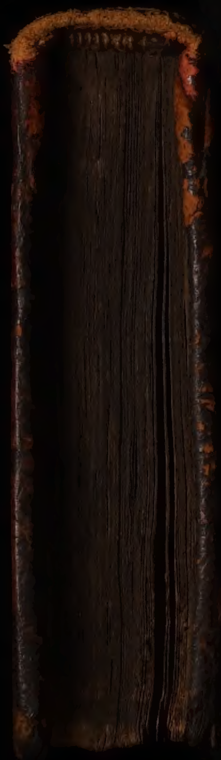
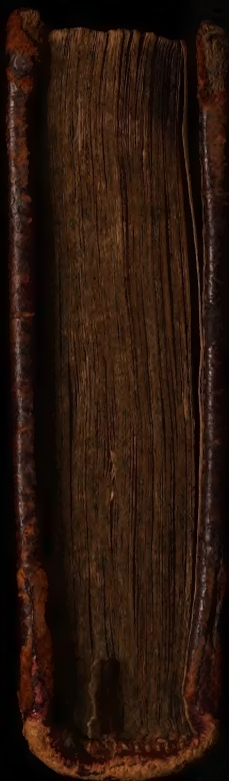

CLARO-
MONTIUS
DE
ANGLIA.

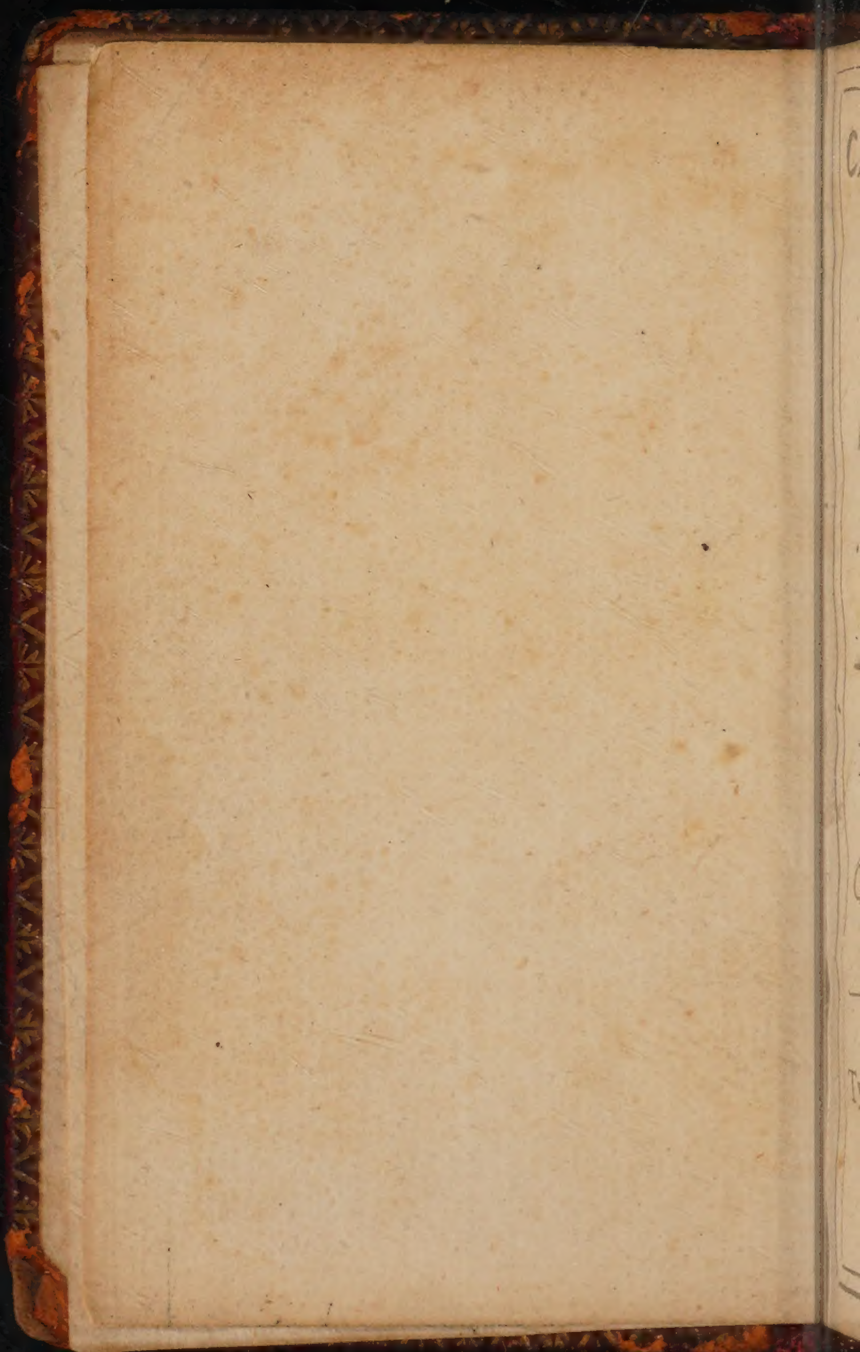
1672.

CLERMONT

CAROLI CLAROMONTII,
Doct. Medici,
Nob. *LOTHARINGI.*

DE
AERE, LOCIS, & AQUIS
TERRÆ
Angliæ;
Deque morbis *ANGLORUM*
Vernaculis,

Cum Observationibus Ratiocinatione & Curandi Methodo Illustratis.

LONDINI,
Typis *Thomæ Roycroft*, & Impensis *Johannis Martyn*, sub Signo Campanæ in D. *Pauli* Cœmiterio.
CIↃ DC LXXII.

C: Bruch 1754

Excellentissimo Principi

JACOBO

DUCI

ORMANDIÆ,

MARCHIONI

D'*OSSERY*, &c.

OXONIENSIS Academiæ Cancellario.

CAROL. CLAROMONTIUS D. Med. *Lotharing.* S. P. D.

FFERO tibi munus, Jacobe *Dux* Excel-*lentissime, si vel ex sua vel ex tua dignitate spectetur, sanè quàm exiguum, si ex viribus meis, permediocre, si ex animo magnum. Medica tractatio est,* De *Aere* Locis *&* A-*quis deque morbis* Anglorum *ver-*

naculis, hîc Londini *concepta, quàm ego ſub ampliſſimi tui nominis auſpiciis lucem aſpicere concupivi. Miraberis fortaſſe, Dux ampliſſime, quid me impulerit hominem peregrinum, & longe hinc in media natum* Lotharingia, *ut ejuſmodi munus ad tuam amplitudinem, àcferrem. Sed mirari profecto deſines, ſi recordari volueris, rerum abs te præclare, pace belloque geſtarum famam, etiam in longinquas, & ab hac Inſula remotiſſimas penetrâſſe regiones. Audivimus etiam exteri, quanta fide, quàm invicta animi celſitudine, flagrante bello, pluſquam civili, totâ* Britannia, *Regias partes & ſequutus ſis & defenderis: ut fortunas prodegeris tuas, ut caput, ut ſalutem, innumeris, Regis tui cauſa, diſcriminibus objeceris.*

ceris. Te quoque vidimus summâ firmitudine & indomitâ constantiâ, fortunæ ferentem injurias, summos labores cum Rege tolerantem, & nusquam eum dimittentem, postea-quam Deo, res humanas infinita sapientia administranti, visum est ut Victor Tyrannus evaderet, Rex optimus tribus regnis everteretur, & omnes boni optimam sequuti causam, pessundarentur. Sed tandem aliquando tempestas desæviit, reddita serenitas, Rex clementia insignis & in quibuscumque fortunæ eventibus sibi constans, & sua nixus virtute, restitutus; Tuque, prout æquum & justum fuit, non solum antiquæ redditus dignitati, sed novis insuper honoribus amplificatus, summa justitia parique fide & continentia Hiberniæ *Regnum admini-*

strâsti, unde à Prudentissimo Rege ad majora quædam, quoniam magis ad universam Britanniam *necessaria, revocatus; nunc quidem tuis consiliis in sanctiore Senatu, in publicis verò Comitiis, solita fide, gravitate & constantia, simul antiquam* Britannicæ *gentis gloriam, simul majorum tuorum virtutem, dignitatemque sustentas. Fecit igitur ea virtus, Excellentissime Dux, quæ, ubicumque reperitur, amabilis est, sed in Principe viro longe amabilior, quæque si corporeis cerni oculis posset mirabiles sui amores, in animis hominum concitaret: Fecit, inquam, tua virtus, ut tenuem hunc ingenii mei partum, sub amplissimi nominis tui tutela crescere, tuoque foveri aspectu, ac famâ celebrari percuperem.* Idque

eò

*eò magis quod & *Oxonienſis *Academia, quæ me hoſpitem aliquot menſibus humaniter habuit, Te, litterarum, omniumque bonarum artium quæ in ea docentur, Fautorem atque Patronum elegiſſet, & uti loquuntur, Cancellarium; quo nomine non tam honorem Tibi tribuiſſe, quàm à tua Amplitudine, ſummum accepiſſe ſplendorem putat: & egomet in alieno ſolo peregrinus, tanti viri patrocinio indigerem. Quamquam ea mihi, multo quàm vellem diuturnior peregrinatio, nulli dedecori eſſe debet. Quippe cujus nullam eſſe cauſam, haud hæſitanter adſevero, præter fidem in principem & ancipites dubii Martis caſus, & communem infœlicis patriæ calamitatem. Scis enim Excellentiſſime Dux, quot & quantis bellorum tem-*

pestatibus totos fere quadraginta annos misera conflictata sit Lotharingia. *Quod si me solita tua bonitas, sinit sublatis ambagibus vera loqui, non inexpertus es nec ignarus adversorum Fortunæ casuum. Scis quid sit extorrem patriæ vivere. Quod si tibi, tantæ amplitudinis viro, acerbum fuit, cogitare debes, minorum gentium nobilitati, longe acerbissimum accidere. Nunquam enim primi ordinis hominibus quos amplitudo dignitatis, etiam apud exteras nationes, illustres facit, ita iniqua fortuna est, ut rerum ad vitam necessariarum destitutos sinat; id quod mediocribus evenire necesse est, cùm suis exuti bonis, apud exteras gentes exulare, & ignoti miserabilem & amicitiarum expertem ducere vitam coguntur.*

Quæ

Quæ cum ita ſint, patere, Dux Excellentiſſime, ut in tua tutela Clientelaque acquieſcam, quod eo magis mihi ſperandum videtur, quod præter excellentes animi tui dotes, Clementiam atque benignitatem non tantum famâ celebrari audiverim, ſed etiam aliqua ex parte ſim expertus.

Deum Opt. Max. precor, ut amplitudinem tuam perpetuo ſoſpitem felicemque conſervet.

Dat. Londini
Non. Aug. 1671.

AD
CLARISSIMOS
COLLEGII
LONDINENSIS
Doctores Med.

Redo ego vos (Clarissimi Doctores) mirari quid sit quod ego & peregrinus & nulla hactenus rei familiaris in hac Insula stabiliendæ voluntate, id potissimum ex Medica Facultate tractandum

tractandum elegerim, quod ad aerem & aquas & loca, morbosque *Magnæ Britanniæ* populis vernaculos pertineret: præsertim cum non dubitarem, quin complures tota hac Insula viri, cum doctrina præstantes, tum ætate venerabiles, tum etiam in rebus patriis versatissimi existerent, qui longe id excellentius agere possent, quam vel ego vel quivis peregrinorum; qui, ut fit, res per transennam & aliò properantes, aliaque cogitantes aspiciunt. Id vero vos, non tam negligitis quam relinquitis: propterea quod domi versantes, ea quæ externis rara videntur, vobis quotidiana sunt continuoque usu cognita. A me autem id quod omisistis, forte fortuna exceptum

est;

eſt ; nata videlicet occaſione, unde minime expectabam, & de qua ne per ſomnium quidem cogitaveram. Rem ego totam vobis narrarem, niſi mihi conſtitutum eſſet de Juvene, qui peregrinos homines, litterario cum *Anglis*, commercio, & ægrorum curatione arcendos dictitabat, penitus reticere. Fuere quoque è *Francis*, qui, quæ *Lutetiæ Pariſiorum* fierent, inprimis adprobantes, creberrimam ſanguinis miſſionem, curandis morbis ſolam eſſe adhibendam affirmarent. A quibus quoniam magnopere diſſentiebam, hoc mihi diſquirendum putavi, ſitne ea ſanguinis evacuatio, tam frequenter ægrotantibus *Anglis* adminiſtranda, habita aeris & aquarum, & lo-

corum

corum & morborum, quibus ut plurimum confliđantur, ratione. Scio equidem rem diffuſius, doctius, accuratius, enucleatius, pertractari potuiſſe, quàm à me tractata eſt: quippe qui & caſu, in hanc Inſulam delatus ſim, &, uti hoſpites ſolent, in iis locis de quibus loquor, paucos dies commoratus, omnia perveſtigare cognoſcereque, tantillo tempore non potuerim. Verumtamen id quodcumque eſt quæſo vos, Clariſſimi Doctores, bonam in partem interpretamini, patiminique extare; vel exiguum, meæ erga veſtrum Collegium obſervantiæ ſane non mediocris argumentum.

EPISTOLA EXHORTORIA

Constantini Rhodocanacidis Chiensis, viri in litteris *Græcis* exercitatissimi, Regii Chymici.

Ad Rei Medicæ Studiosos.

Κωνσταντῖνος ὁ Ροδοκανάκις

Ὁ χῖος χυμικὸς

ΒΑΣΙΛΙΚΟΣ,

Τοῖς φιλιατρεῦσιν εὖ πράττειν.

Ἡ Ἐπιστήμη, ὡς περιφανὲς, ἔκλαμπρον καὶ θεῖον ὑπάρχουσα χρῆμα, κατ' οὐδένα τοῖς αὐτῆς ἀληθέσιν ἐρασταῖς τρόπον ἀποκρύπτεσθαι πέφυκεν, ἀλλὰ μᾶλλον θεατὴν αὐτὴν τοῖς ὑπεραγαπῶσιν ἀπεργάζεσθαι· ὥσπερ γὰρ τὸν ἐρῶντα καταλαμβανόμεθα περὶ παντὸς ποιεῖσθαι καὶ πάντα κινεῖν λίθον, ἐφ' ᾧ τοῦ ἐρωμένου τυχεῖν, οὕτω καὶ τὸ ἐρώμενον, εἰ καὶ ποτ' ἀποστρεφόμενον φαίνοιτο, ἀλλ' ὅμως τῇ ἀληθείᾳ γε πλεῖστον ὅσον τὸ οἰκεῖον

οἰκεῖον ἀντιφιλεῖ καὶ περιπτύσσεται ἐραστήν
παρὰ μὲν οὖν ταύτην τὴν αἰτίαν συνήθειά τις
ἡμῖν καὶ οἰκειότης γέγονε πρὸς τὸν εὐγενέστατον,
ἐλλογιμώτατον ἄνδρα καὶ τῆς ἰατρικῆς ἀκρι-
βέστατον διδάσκαλον Κύριον Κάρολον τὸν
Κλαρμόντιον τῷ γένει λοταρῖγκον· τοσοῦ-
τον δὲ ταῖς αὐτοῦ σοφαῖς τε καὶ γλαφυραῖς
ἐνησμονίζομεν συνομιλίαις, ὥστε πολλάκις
ὑμᾶς πρὸς ἀλλήλους φοιτῶντας ἡδονῆς οὐ τῆς
τυχούσης ἐν ταῖς ἀμοιβαίαις ἐμφορεῖσθαι
διαλέξεσιν· ἔστι γὰρ ἴδιον τῆς ἐπιστήμης οὐ
μόνον τὸν αὐτῆς ἐπήβολον ἀξιέπαινον τοῖς
ἄλλοις ποιεῖσθαι, ἀλλὰ καὶ αὐτῷ τούτῳ προξε-
νεῖν ἄφραστον εὐφροσύνην τε καὶ γλυκοθυμίαν·
ὅπερ, ὡς ἴδιον μεῖζον ἀγαθόν ἐστι τοῦ ἐπαίο-
νος ἀλλοτρίου ὄντος· οὐδὲν γὰρ ἐστιν ἥδιον παρὰ
τοῖς τῷ πόθῳ τῶν καλῶν κατεχομένοις γραμ-
μάτων, τῆς συναστροφῆς, τῆς πρὸς τοὺς λίαν
πράγματα πεπαιδευμένους μάλιστα, τῇ εὐ-
γλωττίᾳ οὐ μετρίως ἀνθοῦντας, καὶ τά τε πάλαι
καὶ καινοτέρως τοῖς ἄλλοις εἰρημένα, στρογ-
γυλοτέρως ἀπαγγέλλοντας· καὶ γὰρ ὁ ἀνὴρ οὐχ
ὅπως περὶ τὰ τῆς ἰατρικῆς ἐν τοῖς μάλιστα
ἤσκηται, ἀλλὰ καὶ περὶ τὰ τῆς ἱστορίας ἐξη-
κρίβωται

κρίβωται καὶ κατὰ τὸ ἡμέτερον ἰδίωμα ἀρκούν-
τως γεγύμνασαι· καὶ τ'ἀληθὲς εἰπεῖν, το-
σοῦτον τῇ τῶν εὐδοκίμων συγγραφέων ἀνα-
γνώσει δοκεῖ συνομιλῆσαι ὥστε πάντας τοὺς
ἀκούοντας τοῦτον διαλεγόμενον ἐξηγούμενον
μακαρίζειν τῶν περὶ τὴν ψύχην καλλωπισμάτων·
καὶ γάρτοι τῇ κατὰ φιλοσοφίαν ἐννεάσας σχολῇ
καὶ ἐξ ἁπαλῶν ὀνύχων τῇ τῶν ὄντων θεωρίᾳ
προσβαλὼν, τὰ τοῦ νοῦ κάλλη κεκαρπῶσθαι
δίκαιός ἐστι· ἐπὶ μὲν ὁ ῥηθεῖς ἀνὴρ ἔνια
φιλοπονήματα κατ' ἐπίστασιν περὶ διαφόρων
ἐτύγχανε πραγμάτων ξυγγραψάμενος, ἐν
οἷς ἦν ἓν περὶ τοῦ ἀέρος, τόπων, καὶ
ὑδάτων τῆς Βεττλανικῆς ἐπαρχίας κατὰ μίμη-
σιν τοῦ Ἱπποκράτους συντεθειμένον μετὰ καί
τινων παρατηρήσεων τρόπῳ ἐκπεπονημένων
ἱπποκρατικῷ, ἡμεῖς σὺν ἄλλοις ἐπὶ σοφίᾳ περι-
φήμοις ἀνδράσι παρακεκλήμεθα τοῦτον τύποις
τὸ ἔσχατον σύνταγμα παραδοθὲν, ἐμφανὲς
τοῖς φιλιατροῦσι ποιῆσαι· ἅτε δὲ τῇ
ἰατρικῇ πασῶν τῶν τεχνῶν ἐπιφανεστάτῃ με-
γίστην παρεξόμενον ὀφέλειαν, περιηγουμένως
δὲ ἐν τῇ ἐπαρχίᾳ· ἐκλιπαροῦμεν οὖν τοὺς
ἐντευξομένους εὐμενῶς ἀποδέξεσθαι τὰ τοῦ
ἀνδρὸς

ἀνδρὸς γλαφυρά τε καὶ χρήσιμα ἐγχειρήματα καὶ κατὰ τὴν αὐτῶν φιλανθρωπίαν ἀσμένως ἀναγνῶναι, ὡς ἂν καὶ ἄλλα γ' ἐπιβάλλοιτο μείζω τούτων ἔργα, εἰ τὰ αὐτοῦ φιλοπονήματα καταμάθοι αὐτοῖς οὐκ ἀηδῆ γενέσθαι.

Εἰς

Εἰς τὸ φιλοπόνημα Κυρίου

Καρόλου τοῦ Κλαρεμόντίου

τοῦ ἸΑΤΡΟΥ.

Ἡ δὺ πονημάτων Κλαρεμόντιος ἤνυσεν Ἀγγλοις,
γῆς, πέρι καὶ ὑδάτων καὶ ἀέρος σκοπέων.
Ἱπποκράτης ὡς ἄλλος ἔχων κλέος εἰς ἰατρείην,
οὗ ἀπό γε στόματος ῥήματα ῥεῖ γλυκέα.
Τούτῳ νῦν ἴδριν θέτο μοῦσ᾽ ἐπὶ πάντα θεάων.
ὅσσα μέρεσσι πέλει σύμφορα εἰς ἴασιν.
Ταῦτα ἕκαστά γε πᾶσι διακριδὸν ἐξαναφαίνειν,
ὥς ἴασιν σώζειν, οἷσι μέμηλ᾽ ἴασις.

Κωνσταντῖνος ὁ Ῥοδοκανάκις
χυμικὸς Βασιλικός.

Ὁ

Ὁ αὐτὸς εἰς τὸν αὐτὸν στίχοι Ῥυθμικοί.

Κλαρμόντιος ὁ κλεινὸς ἔργον ἐξακριβώσας
Ἐξαίρετον, τοῖς ἰατροῖς αὐτόν ἐστι δηλώσας.
Ὡς πέλει πρόθυμος ἀνὴρ νοσεροῖς χρησιμεῦσαι
Λόγοις, ἔργοις τε, καὶ βουλαῖς καὶ τούτους θεραπεῦσαι.
Περὶ ὑδάτων γὰρ καὶ γῆς ἔτι καὶ τοῦ ἀέρος
Πραγματεύεται ἀκριβῶς, ὡς καὶ αὐτοῦ τοῦ αἰθέρος.
Ἀφ᾽ ὧν αἱ νόσοι ἔρχονται καὶ βλάβαι τῶν σωμάτων.
Ὡς Ἱπποκράτης εἴρηκε περὶ τῶν νοσημάτων.
Ὅπου περίγε τῶν αὐτῶν σοφώτατα σκοπεῖ,
Καὶ τοὺς ποθοῦντας εὑρωστεῖν παξικῶς νουθετεῖ.

Caroli

Caroli Claromontii
D. Med.
LOTHARINGI

PRÆFATIO AD LECTORES.

P*Ræclarum omnino mihi videtur illud inventum esse Philosophorum Antiquorum, quo penitus admirabilem hominis à Deo conditi naturam, cum hac immensa*

rerum universitate comparantes, cum abbreviatam Mundi totius imaginem, Universi compendium, & multò significantiori vocabulo Græci (ut est in rebus exprimendis ingeniosa gens) μικρόκοσμον appellaverunt. Verum ea ne similitudo valeat ad corporis facultates, an ad animi virtutes exprimendas, diu magnis studiis quæsitum est. Ego ad utriusque naturam spectare arbitror: Nam ut alias illius excellentis comparationis partes, quæ nihil ad propositum mihi nunc argumentum faciunt, prætermittam: cerebrum ipsum, in quo consilii sedem, atque rationis arcem, esse collocatam veteres voluerunt, Oceano simillimum esse judico: cujus reciprocantes æstus, undasque ac fluctus invicem propellentes, perenni

motu,

motu; procellas & ventos, perpetua cogitationum agitatione repræsentat. Neque enim tot ac tam frequentibus undabundum volvi fluctibus Oceanum existimo, quot & quàm variis & incertis & momentaneis humanus animus cogitationibus, paulo momento huc atque illuc impellitur. Et cum hæc singulis diebus, singulis horis eveniunt: tum secundum ætates, multo majores fiunt in homine mutationes. Quemadmodum autem in hoc immenso terrarum orbe, si quis in longævam quingentorum aut sexentorum annorum senectutem vitæ producere tempus posset, maximas ubique terrarum, transformationes reperiret: atque ubi tellus olim & sylvæ luxuriabant; illic fluctuantem Oceanum cerneret; ubi vero

quondam Oceanus, inibi domos & nemora, viridantiaque prata, non sine admiratione conspiceret: rursus, ubi populosæ civitates olim & minantia cælo tectorum fastigia cognovisset, illic deserta omnia, vastamque solitudinem, & horrentem quodammodo naturam videret: haud absimiliter hominum & animis & corporibus evenit. Senescunt ista, & quem puerum pulchellum & elegantulum vidimus, vix senem canis aspersum & incurvum agnoscimus. Animi quoque cogitationes, & sententiæ planè diversæ; ὅτε ἤμην νήπιος, *inquit Magnus Paulus,* ὡς νήπιος ἐλάλουν, ὡς νήπιος ἐφρόνουν, ὡς νήπιος ἐλογιζόμην, ὅτε δὲ γέγονα ἀνὴρ κατήργηκα τὰ τοῦ νηπίου. *Atque ita non magis singulis hominum accidit, quàm universis. Fuit*

tempus, cum qui Antipodas esse dicerent, Hæreseos accerserentur, at nunc pueris & tonsoribus, Antipodes jam toto orbe sunt notissimi: adeo ut majorum nostrorum simplicitatem in ea re vehementer admiremur. Quod si nunc Democritus, *ac* Democriti *discipulus* Epicurus *reviviscat, rideat sane, cum atomos suos tot annis explosas & sepultas, nostro sæculo revocatas, cernat & multò quàm unquam antea florentiores. Contra mæreat optimus senex* Hippocrates, *doctrinam suam irrisam, se stuporis accusatum, nedum imposturæ damnatum videns; opera verò sua, in quibus tantum & operæ & olei posuit, nigram in culinam rapta, ut.*

Cordyllas madida tegant papyro,
Vel thuris piperisque sint cuculli.

Nec lætior existat bonus ille victoris tot gentium Alexandri *præceptor* Aristoteles, *sua rejici dogmata, seque ipsum indignis vexari modis sentiens. Quid autem divinus* Plato? *Cui nusquam locus nisi in illa republ. quæ nullibi gentium unquam extitit. Quid igitur ille diceret si hoc eruditissimo sæculo, juvenes videret multo quam ipse, cùm grandis natu fuisset, sapientiores? Sed veterum illorum Philosophorum, qui veri Dei cognitione caruerunt, rescindi placita nihil mirum est. Quid autem si* Chrisostomus? *quid si* Ambrosius *&* Augustinus? *imo verò quid* Petrus *&*

& Paulus, *si nunc è cœlo descendentes, rursus mortali habitu, inter mortales versarentur; cum tot conciones, tot commentarios, tot notas, tot observationes viderent, nonne cogerentur confiteri, se nimium bonos & simplices fuisse, qui existimâssent, nihil ad scriptorum suorum perfectionem addi potuisse? & magnopere obstupescerent ad acerrima sapientissimorum Magistrorum nostrorum ingenia, qui tanto acumine,*

Sic vocantur Doctores Theologi, in Gallia.

tam novam, quotidie in Theologiæ scholam, lucem inferant? Nondum enim ulla scientia, suis omnibus absoluta numeris reperitur: nondum artibus ultima hactenus est manus imposita: Neque (ut id quod sentio liberè dicam) meher-

cules unquam, quamdiu mortales erunt, imponetur. At multa quotidie nova reperiuntur, quibus magna fiat ad omnes cum Mechanicas, tum liberales artes accessio. Equidem ea de re quidquid volent alii, sentiant licet: mihi longe diversa sententia est. Nullum enim jam dictum est, quod non dictum fuisse prius putem. Et ut verum fatear me summopere commovet istud sapientissimi Salomonis *effatum.* Quid est quod fuit? ipsum quod futurum est. Quid est quod factum est? ipsum quod faciendum est. Nihil sub sole novum, nec valet quisquam dicere; Ecce hoc recens est. Jam enim præcessit in sæculis quæ ante nos fuerunt. *Mihi vero sollicita mente perquirenti quid sit,*

cur tot ac tam variæ sint, hominum opiniones, curve nullus artium perficiendarum finis hactenus inventus sit, quinque causæ graves, ut mihi quidem videtur, potissimum occurrebant.

Quinque causæ cur tot sint & tam diversæ opiniones inter homines, & cur artes adhuc imperfectæ remaneant.

Nam cum Deus optimus Maximus, hominem ad suam conditum imaginem omnibus animi corporisque dotibus exornasset, tum incredibilem indidit veri cognoscendi cupiditatem.

1 Causa Immensa sciendi cupiditas.

Cui ut satisfaceret, non potuit sibi ipsi imperare, quin decerptum ex arbore vetita fructum degustaret, atque divina infringens mandata, beatæ immortalitatis, ad quam destinatus erat,

ſpe decideret: hinc in ejus poſteris inſatiabile ſciendi deſiderium, præpoſteraque & obſtinata naturæ pervestigandæ curioſitas. Huic accedit arbitrii libertas, cum incredibili ſui ipſius amore conjuncta, quâ fit ut cùm huc atq; illuc animus incertus ſe converterit, atque nunc hoc nunc illud plane diverſum adprobaverit, tandem ſuam quiſque malit, quam alterius ſequi ſententiam. Et quamquam huic occurrere malo, veteres aliqui voluerunt; ſiſti tamen haud potuit; ſerpit uſque & ſerpet in omnem futuri temporis poſteritatem. Neque Pythagoras, vel diuturni ſeveritate ſilentii, vel ſumma quam in diſcipulos obtinebat authoritate, perficere potuit, ut aut à ſciſcitandi

2. Arbitrii libertas & philautia.

curioſitate

curiositate abstinerent aut non iis quæ dicta erant, contentiose contradicerent. Quid quod peranguſtis definita limitibus eſt humani ingenii capacitas, & quidquid homines capiunt, non poteſt ipſorum ingenii fines excedere? Inde fit ut cum admodum varia atque inæqualis ſit ingeniorum ad diſcendum aptitudo, una eademque res, diverſo modo ab diverſis intelligatur. Hinc natum illud Scholaſticum axioma; Quidquid recipitur ad modum recipientis recipitur. *Ex eodem fonte manant graves illæ atque implacabiles diſcordiæ, ardentes contentiones, ſtudiorumque diſſidia, ac ſæpe alienationes voluntatum inter doctos, imo etiam inter ejuſdem*

3. Humanæ capacitatis imbecillitas.

præ-

præceptoris discipulos. Quare haud mirum est unamquamque disciplinam, in tot ac tantas lacerari distrahique factiones.

4. Obscuritas naturæ.

Ipsius vero naturæ, quæ investigatur, obscuritas, ingentem quoque nostris addit studiis difficultatem. Cunctæ res difficiles, *inquit is qui non ex vano Apollinis Delphici oraculo, sed secundum Dei veri pronuntiatum, omnium regum sapientissimus habitus est*, non potest eas homo explicare sermone. *Ne longe & extra nos abierimus: quot jam sæculis, de humani corporis structura, deque variis ejus partium officiis usibusque disceptatur? Quotam autem rerum partem cognoscimus? quis vel unius formicæ naturam penitus intellexit? Neque tamen*

ab

ab investigando cessamus, neque desideriorum nostrorum satisfacimus immensitati. Magno nimirum argumento, aliquam nostri partem esse immortalem. 5. Immortalitas animi. *Nam quò plus scimus, eo ardentiori ulterius cognoscendi, cupiditate conflagramus. At nihil unquam flagrantem illam veri videndi sitim explebit, præter* Deum, *qui cum sit omnibus attributis infinitus, solus verus & æternus, omnis boni fons & origo, nos omniaque desideria nostra cumulate satiabit. Sed quid interea? quid? nisi ut id faciamus cujus gratia in medio hujus Universitatis Theatro positi sumus, nimirum & pulcherrimam hanc Machinam assiduò contemplemur, & agamus semper aliqua, cum nobis ipsis*

ipsis utilia, tum etiam cæteris hominibus profutura? Certe enim cum omnes homines naturâ instigante, tum optimus quisque, maximè cognitione ducitur. Ea autem toto orbe quàm immensus est, extat amplissima, pulcherrimaque cognitionis exercendæ materies. Nam quemadmodum præclare Pacificus ille Rex admonet: Cuncta fecit, *Deus*, bona in tempore suo & Mundum tradidit disputationi eorum. *Verumtamen quidquid agamus, quidquid moliamur, ut ut novas ad artium inventionem fieri quotidie accessiones arbitremur; nunquam tamen id quod quærimus, perfectum & absolutum assequemur.* Ut non inveniat homo opus quod operatus est Deus, ab initio usque ad finem. *Quæ cum animo*

meo,

meo, seriò reputans, ita quidem ingenitæ veri cognoscendi cupiditati moderatus sum, non ut languori me dederem & inerti otio; sed ut Antiquorum placita pervestigans; quantum quidem per ingenii mei mediocritatem liceret, intelligerem; quæ cum bene & eleganter esse constituta viderem, confirmataque tot sæculorum diuturnitate: atque omnium sapientissimorum virorum, qui superioribus ætatibus vixerunt autoritate comprobata; nullam mihi causam satis esse gravem putabam, cur ab eorum disciplina discederem. Neque tamen, ut ingeniosissimorum hominum, qui nostra patrumque memoria, novis rebus investigandis, omne studium atq; operam contulerunt, industriam reprehenderem, mihi committendum,

mittendum putavi. Sed ne omnes quidem usquequaque adprobandos judicavi. Enimvero, extitêre & extant etiamnum aliqui; quorum elaboratæ lucubrationes, & accurata experimenta, cùm toti Philosophiæ, tum Hippocraticæ doctrinæ, plurimum & lucis afferunt & ornamenti, quibus eo nomine devincti sumus. Sunt quoque (quod cum bona ipsorum venia dictum esto) sunt, qui cùm antiqua dogmata convellant; nihil ipsi melius afferre possunt. Qui quo jure à nobis petant, ut ipsorum inventa comprobemus, haud sanè video. Non enim ij sumus, qui, statim ut novi aliquid allatum erit, admirandum & amplectendum putemus. Novitas ipsa quidem sua jucunditate, sensus demulcet; at enim

haud ſemper tuta ſolidaque eſt. Nolo cujuſquam laudi ac laboribus oratione mea detractum eſſe; ſed tamen ut vino veteri, cum domi eſſem, quotidie nutriebar; delectabar interdum novo: ſic novæ mihi quidem nunc placent Inventiones, at priſcâ doctrinâ paſcitur animus. Ut bellaria ſecundaſque menſas ſic nova dogmata, non ad paſtum ſed ad guſtum adhibenda cenſeo. Fœminas quidem videmus conditis fructibus mellitiſque libis ac mulſo, relictis ſolidis cibis, rejectoque defæcato vino, ſic delectari ut iis ſæpe ſe ingurgitent. Et ſunt delicata quædam ingenia quæ veterum placitorum acrimoniam non ferentes, totos ſe novorum inventorum dulcedine proluunt. Qui mihi videntur Terentianæ illi muliercula

liercula non absimiles pitissanti ac dicenti,

Asperum, (vide.
Pater, hoc est, aliud lenius, sodes,

Quibus ego mulsi calicem, quàm sæpe volent quin ebibant non impedio: mihi certè mero illo, & linguam pungente, & calfaciente stomachum, Cratera coronari patiantur. Est enim ejus austeritas mei palati. Usus vero mulsi non tam prodest, quam obest abusus. Nam præterquàm quod ætatem non fert, acescit enim; vapores insuper in cerebrum ex eo poto feruntur multò tetriores, multóque perniciosiores quàm è vetusto. Tormina, lienterias, dysenterias, parit; impuris succis opplet viscera, hydropi-

sim

ſim ſæpe, convulſiones interdum, nonnunquam paralyſim, & alia id genus inducit mala. Vetuſtum vero, quid? Nihil horum, ſi moderatè bibatur. Contra ſpiritus fovet & exhilarat, ſanguinem gignit puriorem, omne corpus probo alit ſucco, denique poëtas & oratores efficit, & omnem pellit ex animis ſtuporis atque hebetudinis & mæroris nubem. Poſtremo

In prælia ducit inertem,
Sollicitis animis onus eximit, addocet artes,
Fœcundi calices quem non fecere diſertum?
Contracta quem non in paupertate beatum?

Similiter in antiqua doctrina;

com-

compluria bona reperiuntur si sapienter utare. Solidis enim & constantibus virtutibus implet animos; cogitationes non fœcundas modo, sed sublimes etiam & vere masculas suggerit; sedat perturbationes; & quantum ad Medicinam attinet, multo & tutiùs & ocyùs, & jucundiùs sanat morbos. Nam illud à præstantibus rescire Novatoribus pervelim: quæ reperisse aiunt, ea ne ad Medicinam Contemplativam spectant, an ad activam pertinent? Si ad Contemplativam, inanes plerumque sunt, verborum immutationes, quæ nihil aut parum ad rem faciunt: sin autem ad Activam referuntur, certe dubiis inniti conjecturis necesse est, itidem ut Antiqua, imò etiam multò incertioribus. Nam Antiqua, longa jam

vetuſtas commendavit. Neque enim quidquid agant; quo ſe cumque vortant, efficere poterunt, ut ars Medica non ſit tota conjecturalis. Hoc perficient potius, ut à conjecturis, in vagas & ancipites contentiones dilabatur, inde in nihilum recidat: ſintque Medici deinceps omnibus cerdonibus irriſui, ac veterinariis multo deteriores. Verum poſterior ætas Medicamenta reperit, veteribus longe præſtantiora. Rhabarbarum, Sennam, Caſſiam, & ne ſuam Hermeticis ſurripere laudem videar, ſpiritus, Elixiria, Sales, Elateria, ϑεῖα, Cryſtallos, Entia, Eſſentias, & ejus generis innumera, quorum nomina ne Hippocrates quidem tam ſapiens fuit, ut cognoſceret. Fateor. Sunt vero etiam quæ quod ſingulari

lari quadam facultate, morbos depellere putentur, ſpecifica *nominaverunt. Et iſtud quoque concedo. Sed quid tum? Nego enim in quoquam illorum, tam certam & nunquam fallacem ineſſe vim, ut ullum omnino morbum, ſemper & quocumque loco, & ab quovis ægro exterminct. Quod ſi eſſet, Deus bone! quam divites; divites? imo, quam divini forent Medici? adorarentur, Mehercules, & in omnibus compitis, aræ ipſis ponerentur, thure ſemper fumantes. Ne Hermitica quidem, quæ tanta cum laude celebrantur, utiliter adhiberi poſſunt, niſi ſecundum antiquæ doctrinæ placita. Nam ſi Diaphoreticum aut Emeticum, aut Elaterium vehemens die critico, vel morbo vigente propinabitur: næ*

peri-

periculum summum erit, ne ante diem ad interitum æger impellatur. Postremo velimus nolimus ab hac vita migrandum est, & undecumque remedia petamus, nos non efficient immortales. Verumtamen adhibenda sunt, quoniam sic à Deo constitutum est; ne nos abjecisse & ad spontaneam necem ultro præcipitâsse videamur. Sed quorsum, tantum præfationis, scilicet ut intelligant Lectores, quæ me causæ moverunt, ut secundum Antiquorum doctrinam scribens, parcè admodum, nova hodiernorum dogmata attingerem. Quos quoniam in sua sententia sino; oratos velim, mihi quoque vicissim permittant, meis contentum studiis, tantum ex alienis sumere, quantum probandum judicem, quantumque satis fiet, ad vetera

tera placita, quæ ſequor, vel confirmanda vel exornanda.

Pallas quas condidit arces
Ipſa colat, nobis placeant ante omnia ſylvæ;
Torva leæna lupum ſequitur, lupus ipſe capellam,
Florentem cytiſum ſequitur laſciva capella;
Te Corydon, O Alexi; Trahit ſua quemque voluptas.

Procemium.

Prooemium.

EST profectò, eritque semper, cur summas hanc immensitatem rerum administranti Providentiæ gratias habeamus; cùm alias ob causas, tum quòd singulis ætatibus excellentes in unoquoque doctrinæ genere viros extare voluit, quos sequutura longo ordine posteritas, principes agnosceret; & in quos, tanquam in absolutissima exemplaria, cum aliquid egregium præstare vellet, intueretur. *Homerum*, *Pindarum*, *Virgilium*, *Ovidium*, ne Tragicos commemorem *Sophoclem* & *Euripidem* & *Senecam*, Poetæ, velut artis suæ Magistros, observant. In Mathematicis & Geometricis, *Archimedes* & *Euclides* excelluere. Oratorum & Rhetorum antesignani, *Demosthenes*, & *Cicero* & *Lysias*, & *Aristoteles* & *Isocrates* & *Quintilianus* exstiterunt. At in Philosophia, quis cum *Platone*, cum *Socrate*, cum *Aristotele*, cum *Seneca* conferendus? Nam de scientiarum dominatrice Theologia, nihil hîc, propter summam venerationem, dicere audeo; in qua *Nazianzeni*,

Basilii, Chrisostomi, Augustini, Hieronymi, Bernardi, Aquinates, mirinci fuere. In Medicis quidem certè, quam artem ad mortalium salutem divinitùs repertam esse omnes confitentur, nemo est, qui minimam partem, Hippocraticæ excellentiæ, ulla industria, ullo studio, ulla contentione consequi possit. Scio equidem nonnullos posteriori hac ætate, eò processisse vanitatis ut se ea intellexisse jactitarent, quæ nunquam viderit *Hippocrates*; quos ego tanquam parùm modestè sentientes cum bona pace dimittendos esse sine responsione censeo. Neque tamen non in eâ sum opinione complures superiori sæculo, præstantis ingenii viros exortos esse, quorum industria in illustrandis *Hippocratis* monimentis magna cum laude versata sit. Inter quos, *Duretus* & *Hollerius* & *Heurnius* & *Fernelius* & *Senertus* & *Platerus* ordines duxere. Quare ego cum jam indè à principio studiorum meorum non segniter in veterum monimentis versatus essem, incredibili quodam *Hippocraticæ* disciplinæ admiratione captus omnes in id unum, ingenii mei vires contuli, ut me ad illius excellentis ac pene divini senis imaginem efformarem. Cujus præclara documenta, quamdiu in facienda medicina sequutus sum, nunquam in irritum mei conatus cecidere. Enimvero nihil est ejus doctrina tutius ac certius: nihil ægro, qui ex illius præceptis curatur, salutarius: nihil honorificentiùs Medico, qui eadem in curandis ægris cum judicio sequitur. Nam ejus libri præceptionesque, tam divina sapientia refertæ sunt,

ſunt, ut eas ſequens errare nemo poſſit. Procul ab eo omnis Empyrica temeritas; ſordities mercenarii lucri: præcipitati judicii audax & cæca impudentia, & impoſtura circumforaneæ jactantiæ. Conſideratè & ſuſpensè agi vult omnia, quippe cùm incerti ſint morborum eventus: expertem avaritiæ cupit eſſe Medicum; nam eundem & Philoſophum dicit eſſe oportere: ſedati, maturi, altique judicii; cùm ſæpe fallacis naturæ impetus vel prudentiſſimis & in arte verſatiſſimis imponat: modeſtum denique & omnia providè conſulentem, quo majorem apud ægros & fidem & autoritatem obtineat: poſtremò naturæ rerum intelligentem, & aërem ſolumque & aquas, & ſitus regionum & hominum variantes cognoſcat mores. Ac etiam ea de re libellum ſanè perdoctum ſcripſit. In quem ego libellum cum nuper incidiſſem, evolvi cum ſtudio; deinde periclitatus ſum, num & aliquid de hac Inſula, commentari ac literis tradere poſſem; in qua jam aliquot annos Medicinam haud improſperè factitâſſem: & in qua reperiſſem morbos longè diſſimiles iis quibus Galli, Italique conflictantur. Id quod non ſolùm diverſæ vivendi rationi, ſed etiam partim ſolo, partim cœlo, tribuendum arbitrabar: ſtatuebamque nihil prius agendum prudenti Medico, ſtatim ut in civitatem aut regionem incognitam ſibi veniſſet, quàm ut ejus ſitum diligenter inſpiceret, & quibus ventis perflaretur, quibus irrigaretur aquis, & qua uteretur cœli temperie; quibus alimentis, qui-

bus moribus, inveſtigaret. Atque id à divino ſene in eo libro præſcriptum eſt, his fere verbis. ὥστε ἐς πόλιν ἔπειδαν ἀφίκηταί τις ἧς ἄπειρός ἐστι διαφροντίσαι χρὴ τὴν θέσιν αὐτέης, ὅκως κέεται καὶ πρὸς τὰ πνεύματα καὶ πρὸς τὰς ἀνατολὰς τοῦ ἡλίου. Quod quidem quiſquis in arte Medica rectè atque integrè verſari cupit, inprimis ſtudere debet, ſicut in *illius libri principio traditum reperitur. Hoc autem opus à me multas ob cauſas eſt inſtitutum. Primum ut Medicam facultatem, id eſt, ſuſceptam provinciam exornarem, deinde ut tyronibus viam medendi commonſtrarem; denique ut Gallis cùm medicinam facientibus, tum qui Medicorum ope indigent, oſtenderem, non ſimili ratione morbos hic gentium curari, quâ vel *Lutetiæ Pariſiorum*, vel in aliis *Galliæ* locis curantur; quando longè abſimilia ſunt in utraque regione temperamenta. Nam illi, Mehercules, magno in errore verſantur, qui ſanguinis detractionem, tam crebram hic eſſe debere putant, quàm eſt Lutetiæ; quique aut levi Pharmaco depelli morbos poſſe credunt, aut perfectas ſtatis diebus expectant criſes, aut denique exactiſſima diæta ſatisfactum iri edacibus arbitrantur: Certe noſtri Galli ſi fors in morbum inciderunt, quicumque demum ille ſit, aut clyſterem inijci, aut detrahi ſibi ſanguinem poſtulant, idque fieri Lutetiæ dictitant; ac ſi Medicum accerſiverint, volumus, inquiunt, no-

bifcum

biſcum agas Lutetiano more. Quibus ego viciſſim ſoleo reſpondere. Date mihi vos, cœlum, ſolumque & aquas *Pariſienſes*, & *Pariſienſia* alimenta, & temperaturas & exercitationes, atque *Pariſienſi* vos more percurabo. Quid? jamne illud *Lutetiæ Pariſiorum* inolevit, ut ægroti leges ferant Medicis, non ab ipſis accipiant? Nunquam eum ego morem vidi, tametſi *Pariſiis* ab ineunte adoleſcentia ſtudiis operam dederim. Hunc noſtratium errorem fovent etiam, ſi diis placet, vulgares Medicaſtri qui huc ſubinde ventitant, minime illud *Hippocraticum* intelligentes: σκοπεῖν δέ τι καὶ τῇ ὥρῃ, καὶ τῇ χώρῃ καὶ τῇ ἡλικίῃ καὶ τῷ ἔθει· neque hoc alterum conſiderantes. οὐ γὰρ τοῦτο δύναται ἡ πόλις ἥτις πρὸς βορέην κέεται, καὶ ἥτις πρὸς νότον· οὐδ' ἥτις πρὸς ἥλιον ἀνίσχοντα οὐδ' ἥτις πρὸς δύνοντα. Sed illi nimirum plauſum quærentes, ægrotos ambitioſe viſunt, & ſe inſinuant in eorum gratiam, eà maximè pollicitatione, quod eos novo plane & *Pariſienſi* more modoque curaturi ſint. Scilicet quemadmodum Pariſienſem & aulicam veſtem omnes Urbani probant uſurpantque, ſic deinceps & medendi ratio erit ad eundem modum Inſtituenda? Quis autem dubitet, quin novo quoque & aulico more multi mortalium ante diem à delicatulis illis & venuſtulis Medicaſtris ad interitum præcipites depellantur. In veſtibus quidem-

dem, in ſermone, in congreſſibus, aulicam & elegantiam & mundiciem & humanitatem, quin exprimamus haud recuſo cæterùm in curandis morbis priſcam & Hippocraticam doctrinam cum judicio delectuque & habita locorum & temporum & hominum ratione, ſequendam & uſque retinendam cenſeo. Et cur ita cenſeam multis ac magnis rationibus inductus ſum ac illuſtrium virorum autoritate cōmotus; quos ego libenter hic honoris cauſa nominarem reſponderemque contrà ſentientium opinioni ſi non id eſſet, ab eo quod mihi propoſitum eſt, alienum. Dico igitur in curandis morbis habendam eſſe locorum & tempeſtatum & hominum rationem. Mutationes enim varias morbi ſubeunt: & quemadmodum tempeſtates & ætates & regiones jam ſalubres jam inſalubres, jam neutræ ſunt, aut in alterutrius confinio poſitæ: haud abſimili ratione, morborum alios ſalutares, quoſdam prorſus exitiabiles, pleroſque plane dubios & ancipites eſſe longa experientiâ uſuque comprobatum eſt: ſemper vero cœli ſolique & ætatis ſequi temperiem & eaſdem pati viciſſitudines. Idque non in patriis ſolum & vernaculis, qui cuique genti ſingulares habentur; verum etiam in communibus, quorum eſt magna pro vario regionum poſitu vivendique ratione diverſitas, ab iis qui apud exteras nationes aliquamdiu peregrinati ſunt, quotidiè cernitur. ἅμα γὰρ, τῇσιν ὥρῃσιν καὶ αἱ κοιλίαι μεταβάλλουσιν τοῖσιν ἀνθρώποισιν, ut eſt à Coo Præceptore præclarè dictum.

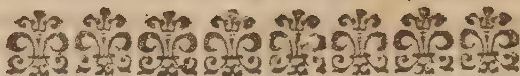
Unde

Unde necesse est consequi, ut ij qui regionum & tempestatum & hominum considerationem in administranda Medicina negligunt, magna in cæcita e versantes perperam & ausu temerario multa faciant, pluribusque perniciem quàm salutem afferant. Quod si qui periculo eximantur, cum id fit propitiá Fortunâ & quadam naturæ bonitate potiùs, quam arte ulla; tum ij demum lente & non absque magno metu convalescunt. Ego profectò semper in ea fui sententia, ut existima em consultiùs facturos ægros si sese totos naturæ sapienti committant, quàm imperitis & audacibus blatteronibus, circulatoribus & agyrtis jugulandos tradant. Nam sequentibus naturam optimam ducem, multa semper salutis spes est: contra circumforaneis se curandos dantes, & in incerto præcipitique versari & per multiplicia discrimina evadere, aut quasi belluam uno vehementis & lethiferi medicaminis ictu mactari, summo circumsedentium horrore plerumque contingit. Neque tamen aliorum damno sapere discunt stulti mortales ac ne suo quidem. Et nescio quonam fato fit ut cuicumque se Medicum in foris & circulis & triviis profitenti statim credatur imo etiam magis quò id vocaliùs & clamosiùs & impudentiùs mentitus erit, cum sit periculum in nullo mendacio majus; docti vero per diuturnos labores, multasque vigilias & longas peregrinationes atque longinquas, in quiete & silentio & tenebris obsolescere sinantur: credo quia raro & non nisi modestè de se loquuntur nec se vulgo venditant; & quia

quia dubios morborum eventus cognoſcentes, non niſi conſideratè & deliberatè omnia faciunt, nihil temere pollicentes. Ubique vero gentium, non ſolum urbes & vici & fora agyrtarum plena ſunt: ſed innumerabilem quoque *Juvenum* imberbium multitudinem videas qui non imbuti politiori litteratura, ac ne Philoſophiæ quidem rudimentis inſtituti, vixque deguſtatâ primoribus labris Grammaticâ ſe in Medicam Scholam obtrudunt; ubi cum aliquot lectiones nec eas ſatis intellectas quaſi per tranſennam audiverint; tum non verentur illotas & profanas ad tractandam Medicinam manus admovere. Dicam mehercules, ſed invitus, & magna ipſorum confuſione dicam: veniunt illi in Academiam tanquam canes ad Nilum; properanter lambunt & fugiunt. Ac vix dum inde digreſſi inflatis buccis crepant inuſitatæ cujuſdam doctrinæ ſomnia; demum eò progrediuntur impudentiæ, ut clarorum virorum luminibus obſtruere ſe poſſe credant. Quod ſi qui forte fortuna domo pedem aliquanto longius extulerint, aut in aliqua navi fuerint, aut quod ſummum eſt, *Galliæ* verbi gratia vel *Hiſpaniæ* oras legerint, tum, ô dii immortales! quàm immane ſpirant, adeo ut eos quanta quanta eſt, ſua jam patria non capiat. Conclamant audaci voce ſe longinquas nationes diu multumque peragraſſe, ubi miranda viderint; & tamen quid morborum domi gignantur, aut unde veniant perſicent, penitùs ignorant. Utinam vero doceri vellent. Neque hæc eo dico quod permultos ingenuorum *Ju-*

venum

venum, à perdiſcenda Medicina perterritos velim; ſed quod illos audaces & perfrictæ frontis, vehementi objurgatione dignos, hos vero modeſtos & induſtrios leni & amica oratione, monendos cenſeam, ne in eoſdem ſcopulos impingant. Certè enim humaniorum literarum, & ſcientiæ naturalis alta jacere fundamenta debent, tum demum accedent, atque admittentur ad ſacra Medicinæ percipienda. Cujus poſteaquam erunt myſteriis rite initiati; ſecuri calumniarum auxiliares manus ad invocantes ægros porrigent; non adeo tamen confidenter, quin aliquem ſenem eligant, quem ſectentur & cujus veſtigiis inſiſtant. Quod ubi aliquamdiu ſactitaverint, jam licebit ut fauſtis avibus ad exteras nationes proficiſcantur, unde poſtliminio redeant, multiplici doctrina & varia rerum obſervatione decorati. Domi enim antea præparandus eſt animus Juvenum, quam ad alias gentes emittantur, alioquin plus inde nugarum, quàm ſolidæ virtutis reportaturi videntur eſſe. *Anglia* quidem, ut verum fatear, haud deeſt, ex quo abundè viri juxta ac juvenes erudiantur.

DE AERE LOCIS & AQUIS TERRÆ ANGLIÆ.

Angliæ laus. NAM ut jam tandem ad propositum aggrediar, est *Britannia* omnium amplissima Insularum quæ ad *Europam* jacent, quæque nomen Orbis alterius ob magnitudinem apud veteres obtinuit, dives opum omnis generis, egregiorum virorum & elegantissimarum fœminarum ferax; clara *Græcis*, clara *Latinis* monimentis, ac nunc quidem omnium gentium literis ac sermonibus celebrata. *Propositum Authoris.* De hujus igitur Insulæ positione, de ventis quibus perflatur, de aquis & fluminibus & fontibus quibus irrigatur, de vivendi modo quo Insulares utuntur, postremo de morbis quibus ut plurimum infestantur, meo more dicturus sum, id est non ut Geometræ qui singulos

ſingulos pedes admetiuntur, neque ut Aſtrologi qui ad ſyderum motus & influxus omnia referunt: nec item ut nautæ quorum omnis in ventorum nominibus & regionibus ſermo verſatur; non denique ſicut milites & Rerumpub. adminiſtri, quibus omnis eſt in caſtris munitionibuſque & hominum moribus examinandis labos: at quemadmodum non imperitum rei Medicæ decet, & quantum ſatis eſſe videatur ad morborum curationem cum judicio ſuſceptam, tutò citò, jucundeque perficiendam. Ac fortaſſis olim eveniet cum aut ego factus prudentior uberiùs ſcribam, aut certe aliquis meo exemplo incitatus eadem haud paulò doctius tractabit.

Anglia nomina ſitus, & magnitudo.

Variis ea nominibus appellata eſt Inſula. Nam & Albion antiquitus dicta eſt, à rupium candore quæ procul navigantibus apparent; & *Britannia* quaſi Pictorum regio, propterea quod vario pingere corpora colore ſoliti eſſent incolæ: & *Anglia* ab *Anglis Germaniæ* populis, quorum in eam Inſulam, magnam confluxiſſe multitudinem, ac pulſis indigenis, ſedes inibi fixiſſe, priſcarum Hiſtoriarum memoriæ proditum eſt. Ejus forma triangularis eſſe perhibetur quemadmodum *Sicilia*; ſed quàm *Sicilia* multo eſt exporrectior. Nam longitudinis obtinet à *Taruidio* promontorio, *Dubrim* uſque, milliaria Germanica circiter centum & quinquaginta. Septuaginta verò, non ampliùs extenditur, qua latiſſima eſt,

inter

inter *Dubrim* & *Bolerium* itidem promontorium. *Angulorum* autem in quos se cuneat, unus ad septem triones spectat, qua vastum & apertum est mare, nullis contra terris, nisi quodam immenso spatio dissitis: alter *Belgas* & *Rheni* ostia prospectat; tertius in *Hispaniam* vergit. Et quà Sol est Oriens, id latus veteri *Germaniæ* obtenditur, quà Meridies, obversatur *Galliæ*: denique adversam habet *Hiberniam*, qua Sol occidit. Oceano circumundique proluitur: *Hibernico* ab occasu, ab ortu *Germanico*: *Britannico* à Meridie, ubi fretum quoque *Gallicum* est inter *Dubrin* & *Bononiam*, denique à Septemtrionalibus *Calcdonico*. Quod si tota Insula universim consideretur, habita *Galliæ Hispaniæque* & *Italiæ* ratione, sita ad septemtrionalem plagam esse videbitur. Minus est tamen quàm *Norvagia* septemtrionalis. Jacet ad septimam Mundi plagam sub *Arietis* signo, atque ut Astrologis placet, plurimum obtinet in eam Luna dominii. Id sidus cum & frigidum sit & variantis luminis, & terræ vicinum, maximas parit vicissitudines; & summam in commovendis, in quæ dominatur, corporibus habet potestatem: unde morum inconstantia, mutabilitasque tempestatum, nimborumque & frigo is incommoda. Atque is quidem est *Angliæ* positus, qua vero sit aeris temperie nunc inquiramus.

AERA Peripatetici omnium elementorum esse humidissimum dixere. Ac divinus Interpres naturæ *Aristoteles* primo Meteorologicorum libro, eam quidem aeris partem

Opinio Arist. de aere.

partem quæ circum terram eſt, ſubcalidam atque humidam affirmat eſſe: quæ vero ſuperior ac cœlo vicinior eſt, caliditatis atque ariditatis eſſe participem. Ejus verba placet adſcribere. ἀλλὰ δεῖ νοῆσαι τοῦ λεγομένου καὶ καλουμένου ὑφ' ὑμῶν ἀέρος· τὸ μὲν περὶ τὴν γῆν οἷον ὑγρὸν καὶ θερμὸν εἶναι, διὰ τὸ ἀτμίζειν τε καὶ ἀναθυμίασιν ἔχειν γῆς· Τὸ δ' ὑπὲρ τοῦτο θερμὸν ἤδη καὶ ξηρόν· ἐστὶ καὶ ἀτμίδος μὲν φύσις ὑγρὸν καὶ θερμόν· ἀναθυμιάσεως δὲ θερμὸν καὶ ξηρόν. Quæ cum ita ſint, mea quidem ſententia optimum aerem omnis eſſe expertem qualitatis oportebit: optimo, bonitatis gradu proximum, qui minimè lædentibus qualitatibus erit præditus. Nocet autem aut prodeſt pro ventorum natura, à quibus agitatur, proque vaporum atque exhalationum quibus alitur, diverſitate. Diverſi vero vapores, exhalationes quoque diverſæ ſunt, ſecundum ſolorum & aquarum, ex quibus efferuntur, varietates. Sed nec aer aut optimus æque omnibus prodeſt, aut peſſimus æque nocet omnibus. Eſt enim cum ſalubris lædit aliquos, queis inſalubris erit adjumento: eſt contra, cum alios male ſalubris juvat, quibus nocumento foret ſalubris. Non igitur aer à Medico debet ſimpliciter & abſolutè conſiderari; ſoli quoque natura hominumque temperies, ſimul cum aliis adjunctis in

Aer quis optim.?

eandem

eandem contemplationem advocandæ sunt. Quod si ex fœcunda lætaque rerum omnium productione, possumus de aeris bonitate ferre sententiam: profecto *Britanniam* aere frui longe optimo confitendum est. Nam omnia illic grandiori nitidiorique formâ prognata benigniùs fovet alitque tellus, quàm alibi locorum ubi videtur aer esse salubrior. Non enim mulieres modo numerosâ beatas, pulchraque sobole cernas: sed reliqua etiam animantia multiplici fœtu usque renascentia cum admiratione perspicias. Illic boves enormi magnitudine, illic equi cum formosi, tum pernicissimi, illic canum ingentium & immani rictu formidandorum magna vis: illic denique cum virorum tum fœminarum adspectabilis & erecta decoraque species, summo cum voluptatis sensu visitur. Color eis floridus, læta frons, vivaces oculi, subflava promissaque cæsaries, totus habitus ad elegantiam compositus. Solum vero ipsum uberrimum, statis anni temporibus, omni bonorum genere ditat colonos, floribus, herbis, arboribus, frugibus. Laurus illic & rosmarinus instar magnarum arborum crescunt. Nec usquam fere gentium lætiora pascua. Quid hic fontium gelidas perennitates, liquores pellucidos amnium, floridam hortorum amoenitatem; montium ubertatem, pecorum multitudinem, omnesque ruris divitias commemorem? Quæ omnia profecto summam aeris clementiam arguunt. Nam quibus locis minus foecunda terra est, iis locis haud

Angliæ perelegans descriptio.

haud paullò ditiores, æris, plumbi, ſtanni ferri argentique venas, alto recondit ſinu. Nam margaritas quidem mare ipſum, ne quid infœcundum in ea Inſula ſit, tanta copia profert, ut jam olim *Julius Cæſar* thoracem Veneri genitrici ex *Britannicis* margaritis factum dedicaverit. Nec minus oræ littoraque grata ſunt partim munita ſaxis, ad quæ nativis teſtis inhærent piſces, partim ſtrata conchyliis aut arenis, in longas diducta planities. Fluminum etiam ripæ lætè germinant, & aut arboribus inumbrantur, aut veſtiuntur floribus. Ipſi vero amnes ſuaviſſimi guſtus piſcibus referti ſunt. Sol, medius fidius, Sol, caloris atque luminis principium, & animantium genitor, lætis quam diutiſſime poteſt oculis *Britanniam* intuetur, ac radiis non magis illuſtrat, quam fœcundam facit. Et enim æſtate quidem quàm longiſſime producit diem, qui ferme decem ac ſeptem horarúm eſt: hyeme vero cum alter ei luſtrandus eſt orbis, quaſi invitus avertens currum ſeptem horarum cum breviſſima eſt dies, moram facit. Quæ me incredibili cum jucunditate contemplantem facile impellebant ut crederem, nullibi regionum aerem quam in magna *Britannia*, ſalubriorem eſſe poſſe. Sed cum incolas viderem longis ac difficilibus & ſæpe contagioſis morbis adfligi, miſerandumque in modum languere, fruſtra adhibitis omnis generis medicaminibus: cum ulcera febreſq; mali moris & alia id genus mala, rara apud alias gentes, apud *Britannos* nativa & vernacula animadverterem, rurſus labefacta cadebat, quæ ani-

mo mihi præcepta erat de ſalubritate aeris opinio. Cujus rei cauſam inveſtigandam eſſe duxi.

Aeri tantum ab Hippocrate tributum eſt, ut mortalibus vitæ, morborum autem ægrotis autorem eſſe pronuntiârit; imo etiam membris & motum & ſapientiam præſtare crediderit. Sic enim in libro de morbo ſacro loquitur. ὁ δὲ ἐς τὰς φλέβας ἀὴρ ξυμβάλλεται ἐς τὰς κοιλίας εἰσιὼν, καὶ ἐς τὸν ἐγκέφαλον, καὶ τοῦτο τὴν φρόνησιν, καὶ τὴν κίνησιν τοῖσι μέλεσι παρέχει. Et alio libro de flatibus hanc habet ſententiã. Τοῖσι δ' αὖ θνητοῖσι οὗτος αἴτιος. τοῦτε βίου, καὶ τῶν νοσέων τοῖσι νοσέουσι. Ego quidem ægrotis morborum eſſe cauſam facile adducor ut arbitrer. Quippe infirmiſſima quæque, cœlo ſunt obnoxia maxime. In univerſum autem Inſulas inſalubrioris eſſe cœli quam continentem, permultis probari documentis poteſt. Et quo longius in mari poſitæ à continente receſſere, eo graviorem eſſe aerem conſtat, ob nebulas è mari evolutas, quæ vix, ac ne vix quidem à ſole diſſipantur. Idque non æſtate ſolum, ſed etiam hyeme, imo etiam magis. Nam tum aer tepeſcit ob ſolutas nives. Tepidus autem aer inſalubrior. Immenſis autem undabundi oceani campis undique *Britannia* circumdatur: niſi qua ſpectat *Hiberniam* aut *Galliam*: ea enim parte brevis ſed æſtuoſus & confragoſus, in continentem trajectus eſt. Ac longe etiam periculoſior in Inſulam *Hiberniam* cum ob ſaxa

&

& brevia, & ſcyrtes, tum ob æſtuum reciprocationes, turbinoſaſque conflictantium undarum voragines. In *Anglia* certe coelum plerumque denſum & obſitum nubibus, non modo cùm hyems eſt, verum æſtate quoque media. Rara omnino illic ſerenitas. Fereque ſemper ſimilis autumno tempeſtas eſt, aut brumalibus diebus. Vix enim aliquot dies ſudum fuit, cum toto coelo pluit, mox ſqualor, repentina deinde pluvia in multos dies, cum aere gravi & ſuffocante. Quæ cauſa eſt multorum & diuturnorum morborum; autumnalium præſertim, quemadmodum deinceps oſtendemus. Atque hæc quidem de *Britannia*, quantum aſſequi aliquot annorum experientia potuimus, univerſim eſſe intellecta volumus. Nam in eadem inſula, aliis locis, alia longe ſalubriora ſunt. Id quod haud dubitabili ſuperiorum temporum, poſſumus experimento comprobare. Quibus quando peſtis exitiabiliter *Londini* graſſaretur, ferme ipſam Inſulæ continentem non attigit, niſi quantum eſſet in er *Londinum* & aliquot civitates, ad oram maris ſitas, commercii. Qua montana & campeſtris eſt, ut in *Cambria*, ut in agro *Saronienſi* & quo longius à mari porrigitur ſimpliciori fruitur aere. Signum autem aeris obſcurioris & gravioris, vocis raucitas, quod *Anglis* ferme commune eſt. Nam qui claro & acuto ſono modulentur, illic paucos reperias. Nempe ut de *Phaſianis* ait *Hippocrates*,

Vide A. Gellium noct. atticar. lib. 4. c. 9.

φθί, γ,ιται

φθέγγονται βαρύτατον τῷ ἠέρι χρεώμενοι οὐ λαμπρῷ ἀλλὰ χνιώδει τε καὶ διερῷ. Id quod equidem non in eorum contumeliam dictum velim. Nam re vera neque in templis, neque in Scholis adeò vocales sunt & canori ut aut *Itali* aut *Franci*. Igitur pleraque anni pars *Britannis* nimbosa, sed præ cæteris hyems quandoque tamen & glacialis & maximè nivalis est. Vidimus aliquando tellurem obstrictam gelu, & nivibus obsitam in plures menses, & id non procul à mari solum; sed etiam in ipsis prope littoribus. Ac mihi nunc ista mense Maio scribenti videntur brumales dies; usque adeo denso & caliginoso aere circumfundor. Sunt enimvero qui haud absque ratione existiment, pendulis nubibus obscuratum aera, multo magis sanitati contrarium esse, quàm cùm toto coelo ruunt nimbi. Aer corpus quidem est, sed adeo tenue ut visu percipi nequeat, quare candidus crassus est, infuscatus longe crassior, cæruleus omnium minime. Humidus, qualis nebulosus & pruinosus & nimbosus est, putredinis atque habetudinis parens. Nam quod aiunt humido aere refici, recrearique nativum in corporibus nostris humidum, vanum est; auget enim potius vim non naturalis, ac simul incommoda valetudinis adversæ fovet. De aeris autem *Anglicani* temperie melius judicare mea quidem sententia nemo potest, quam qui illuc ex *Hispania* aut *Italia*, aut editissimis *Galliæ* partibus commigrant. Experiuntur enim in se ipsis singularem aliquam,

intra

intra paucos annos commutationem. Præsertim verò quibus splendida & sicca bilis est. Nam illi omnium optime in hac Insula degunt, Secundum eos, valde sanguinei; deinde Melancholici. Pituitosi & catarrhis obnoxii, deterrime. Contra qui ex *Anglia*, Phthisi & Scorbuto laborantes in *Galliam* proficiscuntur, ij ferme, hausto illinc aere puriori, convalescunt.

Nonne vides etiam cœli novitate, & aquarum
Tentari procul à Patria quicumque, domoque
Adveniunt, ideo quia longe discrepitat res?
Nam quid Britannis cœlum differre putamus,
Et quod in Ægypto 'st qua mundi claudicat axis?
Quidve quod in Ponto 'st differre à Gadibus, atq;
Usque ad nigra virum, percoctaque secla colore?
Quæ cum quatuor inter se diversa videmus,
Quatuor à ventis & cœli partibus esse
Tum color & facies hominum distare videntur
Largiter & morbi generatim sæcla tenere.

Quamobrem vitæ valetudinisque nostræ summopere interest, ut optimo, id est, temperamentis nostris maxime conducibili aere perfruamur. Quoniam ut eximie docet *Hippocrates* μέγιςός ἐστιν ἐν ἅπασι τῶν συμπτωμάτων δυνάςης.

Jam venti quantopere ad aeris salubritatem conferant nemo mediocriter in naturæ cognitione versatus nescit. De quorum natura atque origine, perinde ut de re prorsus admirabili & arcana Regius vates dicit: *Qui educit*

cit ventos de thesauris suis: Et ipse hominum Salvator *Iesus Christus*, *Spiritus*, inquit ad *Nicodemum*, *ubi vult spirat*, *sed nescis unde venit*, *aut quo vadit*. Quæ verba sapientissimi Theologi multò aliter interpretantur. Sed de his non est nostri instituti disputare. Hippocrates quidem certe, cujus in re Medica scientiæ tantum tribuendum puto, quantum nemini fortasse mortalium: Ventum ait esse undam & fluxum aëris ἄνεμος γὰρ ἐστιν ἠέρος ῥεῦμα καὶ χεῦμα. Re vera videmus quemadmodum agitatus aer conturbet omnia infra se & circum se posita. Quo impetu, quo turbine, qua tempestate, quo sonitu, quo fragore domos quatiat, exstirpet arbores, sata convellat, susque deque convolvat, convertatq; maria, & vastos ad cœlum tollat fluctus, videmus. At acutus *Aristoteles*, in libro quem de meteorologicis inscripsit, ex tenuibus ac subtilibus quibusdam fumis qui è terra & aquis exhalantur conflari ventos ostendit. Quod si ita est, haud magno negotio naturam atque temperiem ventorum assequi poterimus. Nam sine dubio tales erunt; qualia sola & aquæ ex quibus oriuntur; qualia item loca & regiones & unde efflabunt & qua perflabunt. Magna certe *Britannia*, cùm omnibus ventis perflatur, tum maxime in ea regnant Australes & Septemtrionales. Qua hyperboreo alluitur Oceano, frigidis & humidis, maximeque procellosis ventis agitatur. Interdum verò æstate, subsolano leniter & jucunde recreatur, idque ante meridianis horis. Nam ferme sub Meridiem concrescit aer ac situ nubium inquinatur.

quinatur. Quantum quidem ad me attinet, nihil aquilone expertus ſum inſalubrius. Nam ubicumque locorum in hac Inſula verſatus ſum, ſi contigit cubiculi mei feneſtram ei vento obverſam fuiſſe, perpetua fere gravedine & raucitate laboravi; erraticis quoque febribus ſæpe, ſed non diuturnis, credo ob exactiſſimam temperantiam. Maximam hyemis partem *Circias* & *Traſcias* dominantur, aut *Libanotes* & *Euroafricus* quorum hi perhumentem ac ſuffocantem efficiunt tempeſtatem; illi perfrigidam & caliginoſam & nivalem. Non ita multum tonat, fulminat raro: fulgurat quandoque adeo, ut incenſum fulgure, filicum & myricarum cumulum ſuperiori æſtate in Devonia viderim; conceptis ex magna fulgetri coruſcatione flammis. Et quoniam in fulgurum fulgetrorumque incidi mentionem: Rem narrabo paullum quidem à propoſito remotam; ſed tamen dignam Philoſophica diſquiſitione, dignam contemplatione Theologica; dignam quæ poſteritatis memoriæ commendetur, dignam quæ ab exteris quoque nationibus, cognoſcatur. *Landuni* evenit, quod municipium eſt ſane elegans in *Armorica Galliæ* provincia, ad oram maris amœno, commodoque ſitum loco. Sive forte fortuna; ſive animi, ſeu officii gratia, duo Municipes honeſti ſane viri in agrum exeuntes, in quendam nobilem familiaritatis & amicitiæ iure conjunctum inciderant, & cum eo ſphæra luſerant, aſcitis aliquot ſociis. Poſt luſum, ut fit, ad merendam itum eſt, inde ambulatum, luſumque rurſus. Poſtea

cœnatum

cœnatum adeo genialiter & hilariter, ut nemini tamen nimio potu ratio vacillaret. Denique nocte jam appellente, aliis quidem in Municipium reversis, duo Municipes ruri mansere apud amicum. Ibi lectis constratis antequam se somno darent in genua procumbentes sicuti probis Christianis mos est, enixis precibus Deo se commendabant; cum interim ille alter detractis propere vestibus, è vestigio medium in lectum se conijcit, dicteriis insuper anilem sociorum superstitionem insectans. Sed sua ei dicacitas magno constitit. Nam vix hospites in lecto se composuerant, cum ille horrenda voce exclamat se incendi. Re autem verà pectus ei barbaque conceptis repente flammis ardere cœpit adeo, ut indusii parte in cineres redacta, pectoreque & mento ustulatis, vix restingui flamma posset. Ac sine dubio totus conflagrasset, nisi quibuscumque fieri potuit modis subventum foret. Vidi egomet hominem postea, cœlestis iræ (sic enim mihi persuasum est) vestigia, ambusto sinu facieque præferentem. Et percuriose sciscitatus, num tonuisset, num fulgurâsset, num cubiculum, ad aratum recenter agrum, aut ad sepulchretum aliquod apertum esset, num aut ignis aut candela illata esset; nihil horum reperi. Cæterum media id æstate factum est, quæ tum erat æstu flagrantissima. Sed ejus infortunii causas, si quæ naturales exstitere, Philosophis disquirendas relinquens ad propositum revertor. De terræ motu, nunquam in *Magna Britannia* audivisse, legisse quidem rem insignem memini. Nempe tan-

[..]m ac tam repentinum aliquando exortum [..]se, ut collis complanatus, sparsaque per [ci]rcumjacentes agros humus una nocte fuerit. [..]ur autem infrequentes, admodum terræ [m]otus fiant causam arbitror, quod insula mi[ni]mè cavernosa sit; & qua cavernæ sunt, [h]inc magna copia scaturiant aquarum fontes.

De fluminibus & aquis Anglicanis.

Jam enim ut ad aquas veniam, quoniam de [a]ere ventisque satis quidem [a]d instituti operis rationem [d]ictum est: *Anglia* cum erup[ti]onibus fontium, abundanter [i]rrigatur; tum magnis allui[tu]r fluminibus, quorum maxime illustres sunt [T]*hamisis* & *Sabrina*. Ac *Thamisis* quidem du[o]rum amnium aquas, suo admittit alveo, [T]*hameos* nimirum & *Iseos*, & ex amborum [c]onfluentibus nomen accipit. Confluunt au[te]m paullò supra *Londinum* & infra *Oxoniam*. [N]am Isis placidissimas leni cursu volvens [a]quas, illius Collegii quod *Oxoniæ*, sub D. [M]*agdalenæ* nomine consecratum olim est à [p]urpurato *Wolsio*, lambit muros. Isea deinde [m]agnorum capax navigiorum *Thamis*, super[v]enientibus admiscet undis & inde nomen am[p]lificat.

Oxoniensis Academiæ laus.

Et quoniam molli [f]lumine sensim nos deduxit [O]*xoniam*, piaculum est eam [C]ivitatem insalutatam dimit[t]ere, quas *Britannicas Athenas* nominare jure [p]ossumus. In ea est toto celebris orbe *Aca*[d]*emia*, Musarum sedes, ingenuarum artium [d]omicilium, *Britannicæ* Reipublicæ seminari[u]m, Insulæ Oceano imperantis lumen & or-

namentum

namentum. In ea præter amplæ & magnificæ structuræ collegia amphitheatrum est *Anatomicis* destinatum spectaculis superbo sane opere, monimentum ingens *Gilbertianæ* magnificentiæ. *Gilbertus* enim *Britannicarum Athenarum* Moderator, ac summus *Anglicanæ* religionis & cœremoniarum *Antistes* id amphitheatrum exædificavit, animo prorsus regio, magno sumptu; famâ, si non vecors sit posteritas, perpetuò duratura. In eam Academiam trium Regnorum soboles, flos juventutis, spes nobilissimarum familiarum confluit, omnibus imbuenda doctrinis, & omnibus virtutibus innutrienda. Ibi enim oracula sapientiæ funduntur. Ibi patent divæ *Thermidos* templa. Ibi *Esculapii* sacrarium aditur. Ibi veterum Philosophorum placita explicantur. Ibi panditur ad honorem & immortalitatem via. Libet autem in his amœnissimis Musarum hortis paululum immorari. In quibus cum multa meos oblectant oculos, tum nonnulla sunt quæ animo displicent. Ex magnificis illis structuris, non possum quin magnam capiam voluptatem: ac me porticuum laxitas, Xystorum umbracula, varietas librorum mirifice recreant; sed vellem tot ac tam opulentos Musarum alumnos, liberalius cum suis nutricibus agere. Utinam ne tantum & Libero Patri, & *Cypria* genitrici. Sed reprimam me, & ad flumina redibo. Igitur *Sabrina, Silures* & *Cambros* ab *Anglia* disterminans peninsulam efficit. In ipsa *Cambria, Cotius, Tobius, Tibius, Guilius* quà feruntur, maxime fœcundant solum

&

& amœnam efficiunt, regionem. At parte ex alia *Tueda* & *Solveius* *Angliam* ſecernunt à *Scotia.* Aliis quoque amnibus irrigatur obſcurioris nominis, de quibus nihil attinet hoc quidem loco dicere. Sunt ubique ferme lætæ fontium ſcaturigines, ac ſubitis rapidiſque torrentibus *Cambria* interſecatur, maximè hyeme, & ubi vel toto æthere cadunt nimbi vel nives liquantur. Eſt vero Paludoſa etiam multis locis, & ſtagnantibus atque tetris & cœnoſis aquis obſita. Id quod alibi ſalutiferis & calentibus balineis, alibi Medicis fontibus compenſatur. Aquarum certe magna neceſſitas magnaque commoditas eſt, non ſolum ad conſervandam valetudinem in potu cibiſque parandis, utentibus: ſed etiam cùm morbis conflictantur ad medicandum adhibentibus. Nam ſi graves, acres, gelidæ, corruptæ ſint, innumeros pariunt morbos eoſdemque ſanatu difficillimos. Id nimirum ſuo malo ſciunt, qui ad Pyrenæos & Alpinos montes accolunt, quorum plerique inflato gutture ſunt, & ſtrumoſis cervicibus (id mali *Bronchocelen* & *Scrophulas* ſive ſtrumas appellamus, *Angli* ſua lingua KINGS EVIL id eſt regium malum) ob frigidiſſimarum aquarum potionem. Intereſt igitur cujuſque loci Incolarum; optimis aquis ipſorum ſolum irrigari: ſed tum maxime optabile eſt, cum Vinetis deſtituuntur. Fontes autem fluminibus habentur ſalubriores præſertim in *Anglia*, Nam niſi quà propius à fonte manant, potui ſunt inutilia: non modo quia lutulentis inquinantur torrentibus, & nivibus eliquatis,

quæ magno impetu à montibus devolvuntur; verum etiam quod amplissimis inOceanum feruntur ostiis, & à marinis undis,quas illabente æstu recipiunt, amarulentiâ quadam, & salsugine inficiuntur. Isis limpidus fluit, & potui condiendisque cibis idoneus est per se quidem; sed tum eas utilitates maximam partem amittit, cum immiscetur *Thamidi*, *Tobium* quoque *Meridunenses* agros alluentem,quà minus profundus est, potui gratum & utilem scio & qua per arenas & saxa volvitur. Nam alibi turbulentus labitur & cœnosus. Et quod haustâ ex illo aquâ *Zithum* conficitur, id longe jucundissimum atque saluberrimum expertus affirmo. Nam plerisque *Angliæ* locis, turbida, crassa & gravis cervisia est: credo magis ob pravam aquarum qualitatem, quam quod hordeum haud ita recte paratum sit. Nam sunt qui in universum *Anglicanarum* aquarum potum non possunt commendare, propterea quod noxias eas & insuaves esse maxime *Londini* suo malo didicerunt. Quamquam & *Londini* suaves & potabiles reperiri constat. Verum tamen cum quidam è *Francia Iuvenis* magnæ & probitatis & pudicitiæ, vino assuetus *Londinum* appulisset magnopereque à cervisiæ potu abhorreret, neque vinum quod inibi medicatum & multis corruptum modis plerumque bibitur, ferret: aqua usus est aliquandiu, ingrati admodum saporis, & quasi ferruginea: unde contigit ut intra menses aliquot, scabie quadam haud secus ac lepra totum ejus corpus dehonestaretur. Tum enimvero ad cervisiam & eam tenuem, meo

meo ſuaſu ſe contulit, & ut æquum fuit, re-jectis aquis, communi gentis potui inſuevit, & eſt integræ redditus ſanitati. Exiſtimo autem idcirco minus ſalubres in ea inſula aquas eſſe, quod illic aër fere ſemper nubibus obductus ſit: fluminaque & fontes, non ita multum à ſole illuſtrentur. Nam quæ fontium ſcaturigines, & qui fluvii ſolis radiis illuſtrantur, eos & fontes & fluvios repurgatos, & leviores fieri nemo neſcit & potui cæteriſque humanis uſibus commodiores. Atque ea eſt Coi præceptoris doctrina. Τὰ ὕδατα ὁκόσα πρὸς τὰς τοῦ ἡλίου ἀνατολάς ἐστι πάντα λαμπρά τε εἶναι ἀνάγκη καὶ εὐώδη καὶ μαλακὰ καὶ ἐρατεινὰ ἐγγίγνεσθαι· ὁ γὰρ ἥλιος κωλύει ἀνίσχων καὶ καταλάμπρων, &c. In aliquibus autem *Cambriæ* apricis & editis locis, ſalubres admodum aquas reperi. Ac eas probanti ſuccurrit Magni Magiſtri ſententia, ἄριστα δὲ ὕδατα ὁκόσα ἐκ μετεώρων χωρίων καὶ λόφων γεηρῶν. De aquis vero ut univerſim dicamus: quemadmodum ventorum, ſic earum mirificam eſſe naturam æſtimamus. Nam cum locis unde fluunt & quà fluunt, & temperiem mutant, & variam habent utilitatem. Ex vaporibus denſis fieri credidit *Ariſtoteles*, eadem nimirum quia nubes & pluviæ materia. Quippe vapores è terra ſublati, nubes: ſubterraneis clauſi cavernis fontes efficiunt. E fontibus

vero fluvios fieri non est perpetuum. Nam multi fontes sine fluviis; quamquam nulli fluvii, nisi manantes è fontibus; non enim enascuntur subito fluvii. Nec omnes aquas è mari duci crediderim: fontes enim ex deciduis & collectis imbribus fieri quid impedit? At neque mare, neque fontes, neque flumina, simplicia esse elementa inde consta quod variis & saporibus & odoribus, & colo ribus & facultatibus prædita sint; quas facu tates ex primarum qualitatum oriri temper docent Philosophi. Haud tamen adeo perfect est ea commistio, atque temperies, ut cum elementorum classe exempta sint, ad perfec mixtorum & temperatorum corporum dinem transferri queant. Manent igi ἐν τῇ τῶν μετεωρολογικῶν τάξ In mari dulces & alterius saporis quam ipsi est, scaturigines reperiri mirum; tamen verum & mihi compertum. Dixi supra n semper ex fontibus effici fluvios; cum tam fluvios è fontibus oriri necesse sit. Nam aq collecta & emergens & exiliens, ea fons citur, quæ cum labitur, tum efficit fluviu Non autem labuntur omnes fontes, igitur omnes fontes producunt flumina. duo sunt prope *Oxoniam* fontes, ad bibend sane gratissimi leves & limpidi. Sed qui ad orientem solem est, multo salubrior æs præsertim. Nam hyeme, luto inquinatur n sole illustratur. Alter verò mihi videtur gidior ac vivacior, & quan um experiri p tædit intestina: nisi tum ex eo haurias, sole meridiano collustratus est. *Bristoli*

Ol

oram maris è rupe fons oritur, haud quidem idoneus usui quotidiano, sed ad sanandos morbos aptus; de quo quid mihi videatur antequam scribam, rem narrabo veram quæ mirifice ad propositum argumentum facit. Venit ad me consilii causa quidam *Hongarus*, cui cùm autor essem ut austero vino uteretur eoque & puro & pauco, respondit se esse abstemium, ac ne cervisiam quidem posse bibere. Cui ego: quid igitur, inquam, hic gentium bibis? Ea me res inquit, maxime torquet; nam aquas *Anglicanas* ingratissimas & summopere mihi noxias comperior. Stomachum vellicant & movent nauseam. Cui ego: utere, inquam, *Oxoniensibus* aquis eas ego potabiles neque nocivas affirmo. Usus est, necessitate compulsus sed neque illas admodum probabat, dictitans haud patriis videri comparandas. Profecto sicut vinosi vinorum genera odore coloreque & sapore discernunt, sic qui aquæ potui assuevere, & præter cæteros abstemii, nullo negotio quid intersit inter aquas, & cujus sint loci non gustu modo sed etiam odoratu, coloreque percipiunt. *Oxoniensium* tamen fontium aquas si aliquid Indici mellis admisceatur longe gratissimas & omnium tota illa regione saluberrimas esse judico. *Cornubienses* & *Bristolienses* non item. Illas ob stanni & aliorum fossilium, quà præterlabuntur, adversas visceribus qualitates, has quia duræ sunt & crudæ & graves. Quæ autem ex Vincentina rupe fluunt, eas expellendis calculis & intestinis infarctu liberandis esse utiles aiunt. Eas ego certe fere non

potui, quod & vomitum mihi cierent, cujus admodum ſum impatiens, & magna cum difficultate emingerentur. Acerbæ quoque guſtu erant. Quà ex rupe ſcaturiunt, ea perpulchra eſt; & adamantium aliquid habet ſimile. Re vera magno ferri molimine excinduntur ex ea lapilli, qui expoliti arte gemmaria plurimum ſplendoris habent, & ab imperitis pro adamantibus æſtimari poſſunt. Fons è ſaxi radicibus, exoritur adeo in ipſo æſtuario, ut reciprocantibus maris fluctibus operiatur, qui ubi retro ceſſere, fontis aquæ nullâ maris infectæ ſalſugine, priſtinum, id eſt, ſubacerbum retinent ſaporem. Eas aquas cum ex ejuſmodi ſaxo exiliant, difficile coqui neceſſe eſt: quare ſi non aut emingantur, aut vomitu reijciantur, inteſtina torquere & hernias parere compertum eſt. Magna vero copia præſcribi ſolent à Medicis, ut neceſſe ſit ſubverti ventriculum: qui ſi valens ſit nec ad vomendum facilis, poſt longam certe & laborioſam, qualis imperatur ab illis ambulationem, per veſicam evacuabuntur. Aquæ vero *Barneſiæ* non procul ab urbe *Londino* ſchirroſis & lienoſis, & qui viſcerum æſtu laborant, conducibiles eſſe perhibentur. Sunt in ea *Cambriæ* parte, quæ vergit ad ſeptemtrionem, ſunt in agro *Meridunenſi* fontes, quorum aquæ & medentur oculis, & ſcabiem abluunt. *Tumbrigenſes* quoque multis pollent virtutibus. Vidi in *Devonia* ferruginei & coloris & ſaporis. Sed nihil tota *Britannia* cum *Bathonienſibus Thermis* comparandum. Fervent illæ magno impetu erumpentes, & fumant adeo ut ſuppoſitum

positum ignem existimes. Non claræ, non limpidæ, non albæ & pellucentes sunt; sed subnigræ & crassiusculæ & returbidæ cum suapte natura, tum ob multitudinem adeuntium. Nam illuc omnis generis omnisque conditionis viri fœminæque, sanitatis, imò delitiarum causa, tota ex *Britannia* confluunt. Et cum ipsa Civitas pro gentis captu non est inelegans, tum ad commeantium populorum usum porticibus ornatæ balineæ sunt & conclavibus distinctæ sic, ut adeuntes pudori consulere & à nullo videri queant. In tres quasi Classes distributæ sunt. Nam calidæ quæ & regiæ appellantur primam faciunt classem, subtepidæ quas Regineas dicunt, alteram; tertiam jam pene frigidæ promiscuo vulgo destinatæ: & aliæ quoque quibus lepra infectos curari ferunt. Eas balineas paralysi languidis, arthritide distortis, convulsis & quibus torpent membra, & omnibus omnino frigidis affectionibus mederi constans fama est. Ego coli dolore cruciatis & lumborum, prodesse non dubitaverim. Sed tantæ tamque salutares hominum generi facultates, unde manent, qui enuntiaverit eum ego magnum *Apollinem* appellavero. Erunt qui ad astra rem omnem referant; erunt qui ad fossilia, chymicaque principia. Sed quæ tandem? salem? mercurium? sulphur? at neque sulphur, tantum quidem scio profert usquam *Anglia*. Neque sal nisi procul ab agro *Bathoniensi* effoditur. Ad bitumen forrassis? sed ne id quidem passim sed uno tantum loco

Indit Author.

D 4 eoque

eoque à thermis remotissimo scaturit. Ad lithanthraces certe? fieri potest. Sed cur in *Cambria* quæ lithanthracibus abundat, nusquam aquæ calidæ fumantesque reperiuntur? Cur vero circum *Bathoniam* unde scaturiunt thermæ, nihil effoditur ejus modi carbonum lapidibus similium. Quid ea de re sententiam scribam alias fortasse fusius, nunc vero sic statuo. Fontes esse ὥσπερ ἐνδεχέσθαι τινα τῶν στοιχείων· quippe elementares virtutes contineri fontibus. Tametsi verò non negem per metalla manantes aquas, metallicam facultatem consequi, tamen quoniam nulla arte quidquam ex ejusmodi fontibus elici metalli plerumq; potest; inde est ut existimem inesse ipsis quiddam metallicum, δυνάμει μᾶλλον ἢ ἐνεργείᾳ. Propterea quod effectus habent similes iis qui ex metallis consequi solent. Id est Metallicos dici fontes, non tam à metallis ipsis quam à metallica facultate & virtute &, ut in scholis loquuntur, potentia. Idque eo magis quod sæpe neque per metalla fluunt, & sæpissime à metallicis quàm longissimè fluunt, à quibus si quid contrahunt, id omne elui viarum amfractibus & saxornm atque arenarum salebris quasi quadam percolatione potest. *Bathonienses* autem balineas sulphurea prædictas esse virtute constat cum ex caliditate, colore, fumo, odore; tum ex effectibus. Reperiunturalii quoq; diversarum facultatum in *Britannia* fontes, de quibus longum foret disputare. Neque vero nos id hoc loco instituimus,

ut

ut de aquis enucleatim ageremus. Satis est indicâsse *Britannicas* aquas ad sanandos morbos, quàm ad communem potum esse utiliores.

De solo Anglicano.

Quæ quoniam unde à solo effluunt & quà præterfluunt, multas obtinet vires, reliquum est ut de *Britannico* solo dicamus tantum, quantum ad propositum argumentum facit. Quod quale sit ostendit pascuorum abundantia, copia segetum, arborum feracitas, & fere perpetua collium montiumque viriditas. Hæc omnia rursus aquarum ad eam fœcunditatem faciendam confluentium bonitatem demonstrant. Ergo *Britannicum* solum ferme pingue & tenax & udum & uliginosum est, quibusdam locis arenosum, aliis argillosum, ac tota fere devonia rubrum ac densum. At ubi restagnant aquæ, id quod permultis fit locis, putridum. Ex quibus vero locis ferrum & stannum & plumbum & anthraces effodiuntur, illic durum & nigrum, & infœcundum & siccum est. Alicubi gravem & maxime noxiam auram exhalans. In universum pastioni accommodatius quam arationi. Vineis vero prorsus inutile. Ac ne arbores quidem quamquam & late frondent & abundant fructibus, tamen eam obtinent in feracitate maturitatem, quæ omnem à fructibus acerbitatem tollat. Vix enim ullibi perfectè maturum fructum degustavi. Arbitror aëris densitatem, & nimiam soli humiditatem impedire quo minus maturescant. Facit quoque ea humiditas ut omnia illic animalia pinguedine distenta sint, nec ipsorum

carnes tam grate sapiant, quam aut in *Italia* aut in *Gallia Narbonensi*. Quæ tamen in editis *Cambriæ* montibus pascuntur haud tantæ molis sunt, sed saporis longe suavioris. Frumento omnis generis abundat, eoque perquam bono. Sed illius asservandi non par ubique ratio. Nam aliqui sub tectis, plerique autem sub dio illud coacervatum servant. Nec vero terra *Angliæ* ubique ferendis & alendis arboribus benigna est. Nam vidi ubi neque crescunt, neque aliunde translatæ frondescunt ; & si quæ frondibus ornantur, fructu carent. Vidi in quibusdam montibus quæ una tantum parte frondes emittunt, altera prorsus aridæ : nimirum, qua ventis maritimis verberantur ; quos tanquam fugientes in aliam se partem incurvant, mari oppositam, cujus auram sibi fatalem experiuntur & quasi sentiunt. Raros serpentes cujuscumque generis profert, viperas autem nullas. Atque *Hibernia* quos alit bufones, serpentesve, eos esse sine veneno comprobatum est. Ac de terra hactenus : cujus naturam intellexisse magis ad rem rusticam, quam ad Medicam pertinet. Deinceps de moribus *Britannorum* disputabimus. De quibus si vera dicta erunt, eos ut in bonam partem interpretentur oratos volumus.

Quod igitur ad corporis constitutionem spectat non ea deterrima utuntur, pingues ut plurimum & humidi, sed qui nauticæ rei dediti sunt, lacertosi. De omnibus autem id affirmari sine mendacio potest ; tam impatientes otii quam laboris cupidos esse : semper

autem

autem fuiſſe pugnaciſſimos ex antiquis ipſorum monimentis conſtat. Non ita facile iracundiæ moribus impelluntur. Sed cum ſemel flammam conceperunt irarum & inimicitiarum retinentiſſimi. Equidem quantum ex longa cum ipſis conſuetudine animadvertere potui judicio pollent, nec in artibus cum ingenuis, tum illiberalibus ſunt infœlices. In Memoria quidem exercenda non admodum anxii videntur eſſe; nam ex libro recitare non habetur apud ipſos indecorum. Et nolunt dies rerum, verbis inepte conterere. *Francos* imitantur, & blandum aliquid habent, ſub ineuntis conſuetudinis primordia. Jam vero plebecula ſicut alibi gentium niſi quantum cultura & legum ſeveritas facit, ferox & peregrinis atrox & infenſa; non modo quod ab illis commercia perturbari atque opificiorum eripi ſibi commoda perſuaſum habet, ſed etiam ob antiqua nationum odia. Communis toti genti potus cerviſia eſt ex hordeo, avena, vel etiam tritico confecta. Vinum etiam & francicum & hiſpanicum, ſed maxime hiſpanicum amotis menſis bibunt. *Francico* vero diſtillato, quod aquam vitæ appellant, delectantur. Non aliter ferme obſonant quàm ſacchaio, id eſt, Indico melle, quod in cibis, inque pocillationibus uſque uſurpant. Bubula, ſuilla, ovilla, agnina veſcuntur, elixis & toſtis. Bellaria & ſecundas menſas vulgus ignorat, quæ præcipui nobilium habent in delitiis. Nec juſcula nec jurulenta nec ſorbitiones ægri ſanive probant; neque tam frequenter legumina & herbacea menſis

adhibent,

adhibent, quàm solent aliæ nationes. Cæterum mane jejuni adhuc, majoribus poculis *Zithum* ebibunt abluendo ut dictitant, stomacho. Sunt ad oram maris, quibus sale conditus & ad solem duratus piscis annona est, & quidem instar omnium cupediarum. Qui montana *Cambriæ* incolunt, caseo, lacte, pane avenaceo atque hordaceo vivunt. *Hiberni* autem & *Scoti* durius nisi quos cum *Anglis* commercium ad mansuetum & civilem traduxit cultum. Gravitatem *Angli* constantiamque cunctis in rebus affectant. In morbis vero lacte & cervisia temperant sitim, liquores etiam stillatitios varii & saporis & coloris & odoris potitant. Statim à lacte *Zithum* aut merum poscunt, fore enim alioquin ut Jecur albescat si non quam primum ab assumpto lacte proluatur. Nunquam ita vehementi uruntur febre quin & esitent & merum pocillent aut cervisiam *Zinzibere*, cinnamomo & nuce miristica medicatam. Medicorum præscriptionibus non obtemperant nisi quantum & ipsorum judicio consentiant & genia'i vitæ cui p'urimum indulgent. Est quoddam apud ipsos hominum genus qui nunquam advocant Medicos. Id enim esse superfluum. Nam ab æternitate decretum ac definitum unicuique vitæ spacium, quod proferri à Medicis nulla arte queat. Ergo cum in morbum incidunt decretum quoque, ipsos evasuros aut interituros. Si interituri sint, cui bono impensas illas quæ in Medicos fiunt, quorum opis non est ab interitu revocare? Sin autem, pristinam reciperaturi sunt valetudinem,

tudinem, ne tum quidem opus esse Medicis sine quorum præscriptis suapte natura sint convalituri. Medicos autem, sive Doctores, sine ullo discrimine omnes appellant, quotquot aut medicatam potionem, aut emplastrum, aut quidvis medicaminis adhibent seu recte sive perperam. Verumtamen haud ea laus invidenda est *Angliæ* quam ex doctorum virorum quos semper genuit, consecuta est monimentis. Sunt adhuc in ea Insula præstantes doctrina viri qui Medici nominis dignitatem egregie sustinent. Et fuerunt qui dignis sempiterna memoria scriptis rem Medicam illustrârunt. Sed doctos raro plebs ad morborum curationem accersit. Mercatorum aliqui sæpe, plerique cum extrema urget necessitas, & id gravatè & coactè. Ergo solis nobilibus, salutarem excellentes Medici præbent & opem & operam. Neque tamen qui nobilium curam suscipiunt, ij semper è doctorum numero seliguntur. Juvat & ipsos nobiles, agyrtarum vanitatem & muliercularum deliramenta sæpius quam aut prodest, aut decorum est, experiri. Postquam igitur & circulatores & anus morbum ac naturam perturbârunt, & jam in præcipiti versatur æger, tum itur ad Medicos, qui si non statim aliquid miraculi perpetraverint & ars & artifices, omnibus execrationibus dirisque devoventur. Quæ cum ita sint, cumque morborum principiis non adsint Medici, eos sæpe falli contingit, neque habere quid de morbo, deque ægro certi pronuntient. Et præterlapsis medendi temporibus viribusque labefactatis,

factaris, denique toto naturæ ordine perverso: eos aut vaticinari aut tumultuariò agere, aut magna cum confusione discedere necesse est. Si quid igitur successerit, id ferè casui & fortunæ, & temeritati potius quam aut prudentiæ aut rei Medicæ scientiæ tribuendum videtur. Quod si quis à vulgi conditione remotior statim ut ægrotare cœpit, advocaverit Medicos; tamen ut est mos illius gentis, semper aliquid transvorsum fiet, quod si fortunate ceciderit, ut interdum evenit, tum vero temeritas erit pro consilio, casus pro sapientia; & ars quæ tot mortalibus exstitit salutaris, muliercularum & impostorum calculis damnata; ut à populi tabernis, sic à Regum turribus eijcietur. Ex ea verò naturæ, de qua diximus, conturbatione, sequitur summa in morbis confusio, ut neque contemplabiles, nec indices, nec medici neque critici dies observari queant. Et vero raræ sunt admodum, perfectæ crises. Ac sæpe, malè curati ægri recidivam patiuntur, hinc morbi ex decidentia frequentes, & ex his frequentiores Chronici. Atque ita quidem *Angli* cum sani tum ægrotantes se habent. Quibus, in morbis, Cardiacas ut vocant pocillationes sumere familiare est, confectas ut antea diximus omni ex aromatum genere & stillatitiis liquoribus. Extra morbos, potu ex aqua & melle, cui lupulos adijciunt, aromatumque condituram, & cervisiæ fermentum, magnopere capiuntur. Est is potus sane jucundus: sed nocivus iis in quibus bilis exsuperat: nocivus etiam histericis, & cerebrum imbecillis: pulmonicis

vero

vero si parce & intelligenter præbeatur, conducibilis.

Corpora vero sic exercent. Jactu brachia, saltu crura, cursu pedes, lucta omnes artus firmant & labori durant. Hisque exercitationibus, multum mihi videntur reliquis nationibus antecellere. Jaculantur etiam ad scopum. Ac nobiles, præter venationem, discunt equos ingyrum flectere, ac pila choreisque, & hastiludiis, militaribusque velitationibus ad bellicas difficultates præparantur. Sed nullum est oblectationis genus quod omnes cujusvis ordinis æque distineat ac *Gallinaceus* conflictus. Eam ob causam *Gallos Gallinaceos* alunt, quibus cristam, quibus plumas, quibus caudæ ornamentum abscindunt, ut sint ad pugnam leviores. Eis etiam è chalybe factitia aptant calcaria & eos ad pugnam accendunt certo pastionis genere quo se mutuis proscindant vulneribus. Et uter vicerit magnam paciscuntur pecuniæ vim: inque id spectaculum multi insaniunt. Nec vero in lusibus & corporis exercitationibus magna utuntur violentia & contentione, & in omnibus omnino rebus remissiores sunt quàm *Galli*. Sed Mercaturam versutius diligentiusque faciunt. Ac tales sunt quidem gentis mores, qui tamen in singulis diversi reperiuntur, pro institutione & studiis & religionum cultu, quarum magna est apud ipsos discrepansque varietas. De *Britannicæ* Insulæ positu, de aere, de ventis, de solo, deque gentis moribus ista quam proxime potuimus ad veritatem scripsimus

Exercitationes Anglorum.

ſcripſimus; non equidem ut quidquam de gentis laude, noſtra detractum ſcriptione vellemus, neque ut ſua ipſis vitia exprobraremus (quod procul eſt ab indolis meæ candore) ſed ut in cognitionem eorum morborum, qui ipſis peculiares & vernaculi ſunt, certiori via perveniremus. Enimvero nullus homo eſt, nedum nulla natio, quæ vitiis careat. Et longe quidem certior & litium immunior à parentibus imo à tota natione venit ad poſteros vitiorum, quàm aut virtutum aut prædiorum hæreditas.

Nemo caret vitiis, ſed qui pauciſſima peccat
Ille probi poterit, nomen habere viri.

Trahimus ab ipſa origine contagionem, deinde à nutricibus, à præceptoribus, ab ipſa patria corrumpimur. Nam ut animos patrii mores, patriæ leges, patria inſtituta fere magis depravant, quam ad recta formant: ſic corpora patrius aer hauſtu ſuo inficit ac multiplici morborum impetitione præcipitat ad interitum.

Nunc igitur de patriis *Anglorum* morbis pro inſtituti noſtri ratione differamus.

Anglorum Morbi.

Nam etſi omni morborum generi obnoxii ſunt, quemadmodum cæteræ nationes, tamen & hybernis & autumnalibus maxime infeſtantur; ſed autumnalibus fere ſemper. Quippe maximam anni partem in ipſorum regione autumnalis tempeſtas regnat, ſicut ex iis quæ de aëre & ventis antea diximus, haud dubiis argumentis

mentis quivis haud imperitus artis facile potest intelligere. Autumnales vero morbos libro aphorismorum tertio recenset præceptor in hæc verba. Τοῦ δὲ φθινοπώρου καὶ τῶν θερινῶν τὰ πολλὰ, καὶ πυρετοὶ τεταρταῖοι καὶ πλανῆτες, καὶ σπλῆνες καὶ ὕδρωπες, καὶ φθίσες, καὶ στραγγουρίαι, καὶ λειεντερίαι καὶ δυσεντερίαι, καὶ ἰσχιάδες καὶ κυνάγχαι καὶ ἄσθματα, καὶ εἰλεοὶ, καὶ ἐπιληψίαι καὶ τὰ μανικὰ καὶ τὰ μελαγχολικά. Enimvero facit aëris fere semper nebulosi intemperies ne liberi sint corporis meatus, atque ut humoribus introrsum versis & occlusis, morbi longi & ut plurimum haud sanabiles exoriantur. Est vero etiam humiditas quæ cum ob pluvias, tum ob aeris crassitatem in *Anglia* dominatur cacochimiæ ac putredinis parens. Inde morbi Chronici putridæque febres & sine typo. Inde quoque est, ut aut nullæ aut imperfectæ admodum in acutis morbis crises eveniant. Inde lenti in febribus & incerti motus. Denique inde apparentium fallacia, & summa judicandi difficultas. Quamquam habet aliquid ea tarditas commodi, Suppeditat enim Medico præsidiorum excogitandorum & adhibendorum opportunitatem, quæ sæpe celeriter in perniciebus acutissimorum morborum motionibus elabitur. Gravedines etiam & raucitates, & tusses, & tenebricosæ vertigines, quos hybernos appellat morbos *Hippocrates*, *Angliæ* incolis infestissimæ sunt.

Sed

Sed nihil tam ipsis fatale, est quam peripneumonia, & quæ inde sequitur, tabes. Ulcera certe mali moris & exedentia & frigidos tumores in carcinomata degenerantes, ipsorum fœdare corpora, non sine quodam horrore animadverti. Totâ quoque eâ Insulâ dysenteriæ & alvi proluviones fœdum in modum grassantur, ac multos omnis & sexus & ætatis miserabiliter excruciatos ad interitum præcipitant. Mulierum vero plurimæ, fluoribus uterinis inquinantur, ac nisi expeditè succurratur, extincto coloris flore, totiusque corporis habitu tabescente, languent & exitiabiliter emacescunt. Macrocephalos inibi gentium pueros videas, & pectore prominente, inflexa dorsi spina, laxis membrorum compagibus, abdomine turgido, emaciatos & languidos. Quod morbi genus *Anglici* Medici Rachitidem appellant, quasi spinæ dorsalis affectionem dicas, propterea quod præcipuam illic esse mali sedem arbitrantur. Sed omnium morborum longe funestissima est pulmonum tabes, & totius corporis fœda miserabilisque corruptio cui Scorbuto nomen fecere. Crassus aer & fere semper aut pluviosus aut nebulosus, gravedines & alia capiti mala invehit, quorum fluxus, cum haud facile sisti possit, inde pulmones obrui ac totum postea corpus lethifera affectum contagione marcessere necesse est. Nec vero minimum ad id mali confert ea consuetudo quæ jam à priscis temporibus inolevit à majoribus derivata, ut adolescentes omnes in conspectu parentum aut herorum nudo semper capite sint, imo vero qui in tabernis opificum,

opificum, tyrocinia faciunt, quamdiu quidem domi verſantur aut in tabernis, etiam rigente hyeme nefas ſit caput eſſe contectos, niſi forte lineo pileolo pertenui; id quod vix vel ægrotantibus conceditur. Utuntur etiam iis cibis qui plurimum & nutriunt & humectant uſque ad ingluviem, idque aut ſine ullo, aut cum perpauco pane. Ea vero edacitas diſtillationibus fomentum præbet. Scorbutum autem à nautis invectum eſſe arbitror, peſſimam ſane mercem, cujus pernities, maritimos populos, maxime infeſtos habet. Eam peſtem augent ſalſamenta, duratæ fumo carnes & piſces ad ſolem reſiccati, quas maritimi homines inſtar delitiarum menſis adhibent. Scorbuto ſanè haud aliter quam elephantiaſi corpora deformantur; & ejus calamitate totæ familiæ, hæreditaria contagione funeſtantur. Eſt vero etiam tabes non contagione ſolum, ſed traductione quoque communicabilis. Cujus cum tres differentiæ ſint, ea magis *Anglos* afficit, quæ ab acri defluctione proficiſcitur. Cujus ego duplicem eſſe cauſam reperio. Aeris intemperiem, ut jam antea dictum à nobis eſt, & totius corporis molliriem, pulmonum vero imprimis conſtitutionem imbecillam. Incidunt etiam ſæpe in tabem à gravioribus diuturniſque febribus, quas rariſſimè apud ipſos perfecta criſis ſolvit. Ex tabidis vidi hic gentium qui plures annos, vitam produxerunt, quibus ex arte Medica parata præſidia fuere. Sed omnes tandem animadverti, ſuperveniente alvi profluvio, ſublatos eſſe. Nam tabe laborantibus quamdiu alvus mediocriter ad-

ſtricta

ſtricta manet, haud omnino res deſperatæ ſunt. Quod ſi jam à principio tabis exorientis, cita & liquida feratur ſpem eos inchoare longam vetat. Ad ſcorbutum vero quod attinet, tametſi & maxime in *Anglia* graſſetur & à pleriſque novus eſſe exiſtimetur: tamen non ſolum apud *Cornel. Celſum*, verum etiam apud *Hippocratem*, *Celſo* longe antiquiorem, haud obſcura ejus morbi veſtigia reperio. Ac *Celſi* quidem hæc verba ſunt, poſita ſecundo de re Medica libro. *Quibus magni lienes ſunt & os olet, aut ſanguis aliqua parte prorumpit, quorum ſi nihil evenit, neceſſe eſt in cruribus mala ulcera & ex his nigræ cicatrices fiant.* *At Hippocrates ita loquitur Ionico more* ἡ γαστὴρ φυσᾶται, μετὰ δὲ καὶ ὁ σπλὴν οἰδέει καὶ σκληρός ἐστι καὶ ὀδύναι ὀξεῖαι ἐμπίπτουσι ἐς τὸν σπλῆνα, ἡ δὲ χροίη τρέπεται καὶ ὁρῆται μέλας, ἔπωχρος σιδο-ειδὴς, καὶ ἐκ τοῦ ὠτὸς κακὸν ὄζει καὶ τὰ οὖλα κακὸν ὄζει, καὶ τὰ ἀπὸ τῶν ὀδόντων ἀφίσταται, καὶ ἐκ τῶν κνημέων ἕλκεα ἐκρήγνυται ὁκοῖάπερ ἐπινυκτίδες, &c. Qui vero de eo morbi genere ſcriptitârunt, eos conſtat illius ſedem in ſplene collocatam reperiſſe. Quamquam in eo maxime errare mihi videtur vulgus Medicorum, quod non ſatis accuratè morbos diſcernunt, ſtatimque ut aliquem aut extuſſientem audiverint, aut anhelantem ſubpallidumque conſpexerint, ſtatim *Conſumptivum*, aut *Scorbuticum* pronuntiant:

nuntiant: ea ſunt enim verba, quibus illi in deſignanda phthiſi ſpleniſque affectibus ſignificandis utuntur. Nam phthiſin *Conſumptionem*, & phthiſicos *Conſumptivos*, Lienoſos vero *ſcorbuticos* appellitant. Cæterum quocumque illo deſignetur nomine lienis affectus, haud minus quam lepra & elephantiaſis aut aſpectu fœdus eſt, aut contagione formidabilis. Qua peſte qui infecti ſunt, eos videas fuſcos, vultuoſos, prominentibus labris, fœtido halitu, ægre ſpirantes, totumque corpus ſed imprimis crura maculoſos, & cum ſummè increvit malum,ulceroſos. Gingivæ tumidæ & cruentæ & putridæ, eroſi laxique dentes & omnis habitus deformis. Longæ diuturnæque febres & omnes omnino Chronici morbi in id mali deſinunt. Sæpe febris errans & obſcuri admodum ambiguique generis tanti mali comes accedit. Lividæ maculæ ſe oſtentant ac rurſus evaneſcunt. Puſtulæ interdum ſanie refertæ, ſæpe aquoſæ certis anni temporibus erumpunt, concidunt, exſiccantur ac rurſus ingraveſcunt, dum in ulcera mali moris degenerent, ſi non maturè omni ope & induſtria occurratur. Atque hæc, *Scorbutus.* Habet vero etiam ſingularem malignitatem, quæ certis anni tempeſtatibus *Anglos* invadit alvi cruenta proluvies. At ejus quoque cùm plura ſint genera: Jecorariæ & Rheumaticæ ante omnes nationes obnoxii ſunt. Et Rheumaticus quidem alvi fluor, fit humore multo & crudo ex Meſaraicis venis ad Inteſtina dilabente. Jecorarius autem ex eo quod alteratrix Jecinoris facultas infirma ſit. Atque utrumque

utrumque mali genus, *Angliæ* terræ colonos facile invadit, non solum quia cœlo crasso, & udo humentique solo utuntur, sed etiam quia multi cibi sunt, multique potus, qui plerumque turbidus, fœculentus & crudus est, denique ut ego quidem existimo, quia omnibus obsoniis admiscent mella Indica. Nam & cibi potusque copia naturam gravans cruditatem parit: & quæ dulcia sunt, cum & avide sumantur & abunde nutriant, Jocinoris meatus obfarciunt, multaque inquinant bile. Inde lævitates intestinorum, ac dolores quibus ægri fœde fœtideque ac diu torti, indignantem efflant animam. Est enimvero dignum miseratione spectaculum, cum viri fœminæque & pueri subito correpti malo, primum varii coloris excrementa derepente solutâ citataque alvo egerunt, deinde sanguinea, tum sanguinem purum illum quidem & sincerum cum nondum invaluit morbus, denique atrum & spurcum & corruptum tanto fœtore, ut infecti aeris inspiratu assidentes ministrantesque contaminentur. Magnam vero tanti mali partem, ingluviei acceptam esse referendam, ne quis sit inscius passim audiat vulgus nidorosum eructantes, ac de cruditate & stomachi imbecillitate expostulantes. Quamquam certè suo tandem malo post diuturna bella civilia temperantes esse didicerunt. Nam quemadmodum à natu majoribus accepi ante civiles dissentiones, vivebant *Angli* pergenialiter perque voluptuose, longis invicem conviviis invitantes, & multo se potu proluentes. Ac ferme nullus erat adeo tenuis,

qui

qui non, dico, vicinos liberaliter vocaret, sed advenas quoque comi & hilari hospitio exciperet. At postquam nescio quæ Religionum insania mentes hominum invadens, civilem pacem perturbavit, susque deque vertit omnia, & ille invitandi mos in desuetudinem abiit. Nimirum unoquoque vicinum suum, quod diversam colere Religionem videatur, obliquis oculis intuente. Jam enim ad antiquam innocentiam mores componere religio est. Verumtamen unum hoc illis video tanta ex civili calamitate profuisse, quod ferme ubique detractâ cœnâ, qua solebant uti profusissimâ, magnam simul compluribus morbis materiam & alimentum detraxerint. Jam enim haud tam sunt frequentes atque vulgares sudorificæ illæ febres, quas à fatali symptomate sudores *Anglicanos* appellitabant. Quibus qui correpti erant, stomachi morsus patiebantur animique deliquium; ac deinde sudore toti diffluebant adeo, ut cum naturæ labascenti subveniri in tempore non posset, interirent. Id symptomatis eos, qui multis se crassisque cibis ingurgitant, & fœculentæ cervisiæ continuo potu proluunt etiam nunc infestos tenet.

Cæterum ut ea mandem litteris quæ mihi nonnullorum annorum eventu cognita sunt: magnam videor in hac Insula morborum varietatem observâsse. Neque id solum quia magnæ fiunt anni mutationes, perturbationesque tempestatum: sed etiam & multo magis, quia diversam incolæ, vivendi sequuntur rationem. Atque ego ne de illa quam inibi animad-

animadverti morborum confusione, confusè scribam: Incolas *Magnæ Britanniæ* tres in ordines distribuam. Non equidem eorum, qui de republica disputant, documentis adhærens, sed meum persequens institutum, & ut Medicum decet meum agens negotium. Totam igitur *Britanniam* quanta quanta est, in plebem in ingenuos & in proceres dividendam puto. Plebs, in agris præsertim, antiquum morem paullùm immutatum ferme ubique retinet. Ingenuis diversa sunt studia, nam partim simplici cultu vivunt, partim nobiles imitantur. Apud Nobiles vero decorum & elegans æstimatur ad *Francorum* imitationem vitam & mores effingere. Ergo non solum *Francico* habitu vestiuntur, sed obsonantur quoque pari modo, & jam ubique fermè coquos habent accersitos è *Francia*. Quin etiam convivando ludendoque sæpe noctes integras trahunt, choreisque & venationibus & equitationibus vehementer exercentur. Nec eis vina desunt aliunde adsportata è *Francia, Germania Italia, Hispania,* imo hercle etiam è *Græcia*. Nam quod *Anglicano* solo deest, laboriosâ mercatorum, suppletur industriâ. Quare cum ad imitationem *Francorum* vitam instituant, haud mirum est, similibus eos tentari morbis, i est acutis & calidis, quorum & celeres motu sunt, & manifestæ vehementesque crises. San si quis gnaviter ac intelligenter nobiles *Angl* curaverit, non obscuras sæpe crises in ip sorum morbis animadvertet, quas in vulgaribus per-raras esse omnes fatentur. T metsi enim aëris ferme semper nebulc temperi

temperies ad morborum tarditatem plurimum faciat, tamen haud minus eſt in victu ad eos citandos efficaciæ. Nempe id *Hippocrates* mirifice docet in libro de flatibus μετὰ πάντων γὰρ τῶν ἐσθιομένων καὶ πινομένων εἴσεισι πνεῦμα ἐς τὸ σῶμα ἢ πλέον ἢ ἔλασσον. Cibi craſſi ac fœculentæ turbidæque potiones, craſſos itidem ac lentos ſpiritus ingenerant, unde cruditas ac tarditas morborum & obſcura ſymptomata inſidæque criſes: contra è cibis coctu digeſtuque facilibus calidiſque & meracibus vinis, ſpiritus alacres & citatæ in morbis motiones, omniaque clariora quæ ſuperveniunt. Igitur Nobiles *Angli* doloribus laterum, continuis ac tertianis febribus, inflammationibuſque pulmonum magis ob victus rationem obnoxii ſunt, quam plebii. Quamquam & plebeis morbis infeſtantur. At vero qui mediæ ſunt conditionis, ingenui mercatoreſque quorum varia vita eſt, variis quoque conflictantur morborum generibus, & admodum dubiis, nec in totum aut longis aut acutis, aut manifeſtis obſcuriſve, ſed mediæ cujuſdam ſpeciei, aut ut verius dixerim incerti & enormis, planeque inuſitati generis. Erraticæ febres apud eos & ſine typo plurimæ, tumores mixti, & modo apparentes, jam deſidentes; nothæ pleuritides, infarctus meatuum, ac inprimis vaſorum emulgentium; anhelitus, atque viſcerum inquinamenta, cruditates, oris fœtores, totius abdominis turgeſcentia & quaſi ſaburratio.

Nam ij non tam ſplendidè quam oppipare & abundanter vivunt. Multam bubulam ovillamque aſſam, & placentas atque artocreata farciminaque menſis inferentes. Interdum etiam vino & lupulatæ cervifiæ intemperanter indulgentes, violentos acceſſunt morbos. Quamquam ego ſic exiſtimo: lupulatam cerviſiam, & bene coctam & defœcatam, haud ita eſſe inſalubrem, ſi quis modum adhibeat. Lupulos enim multis mederi morbis compertum eſt, adeo ut mirer nihil ab antiquis medicis de ipſorum facultatibus eſſe litteris commendatum. Ac eorum quidem tenerrimi apices præterquam quod oleo atque acero conditi jucunditatis habent plurimum, id etiam obtinent commodi, quod alvum molliant, infarctu liberent inteſtina, ſanguinem purum gignant. At flores & folliculi, aqua incocti hauſtique adverſus impetiginem, ſcabiem, luem veneream, ac venenum epotum uſui ſunt. Dantur inſuper ob jocinoris obſtructionem febricitantibus, magno cum fructu. Sed & intritis ſeminibus epotiſque cum idoneo liquore ſua virtus eſt, quippe cùm urinam atque menſtrua fœminis cient, tum lumbricos interimunt. Denique floribus ac folliculis illud ſupra quod à nobis memoratum eſt, tribuitur ut injecti balneis, tumorem ac duritiem locorum muliebrium emolliant meiendique difficultatibus medeantur. Egomet aliquot annos, tenerrimis uſus ſum lupuli ſummitatibus olivo acetoque temperatis, interdum etiam cum butyro, & nuce miriſticâ, magno meo commodo.

Cæterum,

Cæterum, ut ad institutum redeam, *Anglorum* vulgus, caseo, butyro, lacte, & avenatis, rure quidem vescitur, in oppidis vero & urbibus, assa elixaque bubula porcinaque & marinis piscibus, paneque cibario; at secundaria cervisia pro communi potu illis est. Nam mane jejuni solent ingentia pocula bene lupulatæ fortisque cervisiæ haurire; plerique vero turbidum *Zithum* dulce & absque lupulo bibunt. Id genus *Alam* appellitant sua lingua. Quorum ego morem cur minime probandum censeam multæ causæ sunt. Nam jejunum ventriculum potu proluere nocivum est. Solvit enim fibras, calorem imminuit, ac vim omnem infringit. Sed enim si generosior potus liberali manu affundatur tum multo graviora exoriuntur incommoda. Inde enim dolores articulorum, convulsiones tremores, lævitates intestinorum, diarrhiæ, cardiogmi & alia, quæ hic annumerare nihil attinet, mala. Nec enim id nobis est hoc loco susceptum, ut quos affert morbos ingesta jejuno stomacho potio, singulatim omnes percenseamus. Verum enimvero sunt, quibus convenit jejunos potui indulgere. Quibus autem & quatenus, ad intelligentem Medicum definire pertinet. Quamquam sapientissimus author Plutarchus vehementer eos reprehendendos putat qui se jejunos multo proluunt liquore. Et quoniam non tam qualitate quam copia & quantitate insalubre est id alimenti, quo vulgares *Angli*, vescuntur, genus, tametsi qualitate quoque nocet, crassum est enim, & ipsi robustis digestu difficile; complurium est causa & origo morborum; quos equidem evitari

tari hac una maxime ratione posse existimo, si quisque pro ætate, loco, tempore, conditione, temperamento, adhibito judicio ac moderatione, crassis illis utatur cibis. At vulgus omnis expers rationis, nulla in re tenere modum potest. Igitur ex hujusmodi potulentorum & esculentorum usu, spiritus impuri crassique generantur, ab his humores crassos produci necesse est, indeque sanguinem inquinari, oppleri obstruiq; viscera, oriri putredines, impetrigines scabiem, herpetas, aliasque cutis fœditates. Hinc arenulæ, urinæ stillicidia, occlusis nimirum humoris crassitudine & copia meatibus, oriuntur. Hinc totius corporis refrigerationes, temperamentique solutio. Hinc tenesmi dejectionesque frequentes & mucosæ. Ex eodem fonte gravedines, œdemata, syderationes, apoplexiæ, lethargi, paralyses, & intercutes aquæ manant. Nam obesitatem & inutilem membrorum molem & alia minora mala consultò prætereo. Minora inquam, si cum iis conferantur quæ rationis arcem, diæque mentis sedem petunt. Stupor enim, oblivio, socordia, vecordia, tarditas, amentia, vesania, unde quæso nisi ab impuritate crassitudineque spirituum, originem nanciscuntur? At vero spiritus tales evadunt, qualis & aër quem inspiramus, & cibi quibus alimur. Crassis igitur alimentis adhibitis, spissoque aëre inspirato, crassos itidem & inquinatos ingenerari spiritus necesse est. Et quo major fuerit esculentorum potulentorumq; copia, eo graviores inquinatioresque fieri spiritus constat. Nimirum corpore majorem in molem turgescente, e quo major quoque spiritus attrahendi necessi-

ta

tas, qui quo impurior fuerit, eo funestius & spiritus lædet & corpora labefactabit.

Haud vero semper ex illius generis cibariorum usu morbi fiunt, sed tum cum fiunt, tales fiunt, quales sunt à nobis commemorati. Tum autem fiunt, cum & majori quantitate quam commodè ab nativo calore concoqui atque ab nutritivæ facultatis administris æqualiter in omnia membra pro cujusque natura distribui queat, ingeruntur; & corpora vel non exercentur prorsus, vel nimium & statim ab immodica pastione exercentur, his enim excessibus maxime sæpissimeque peccatur. Medici quidem veteres, cum morborum causas pervestigarent eas in universum duas visi sunt reperisse, easque maxime contrarias, Repletionem & Inanitionem; quarum hæc in defectu, illa vero in excessu est. Ego vero quantum assequi judicio possum, morborum *Anglicanorum* causam in repletione esse existimo. Nam cum in summa pace tranquilloque otio, & ubertima rerum omnium abundantia vivant: non eos jam tubarum sonus excitet; non eis ullam exhibeat molestiam effrenata militum audacia; non oppidorum incendia videant; non agrorum populationes metuant; non liberorum atque conjugum captivitates constuprationes, cædes pertimescant; Lautè nimirum & liberaliter indulgent corpori; illudque probe curatum & saginatum, & saburratum reddunt, usque adeo, ut cum regendis humoribus impar natura sit, aut eos effundat necesse est, aut eis exitiabiliter opprimatur. Quare ego sic statuo, omnium *Anglicanorum* morborum causam uni repletioni

acceptam esse referendam. Etenim humorum abundantiâ sæpenumero natura sic obruitur, imo vero sic conturbatur, ut eos summa vi summoque nisu propellens, necessariis simul & succis & spiritibus, sese miserabilem in modum exinaniat. Tum enim pessumdatis viribus sequitur, aut longa tabes, aut diuturnus marcor, aut cita mors. Vidi mehercules, haud rarò, tanto impetu per sudores per alvum, per uterum, per nares, humores erumpere, ut inde tremores primum, tum convulsiones efficerentur, tum deniq; intra tertium diem afferretur interitus. Est igitur omnium malorum princeps & maxima causa repletio. Ejus vero parens intemperantia judicanda est quam Medicorum nutricem scite admodum *Fernelius* appellavit. Est autem illud verum tametsi non ita elegans *Academiæ novæ* placitum: *Quod est causa causæ est causa causati:* unde consequitur morbiferarum causarum, fontem originem atque caput in intempestivo atque intemperanti ciborum usu quærendum esse. Nihil enim eorum quæ esculenta vel potulenta sunt nocet, nisi quis abutatur. At ne venena quidem, nisi magna quantitate sumpta, deleteria sunt. Quod si quis ex promiscuo atque modico cibi quo populus utitur, genere læsus est, id non tam ipsius cibi natura quam utentis mala constitutione factum esse non hæsitanter pronuntio.

Nec refert quidquam quo victu corpus alatur,
Dummodo quod capias, concoctum didere possis
Artubus, & stomachi humectum servare tenorem.

Ut præclare *Lucretius* qui profecto jucundus est.

eſt. Nam cauſam quærens, cur iidem cibi aliis grati dulceſque, aliis amari atque ingrati ſint; ait omnia minutiſſimorum concurſu corporum fieri: quorum variæ ſint figuræ, quadratæ, rotundæ triquetræ, leves item & aſperæ & hamatæ. Porro animantes omnes quæ cibo utantur ex ejuſmodi corporum varie atque concretas; ut ſeminibus ſic etiam figuris differre, cum extrinſecus tum intrinſecus: variaque habere foramina, cum in omnibus membris tum in ore & palato. Quæ cum poſuit, tum ita concludit.

Ergo ubi quod ſuave eſt aliis, aliis ſit amarum,
Illis queis ſuave eſt, læviſſima corpora debent
Contrectabiliter caulas intrare palati;
Et contra quibus eſt eadem res intus acerba,
Aſpera nimirum penetrant, hamataque fauces.

Ex eodem fonte febris deducit principia. Conturbari enim corpus ob commutationem, perverſamque earum atomorum poſituram. Indeque eſſe, ut quæ ante febrim exortam conveniebant, jam non conveniant, & quæ antea ſua jucunditate ſenſus demulcebant, eadem acerbo nunc amaroque lædant. Sed in illis nugis totus eſt *Democriteus*. Nam *Democritus* vel ſomnians vel delirans eas atomos eſt commentus, deque illis Abderæ quæ ſtolidorum ferax ingeniorum fuit, inſano more Philoſophatus. Cui ut ad ſanam mentem reduceretur, opus fuit *Hippocrate* Medico. Verum ego *Democritum* ac *Democriteos* ſinens, ad propoſitum revertor atque aio, Morbos omnes cum à vivendi ratione, tum à ſpiritu quem viventes attrahimus originem habere, ac Magni præceptoris acquieſco ſententiæ:

αἱ δὲ νοῦσοι γίνονται, inquit, *αἱ μὲν ἀπὸ τῶν διαιτημάτων, αἱ δὲ ἀπὸ τοῦ πνεύματος, ὃ ἐσαγόμενοι ζῶμεν.* Ac eos quidem morbos ab aëre gigni, ſtatuendum eſt, qui cum unius generis ſint, multos uno tempore corripiunt. Diverſos autem ad diverſa referendos eſſe alimenta exiſtimo. At cur non omnes qui eundem male temperatum aëra ſpirant, male afficiantur, hæc in cauſa mihi videntur eſſe. Nam aut firmis beneque conſtitutis viſceribus ſunt & denſo compactoque corporis habitu, ſic ut ab aëris impreſſionibus lædi nequeant: aut ita moderate ac temperate vitam agunt, ut quamvis tenui ſint & exili corpore, tamen nihil habeant ſuperfluum & redundans, quod perturbari à cauſis adventitiis, & aëris inquinamentis infici poſſit. His addo ſimilitudinem & conſentionem qualitatum, quam *συνπάθειαν* Græci vocant; qua fit ut qui purum ac liquidum aëra non ferunt, ij in uliginoſis paluſtribuſque locis, & ubi denſis obſitum nubibus cœlum eſt, optime degant. Jam vero corporum conſtitutiones cum variæ ſint & multiplices, vario quoque & multiplici modo ab alimentis afficiuntur. Indeque eſt ut non modo quæ huic nociva ſunt, conducant alii; ſed etiam quæ eidem homini ſalubria hoc tempore ſunt, eadem altero tempore pernitiem afferant. Inde quoque eſt, ut animalium quædam, herbis & aliis utantur quæ homini venena ſunt, ſic coturnices veratro paſcuntur, ſturni cicuta. Corvos etiam mandere ſerpentes cognitum eſt. Nos tamen coturnices, ſturnos, cervos innoxie edimus; cum veratri, cicutæ,

cicutæ, serpentium esus maxime nobis sit exitiabilis. Illud vero dignum observatu venit, quod ex innumerabili hominum multitudine qui in eadem civitate vivunt, eundem aëra exspiratu inspiratuque agentes, at longe diversum sequentes in cibis morem ac variis præditi temperamentis: tamen cum est cœlum pestilens, neque omnes afflentur & qui afflantur lethifera contagione, simili ferme ægrotent modo Est cum omissâ plebeculâ, quæ & tenuiter vivit & naviter laborat, per procerum domos, ubi mollis & voluptuaria vita est, fatalis grassetur lues. Est cum validi vegetique ruant, sospites evadant imbellici. Nimirum vulgares labore durant, & simplici aluntur cibo, quique plus succi & roboris habeat, quam delitiarum. Divites vero undique cupedias accersentes & semper crudi, superfluis redundant humoribus, & ex inerti otio laxissimæ texturæ corpora nanciscuntur. Ergo illi facile abs se propellunt nocentem auram, quam hic toto corpore, fluxo & raro & dælitiis emollito admittunt. Strenuorum & vegetorum, & valentium alia causa est. Scilicet illi ex inconsulta, præfidentique temeritate periculis se objiciunt, conservantia remedia negligentes. Invalidis contra sua imbecillitas saluti est, cujus conscii à Medicina præsidium petunt, quæ cum divinitus hominum generi, tributa sit in tempore adhibita, multos ab interitu vindicavit.

Memini, & quanquam præteritorum jucunda recordatio malorum est, tamen & cum dolore memini; & vix temperare possum quin recrudescente ad tantorum malorum cogitati-

onem jam-dudum obductâ cicatrice, lacrymas ubertim fundam. Eheu! tamen memini cum me puero vastata *Francorum* & *Suecorum* armis esset, miserabilis *Lotharingia* : & cum ex antiquo illius splendore nihil restaret, præter desertos & spinis ac filicibus, dumetisque obsitos agros, & fumantia colonorum tecta : cum Nanceium. gentis caput, arce imposita hostili præsidio teneretur ; cum ferro cæsis aut in durissimam abactis servitutem colonis, neque sereretur neque meteretur tantaque annonæ gravitas esset, ut agrestibus radicibus, canibus, felibus, equis morbo confectis, glandibus & aliis humano esui insolitis quisquiliis, verius quam cibis, rabidam famem depellere, & in aliquot dies, horridam differre mortem optabile esset : cum igitur tam tetra esset, florentis olim *Lotharingiæ* facies ; ad omnium malorum cumulum, immissam ira numinis pestilentiam, reliquos civium quibus & hostilis mucro pepercerat, & omni atrocior hoste fames, aliquid spirabile reliquerat, perniciabiliter afflixisse. Tum grave cœlum & aura lethifera, si quæ spirabat, & squalens tempestas, & omnis natura, quo te cumque converteres, tristis & marcida, & fatali funestata contagione videbatur. Arva ubique arentia, solum ardore solis ustum, & arbores deciduis, fluxisque frondibus, tanquam positis capillis, mœstæ. Sed infœlicium mortalium multo lugubrior erat habitus. Nam qui dira contagione tacti erant iis primum sopore gravi caput opprimebatur ; sic ut expergescentibus temporum arteriæ vehementer pulsarent, dolorque magnus

Pestilentia describitur.

oriretur.

oriretur. Tumentes oculi, rubentesque, facies tota flammans, & per omnes artus manans sudor. Exinde vomitus, ventriculique vellicationes & animi crebra deliquia. Sed cum acri quodam mordacique sensu fluebat sudor, & in vomitu nihil erat levaminis, & ab animi deliquiis, in desperationem agebantur ægri. Neque sitis ardor in minimis numerandæ malis, exanimes sinebat; cum arentes fauces, & lingua torrida nigroreque & lento situ deformis nullo possent, quantumvis gelido liquore mitigari. Quin statim ingestâ frigidâ, majus incendium viscera lethali afflata pernicie concipiebant. Quibus vel exanthemata vel bubones, ad diem septimum apparebant, ij si Medici suo non deessent officio plerumque liberabantur. Quod si tetrum virus, tarde maturescentibus bubonibus vacuari non posset, inevitabilis sequebatur interitus. At enim haud omnibus exanthemata, bubonesve prodibant: quippe tot exorientibus malis, eæ fœditates inter bona censebantur. Quorum qui immunes erant, eos horrenda insomnia, turbulentæque vigiliæ fatigabant; tum deliria & insaniæ & furores funditus evertebant. Ergo tot obruti calamitatibus, eluctantem animam, quidam inter lamentantium parentum amplexus efflabant: quidam omni humano destituti solatio, (metuendam pestem liberis & amicis & conjugibus longe fugientibus) miserabiliter expellebant. Nulla in tam ampla, splendidaque & populosa civitate domus erat ærumnarum & funerum & lamentationum immunis. Ac tanto furore sæva &

inexorabilis

inexorabilis pernities omnia devastavit; ut neque sepulchreta corporibus humandis jam superessent, neque vivi tegendis efferendisque mortuis pares invenirentur. Ergo jacebant passim in domibus, in triviis, in compitis aut prorsus insepulta, aut exigua humo leviter contecta cadavera. Quæ cum lupi retexissent, ne urgente quidem fame, nescio quo horrore aversati, contingebant. Sed neque corvi & vultures quanquam male ominoso grege crocitantes alasque complodentes, tabo manantium cadaverum fœditatem sustinebant. Tota vero civitate, formidabilis erat eorum conspectus, occursusve, qui funeream pestem evaserant. Pallidi macilentique & languidi, marcida neque bene cohærentia membra baculis sustentantes vix imbecillem adhuc & titubantem regebant gressum, qualiter infantes cum prima ponunt solo vestigia. Tamen lætabantur si cujusvis amici superstitis intueri vultum, & deformia cicatricibus ora contigisset. Et quanquam summam omnes omnium rerum jacturam fecissent: tamen non tam amissorum dolore angebantur, quam sospitatorum ac tanquam redivivorum amicorum alloquio recreabantur.

Quas ego tibi nunc, ô Deus optime, Maxime, hujus immensæ rerum universitatis conditor & moderator persolvam grates! Quas tibi *Jesu Christe* verbum æternum, ab æterno Patre genite, Vindex, Servator, Assertor humanæ gentis! Quas tibi Spiritus alme Patri Filioque par æternitate, substantia, potestate; quippe ab utroque procedens excitas, moves, expur-

gas,

gas, illuſtras omnia! Quas tibi ſanctiſſima auguſtiſſimaque Trinitas, gratias, pro ſummis tuis in me miſellum, atque abjectiſſimum homuncionem collatis beneficiis referam! Tu me, flagrante patria velut alterum *Danielem* è flammis eripuiſti. Tu ne quid mihi puero & omnium ignaro rerum in tanta tamque communi popularium meorum calamitate deeſſet, effeciſti. Tu mihi nutricis ac parentis inſtar fuiſti tum, cum cariſſima mihi genitrix, paullò ante immanè graſſantem illam peſtem longo ſublata morbo meis vivere commodis deſiiſſet. Tu denique cum omnes Civitatis viæ cadaveribus undique ſeptæ præcluderetur me non modo ſalvum ſed vegetum etiam, lætumque conſervaſti. Ergo tibi rerum omnium autori, conſervatori atque adminiſtratori Deo, quantas pro humana poſſum imbecillitate gratias ago; primum quod in ſumma illa annonæ penuria mihi perliberaliter adminiſtrari omnia voluiſti; deinde quod gravi peſtilentique cœlo, ac ſæviente in meos cives irâ numinis tui, me tot ac tantis intactum malis præſtitiſti. Etenim memini & alta reconditum mente ſervo, mihi vulgaria quædam, ſed te volente, ſummarum virium, medicamenta eſſe data. Nam jubebat pater meus, vir quidem militaris, cæterum nec ina doctus & qui præſtantiſſimorum uteretur conſilio medicorum, ut ſummo mane ſtatim ac evigilaſſem aceto quàm reperiri poſſet acerrimo temporaque & os & volas & carpos abluerem. In eo vero aceto macerata erant totam

Remedia adverſus peſtem efficaciſſima.

noctem

noctem piperis grana & *Gariophilli.* Tum crustam panis cui affrictum erat allium, ederem, post hæc meri cyathum ebiberem. Semper autem quocumque irem, pixidem eburneolam manu tenebam, in qua erat spongia, aceto, cinnamomo nuce miristica, pipere & *Gariophillis* imbuta. Eam pixidem si quis ex adverso veniret, funesta contagione inquinatus, occurrebant autem singulis horis, quamplurimi naribus admovens, Lethiferamq; auram à me depellebam. Credo quoque profuisse quod aliquanto ante ortam pestilentiam ægrotans, summa cura purgatus essem à Medicis. Duo igitur secundùm Deum, maximo mihi præsidio fuere, primum quod antecedenti morbo ac medicamentis extenuatus minima respiratione indigerem: deinde quod acri odore communiti sensus & insiti spiritus recreati facile malignam auram dimoverent, nec eâ se sinerent inquinari. His adjumentis quamdiu grassata pestis est, totos autem octodecim menses immaniter est grassata, tametsi & in urbem itarem, & inter inquinatos versarer, tutus fui.

Observatio. Vidi aliquando cum ruri pranderemus, duos è convivis lætos, & ut videbatur, sanos, derepente cœlesti morbo tactos, è triclinio sublatos esse. Lusi cum infante puero, qui ferali correptus lue statim est & cujus parentes intra septimum diem funesta contagione periere. Memini quoque cum in domo vicina versarer omnes concepta peste, in *Nosocomium* extra civitatem eductos, inibique intra paucos dies, præter unum, qui paullò post pediculari morbo

morbo interiit, esse mortuos. Eheu! infelicem mortalium conditionem! quot objecti miseriis & ærumnis sumus! Verum ego si omnia persequi vellem, nullum neque deplorandi, neque scribendi finem facerem. At jam tempus est ut vela contrahens portum respiciam.

Hactenus in consideratione cœli solique, ventorumque & aquarum *Angliæ* terræ, morborumque ejus Incolis vernaculorum, nostra versata est oratio. Superest ut quibus potissimum remediis ij morbi curandi sint, ostendamus. Nam quid quid à nobis de soli ventorumque & aquarum natura dictum est, non alio fine dictum est; quàm ut illis cognitis, mores inde quibus utuntur incolæ, & quibus maxime conflictantur, morbos intelligeremus. Etenim cœli solique temperiem sequuntur mores, & ex moribus sapiens Medicus ad cognoscendam morborum naturam pronâ facilique ducitur viâ. Frustra vero totum hunc à nobis susceptum esse laborem putaremus; nisi postquam de morbis universim & per genera dictum est, de remediis quoque diceremus, non singulatim & enucleate, sed summatim & quantum suscepti operis ratio postulat. Certe enim si Medicæ Contemplationis finis est actio; omnis autem actio Medica in curandis morbis versari debet necessario consequi visum est ut post *Anglicanorum* morborum investigationem, quæ deinceps ad eorum curationem adhibenda essent remedia perquireremus. Quod si visi erimus ab aliquibus nuper institutæ Aca-

demiæ sectatoribus in hac quæstione dissentire, facile nos hac responsione tuebimur: Nos pro jure nostro facere. Neque enim turbidos novissimæ inventionis rivulos consectamur, sed è purissimis Hipporaticæ doctrinæ fontibus haurimus; è quibus innumeri ante nos, ex omnibus gentibus viri doctissimi bis mille & amplius annos, & bibe-runt ipsi & aliis ad bibendum præbuerunt.

Novæ Academiæ vocabulum hic usurpatur pro nova doctrina eorum, qui morbos omnes sanguinis detractione curandos esse docent.

Qui ad Medicinam faciendam Physicorum ignarus accedit, haud aliter facit ac si quis tentet absq; remis ac gubernaculo, velisque navigare. Medico igitur tota fere natura cognita sit oportet: in hominum vero temperamentis debet esse versatissimus. Ea nimirum cognitio tanquam Helice atque Cynosura est, quam sequi & ad quam totius cursum navigationis dirigere necesse est eum, qui salvam & incolumem ad portum appellere navim optabit. At vero de communi hominum natura scribere haud fortassis arduum fuerit; cæterum de singulis constitutionibus velle disserere, infiniti, nec humanarum virium, laboris. Quot enim homines sunt, tot sunt singulares & incommunicabiles constitutiones. Et quam varia est complexionum diversitas, tantam, tamque diversam esse morborum

Philosophiæ naturalis cognitio, Medicinis necessaria est.

morborum varietatem haud falsis inductus argumentis, pronuntio. Vel in geminis, tametsi magna sit vultus similitudo, quanta est tamen morum dissonantia? quanta studiorum inæqualitas? quæ morborum cum ægrotant dissimilitudo? Quæ cum ita sint, quantæ & quam immensæ operæ fuisset de *Angliæ* situ scribenti, de singulis urbibus, imo de singulis domibus facere mentionem. Urbium enim tametsi unius tantum horæ itinere distent, magna tamen est, ob posituram, aquarum aërisque & ventorum differentia. Quin etiam in unis ædibus tantum esse discriminis animadverti ut cubicula aliis alia salubriora esse sentirem. In *Cardighamia* cum aliquando essem apud Clarissimum *Johannem Vaughamum*, qui nunc summus est rerum civilium Judex, isque mecum perfamiliariter loqueretur ostendit mihi cubiculum, in quo qui degerent, tertiana febri statis anni temporibus tentarentur; à meque rationem sciscitatus, respondi, causam ad aërem esse referendam. Quare ille cum & arbores ex una parte deturbasset, ex alia murum excitasset, locum salubrem reddidit. Atque egomet cum in *Armorica* versarer, mihique fenestra, à septemtrionibus aperta esset, in febrem quartanam incidi, statimque mutato cubiculo convalui, nullis usus præterea medicamentis. Idque non solum in *Armorica*, sed in *Anglia* quoque sum expertus. Nunquam enim insalubrius habitavi, quam cum, ad septemtriones aperta mihi cubicula fuere. Tametsi vero nemo, ne *Hippocrates* quidem de singulorum hominum

morbis

morbis egerit, tamen ex *Hippocratis* & aliorum antiquorum placitis ea ſapiens & acutus Medicus colliget, quæ ad ſingulorum curationem morborum ſunt conducibilia. Quod ſi ventorum quoque, regionumque & aquarum, cœlique cognitionem adhibuerit, tum nimirum de cujuſque loci ſalubritate, nullo negotio judicabit. Nos igitur poſteaquam ſumma morborum *Anglis* vernaculorum capita attigimus ad remedia demonſtranda ſic aggrediemur, ut tanquam ad fontes, digitos intendiſſe ſatis eſſe arbitremur.

Duas Medici veteres omnium morborum ſicut jam à nobis dictum eſt, ſummas cauſas fecerunt, Inanitionem & Repletionem. Nos unam tantum, repletionem ſcilicet, *Anglicanorum* effectricem eſſe morborum, judicamus. Quare ad eorum curationem unam itidem evacuationem, ſatis eſſe futuram putamus quandoquidem contraria ſunt contrariorum remedia. De morborum autem principibus cauſis loquimur, non de accidentibus, quibus alia ratione ſuccurrendum eſt. Jam vero remediorum evacuantium, quæ ſumma appellantur duo ſunt præcipua genera, Purgatio nimirum, quæ ſupra vel infra fit, propinata medicata potione; & venæ inciſio, quam à *Græcis* φλεβοτομίαν eſſe dictam, ne ipſi quidem *Tonſores* ignorant. Utrum eorum remediorum, ad profligandos *Anglorum* morbos, maximè ſit adhibendum, ſumma jam pridem contentione ſummiſque ſtudiis quæſitum eſt. Ego vero circumſpectis rebus omnibus,

nibus, rationibusque subductis, non arroganter nec invidiosè, sed libere pronuntio, mihi videri purgationem ut plurimum, venæ sectione magis esse consentaneam, imò verò necessariam.

Quidam ex Antiquissimis Philosophis tantam sanguinis excellentiam crediderunt, ut ipsum esse animum affirmarent: alii multo ad veritatem proprius suffusum cordi sanguinem, animi sedem esse dicerent. Eam *Empedocles* opinionem secutus est à *Moyse* traditam, qui supra mille annos ante natum *Empedoclem*, in legibus, quas *Israelitico* populo tulit, sanctè cavit, ne sanguine vescerentur, neve suffocatorum animalium carnes, mensis inferrent; eam scilicet ob rationem, quod anima esset in sanguine, quo effuso ipsamquoque statim animam effundi necesse esset. Sanguinem ego cum doctissimis viris a o, vitæ fontem ac domicilium esse, unde spiritus o iuntur, reparantur, aluntur, recreantur, animi retinaculum, affectorem lætitiæ omnisque autorem hilaritatis, lepôrumque ac venerum, facetiarumque & gratiarum genitorem. Qui magna semper cura fovendus est: nunquam vero nisi magna adhibita cautione, atque urgente necessitate detrahendus. Ætates, vivendi modi, vires, anni tempestates, loca denique ipsa, morbique & naturæ considerandæ sunt. Nam nulla horum adjunctorum habita ratione sanguinem detrahere, id non mederi sed ægrum jugulare est. Ubi crudis humoribus oppleti ventriculi sunt nemo prudens venam aperuerit. Ne hydropicis quidem neque multa

pituita

pituita prægravatis ut neque his quibus lævia sunt intestina. Jam verò tabe consumptis cui bono erit venæ sectio? Nam quibus splendida redundat bilis, si sanguinem, cujus humore ac dulcedine bilis efferata mitigatur, quis detraxerit, protinus eos ad insaniam adiget. Magnopere crassos quibus & exiles venæ sunt, & frigida constitutio, minime ferre sanguinis missionem constat. Ac qui malo sunt habitu, qui cibo potuque se ingurgitant, quibus raræ texturæ sunt corpora: quibus item ventriculi ad attrahendos aliunde succos propensi sunt; quales pituitosi & qui inediam facile tolerant: ad hæc quibus os ventriculi amara pungitur bile, aut imbecillum aut magno præditum sensu est, hi statim detracto sanguine convelluntur omnes, aut exolvuntur, summum circumstantibus metum incutientes, ac ipsi in ancipiti versantes vitæ periculo. Denique in omnibus omnino frigidis & morbis & corporibus & tempestatibus venæ sectione abstinendum est. Quæ cum in *Anglia* ferme reperiantur, sequitur purgatione potius, quàm venæ sectione morbo laborantibus *Anglis* ut plurimum esse subveniendum. Enimvero ex omnibus *Europæ* populis, minime patientes sunt ejus evacuationis quæ fit detracto sanguine. Complures equidem novi qui statim ut aperta vena, fluere sanguinem vident, animo linquuntur. Ac ne lienosos quidem venæ sectione curandos putaverim, præsertim ubi morbo jam ingravescente pedes tument, ac totius corporis habitus livido colore fœdatur. Et quanquam satis intelligam ex singulari quodam

quodam caſu, nihil inferri in univerſum poſſe: tamen narrabo quid viderim; valebit enim, cum ſe non abſimilis dabit occaſio. *Briſtolium* Civitas eſt tota *Britannia* nobilis; me per eam iter facientem Chirurgus quidam haud ſane imperitus & antiqua mihi familiaritate notus forte fortuna obvium habuit; manuque præhendens, oportune inquit, te nunc habeo: itaque, niſi moleſtum eſt, veni quæſo mecum, ac tuum mihi conſilium impertire: & cum dicto deduxit ad juvenculam quandam lienoſam, & cui menſtrua jampridem non profluxerant. Tum illic Chirurgus, quid cenſes, inquit, huicne venam aperiam è cubito? Ego vero, inquam, nihil minus, quin eam purgato per ſuperiora. Tibi enim ante denuntio quo magis caveas, futurum ut convellatur, ſi ſanguinem ei, non prius purgato ventriculo, detraxeris. Crudis enim & lentis; & omnino pravis redundat humoribus. Ac ille quidem hæc audiens hæſitavit. Cæterum puellâ & ejus affinibus qui aderant adhortantibus ut porro pergeret, aperuit *lanceola* venam cubiti dextri mediam; at vix quatuor unciæ ſanguinis effluxerant, cum illa vehementer convelli cœpta, denuntiati à me infortunii eventum comprobavit. Tum vero Chirurgus me reſpicere, trepidare & majus aliquod malum formidare. Sed odorato vino revocata eſt. Ac ſub veſperam poſtquam ei clyſtere ſunt abluta inteſtina melius habuit; denique medicatis potionibus ad priſtinam integramque valetudinem eſt reſtituta. Nec vero ſoli huic puellæ contigit ut convelleretur

&

& animo ſolveretur: me præſente & prædicente compluribus aliis cum viris tum fœminis idem evenit, quorum caſus commemorare non eſt noſtri inſtituti. Mihi certe quidem in *Anglia* Medicam artem factitanti ſæpe venit in mentem mirari quid cauſæ eſſet cur ſanguinis evacuationem tam ægrè ferrent Inſulares. Ac præter alias rationes, illius aërem Inſulæ reperiebam, temperatiorem illum quidem quam aliis multis in regionibus: at craſſum fere ſemper & nebuloſum & multis obſitum inquinamentis; quibus ſtatim ab evacuatione ſanguinis, natura recreandorum ſpirituum avida pollueretur. Nam is aër inſpiratu vehementer attractus, antequā poſſet à pulmonibus repurgari, languidos adhuc effuſo ſanguine ſpiritus alienis qualitatibus lædens, vel retro ad vitæ fontem, id eſt ad cor, premebat, vel penitus opprimebat. Indeque muſculorum violenti motus animiq; deliquia. Quibuſdam vero ſudores, immodicæque perfrigerationes & protractiones morborum fiebant. Et illa quidem vel inconſultorum Chirurgorum, qui lucrum potius, quàm ægrorum ſalutem quærebant, vel juvenum medicorum, ex Academia recentium adhuc & in artis operibus nondum verſatorum præcipitiq; inconſiderentia jactatorum, errore contingebant, quorum culpa cum multos rerum ignaros, quo minus ſe Medicis committerent

Id est, neque in frigoris neque in caloris exceſſu, ut plurimum, ſicut Suetia & Polonia in qua ſumma frigora, & Italia in qua ſummi calores.

ent impediebat, tum in insignium medicorum otiusq; Medicæ facultatis invidiã redundabat. Quæ cum ita sint quis non intelligat urgationem sæpius & utilius ad curandos *Anglorum* morbos adhi- endam esse, præsertim cum id & morborum natura postulet, & ipsorum ægro- antium mos requirat? Sæpe enim vomitu, udoribus & alvi solutione spontanea purgan- tur. Neque tamen hæc à nobis idcirco dicta unt ut nullum venæ sectioni relictum pute- mus locum. Ea quoque magno cum fructu celebratur: sed adhibendum est judicium, ut in tempore fiat, & ante purgatis intestinis, t supervenientia vitentur mala. Profecto si uis apud se reputaverit ea quæ de morum *Anglicanorum* diversitate diximus tum, cum ncolas in tres quasi classes divisimus, haud ifficili negotio, quibus vacuatione sanguinis pus sit, quibus vero non, judicabit. Nobili- us enim & iis qui splendide vivunt utilem se censuerim. Eos vero etiam morbos cum ui calidi sunt, tum quorum celeres sunt otiones sanguinis missione curandos haud nuerim. Corpora certè densa compactaque torosa quæ nec læduntur ab aëre facillime, que sudore diffluunt, ea cum usus est, sine olestia venæ sectionem patiuntur. Peregrinis uidem, imprimis qui ex *Hispania*, *Gallia*, *spania*, *Lusitania* veniunt, quique suo more vunt, & quibus nondum immutatum est tri soli desuetudine temperamentum, sine a dubitatione adhibenda est, quamquam trasse non ita frequenter, sed liberaliori

Conclusio.

manu

manu venarum incisio. At ex indigenis ii qui puriore fruuntur aëre, qui procul ab littoribus, qui montanas & editas incolunt regiones, si cætera conveniant, sanguinis evacuatione sunt curandi. Nam cæteris aut medicatæ potiones aut καταπότια convenient, queis aut vomitus provocetur, aut subducatur alvus, aut sudores eliciantur.

EPILOGUS.

Sed nos immensum spatiis confecimus æquor,
Et jam tempus equum spumantia solvere colla.

Sic igitur instituto nostro satis fecimus ut intelligere lectores æqui possint nihil nobis esse magis in votis, quam ut communibus omnium commodis, quoniam omnibus gentibus humanæ societatis vinculo conjuncti sumus, operâ, studio, labore, vigiliis, omnibus denique modis inserviamus. Quod si non omnium expectationi cumulate respondimus, non voluntatis, sed humanæ cujusdam imbecillitatis fuit. Itaque quòd voluimus æqui bonique consulent, uti speramus, rerum intelligentes, & veniam dabunt quòd non potuimus. At nos, si quod optabamus non sumus assequuti, attamen magnis ausis excidimus. Vel illud saltem nobis concedetur ut quanquam huc ab ultimis *Germaniæ* finibus adpulsi: tamen *Hippocratis* quo neminem in Medicina facienda prudentiorem exstitisse constans omnium gentium fama est, præcepti atque adhortationibus obtemperantes, sedulam dedisse operam judicemur, ut ne soli cœliqu

& aquarum, aut morum ejus Insulæ in qua tam diu peregrinamur penitus ignari, ad curandos Indigenarum morbos accessisse videremur. Illis quidem proculdubio vel aliqua ex parte satisfecimus, qui soliti velut ex insidiis, sed tamen civiliter & honestè, ut videtur, quasique aulico more, peregrinorum famæ & studiis obtrectare, magnam illis industriam tribuuut, multum etiam litterarum, multum studii, multum acuminis & judicii; versatos quoque in Academicis contentionibus esse concedunt: cæterum à *Francis*, inquiunt (nam illi boni, peregrinos omnes, uudecumque advenerint *Francos* appellant) *Britannici* soli cœlique temperies ignota est, incognita quoque morborum natura; & nostros ignorant mores, quare non sunt ad nostrates ægrotos admittendi. Quibus ita responsum volunt, *Hispani, Allobroges, Helvetii, Belgæ, Lotharingi, Leodienses.* Primum negant eam appellationem omnino sibi cordi esse. Deinde aiunt omnibus in *Magnam Britanniam* appellentibus aëra patere; patere campos & aquas: nec ventos ita solis flare indigenis, quin iis quoque interdum advenæ percellantur. Mores autem quales sint palam esse, nec enim sic in occulto res geri quin peregrinis multum intercedat cum *Britannica* gente commercii. Verum tamen optandum esse ut quemadmodum in *Francia Lutetiæ Parisiorum, Patavii* in *Italia*; *Basileæ* in *Germania*, in *Lusitania Conimbricæ* studiosis omnibus cujuscumque demum nationis sint & scholæ patent &

 pan-

panduntur *Nosocomia* & privatæ domus non occluduntur, & docta cum Medicis non negantur colloquia, & ad consultandum, concertandumque liber aditus datur: sic in *Magna Britannia* non aut palam & contemptim arceremur ab omni Medico cœtu, aut clam parum candidis, non enim dicam invidiosis sermonibus differremur. Sed quoniam ea non doctorum & gravium virorum, sed quorundam levium & inconsultorum Juvenum culpa est, & placatè ferimus, & quo minus toti Nationi bene optemus & ubicumque res & tempus feret, ipsorum utilitatibus studeamus, nulla unquam obtrectatione, sed ne injuriis quidem, quas à multitudine innumeras magnasque perpessi sumus, retardabimur.

Facilius est irridere quàm imitari.

F I N I S.

O B-

OBSERVATIONES MEDICÆ.

Cambro-Britannicæ:

PRÆFATIO.

CUM multa beneficia divinitus in homines collata sunt; tum nullum aut præstantius aut utilius Medicina donum tribui potuit: quo & prospera valetudo confirmatur, & adversa profligatur. Nam cæteræ ferè artes aut extra hominem positæ, nihil admodum afferunt nisi vanam oblectationem: aut siquid in se præterea continent, id ad corpus vel à morbis liberandum,

vel in robore firmitudineque ac ingenito temperamento servandum referri debet. Nam qui potest esse quisquam aut voluptatis ullius capax, aut ad capessendam rempublicam idoneus, qui perpetuis morbis conflictetur? Sacra vero & cæremonias procurari nisi ab iis qui sunt integro corpore nefas est. Ut quantò medendi ars cæteris utilior est atque præstantior: tantò qui eam perite exercent, reliquis videantur artificibus anteponendi. Quod si nostris temporibus & ars & qui eam profitentur, suam apud plurimos æstimationem amiserunt: id non tam ipsi arti, quæ sane per se, ipsa & utilis est & excellens, quàm imperitis atque impudentibus circumforaneis tribuendum est, qui vulgi plausum captantes; multò majora pollicentur quàm re vera præstare possint, quique intima artis præcepta ignorantes,

venena

venena pro medicaminibus propinant. Nec enim leve studium aut parvam naturæ cognitionem ars Medendi postulat. Multis litteris cum Latinis *tum* Græcis, *multa investigatione, multo labore, multa scientia, multoque usu ei opus est, qui se Medicum profitetur. Quod cum jam inde à principio susceptorum studiorum mihi persuasum esset, eâ incedendum via sum arbitratus, quæ me non errare sinens ad* Apollinis *adyta duceret: nec ullum postea laborem refugi quò magis ad Medicinam sanctè nec imperite faciendam idoneum me præstarem. Neque non sæpe suavissimos laborum meorum fructus, magnâ meâ voluptate degustavi. Idque cum alias, tum eo tempore, quo in illam* Cambriæ *partem advocatus quæ vergit ad Meridiem, in eáque totum ferme biennium*

versatus permultos equestris familiæ & utriusque sexûs, variis morbis conflictatos, tum propinatis potionibus, tum adplicitis ex arte Medicamentis liberavi. Quod idcirco scribere aggredior, ut quantum in ea facultate profecerim videam, utque ex similium morborum collatione, quid mihi deinceps in hujusmodi casus incidenti, faciendum sit, concludam. Nihil equidem vanè memorabo; sed penitus inspectis cujusque morbi symptomatibus, ac signis accuratè scribam. Ne si nostra scripta in aliorum manus fors detulerit, re universim tantum & incertè propositâ, fallantur. Nam multa reor à Medicis præcipiti laudum cupiditate ductis non satis diligenter nec ex veritate scriptis esse mandata. Indeque sæpenumero multos Medicinæ candidatorum in errorem inductos esse.

De

De Cambriæ situ deque moribus incolarum.

SED antea videtur aliquid de ipsa regione deque incolarum moribus dicendum quam ad Observationes curationesque à nobis, Deo nostram secundante operam susceptas, veniamus.

Cambria, *sive* Cambro-Britannia *maxima est provinciarum* Majoris Britanniæ, *divisa in Septemtrionalem & Meridionalem. Illa iterum in sex Comitatus; hæc in septem distributa. Regio est ut plurimum aspera montibus ac torrentibus frequens. Solum tritici ferax; præsertim qua* Tobyo, Cothyoque Salmone *fœcundis amnibus irrigatur. Nec ipsi montes inutiles. Quippe ingentes alunt greges & armenta, ex queis lana coriumque suppeditatur aliis*

Angliæ *provinciis usque ad abundantiam. Ferrum, plumbum, argentum inde effoditur; lithanthracesque magna copia ad ignis alimentum. Cœlum asperum ac rigens hyeme, æstate temperatum. Vento ut plurimum aquilonio, maxime ineunte vere infestatur. Incolæ duri ac patientes laboris. Viri fœminæ, pueri puellæque, nudis pedibus per saxa, perque nives horrente cœlo ambulant. Avenaceo pane & caseo vivunt; lac potant, cum per se, tum cervisiæ immixtum. At vero Nobiles non multum concedunt gentibus continentem incolentibus; imo ubi educationis beneficium nacti sunt, cum humanissimis videntur comparandi. Nam & ingenium iis vivax lepidumque est, & obvia benignitas & hospitalitas, præcipuæ virtutes quibus humana societas devincitur. Suntque inprimis*

primis laudis cupidi; atque ut peregre advenientes haud parca humanitate excipiunt, sic iis ac maxime, nova afferentibus avidas aures præbent. Litteras non vulgariter excolunt, magnoque honore ac benevolentia complectuntur eruditos. Atque hæc quidem de gentis moribus ac regionis positu dicta sunto.

De morbis quibus *Cambria* eſt magis obnoxia.

A*D morbos quod attinet, Tuſſi, Laterum ac pectoris doloribus, horroribuſque ut plurimum infeſtantur. Ac anno quidem milleſimo ſexenteſimo quinquageſimo ſeptimo hyems admodum* Auſtrina *ac pluvia extitit, ver autem* Aquilonium *ac ſiccum, unde originem habuiſſe haud falsò æſtimatum eſt,*

Epidemicas

Epidemicas illas inteſtinorum difficultates, quæ multos mortalium ad exitum præcipitavere. Quibus qui officiebantur, iis crebræ dejectiones, interdum cum ſanguine, ſemper mucoſæ ac flatulentæ; ſæpe biliosæ accidebant. Tormina ventris perpetua, ſudorificæ febres, mors ut plurimum octavo die, niſi maturè, vi morbi occurſum foret. At vero annus milleſimus ſexenteſimus quinquageſimus octavus ver. exhibuit imbribus ferme continuis incommodum; ac longis putridiſque infeſtum febribus. Nec in abſimilem deſivit tempeſtatem inſequentis æſtas anni adeo ut ob imbrium continuitatem, neque demeti triticum, neque fœnum colligi potuerit, quidquid vero collectum; ob humiditatem intra paucos menſes corruptum eſt. Quæ res magnam non hominibus ſolum, ſed jumentis quoque

que pernitiem attulit. Ego cum interea temporis à pluribus præcipuæ nobilitatis accersitus essem; haud pœnitendam eis opem in tempore attuli. Fateor equidem, me nunquam nisi timide & implorato Dei auxilio, deque mea industria diffidentem ad ullum ægrum accessisse, neque quidquam præbuisse, nisi ante serio, multumque meditatum ac paratum. Quæ res haud tamen impedimento fuit quo minus prompte ac oportune subvenirem; tarditatem & negligentiam æque ac præcipitationem aversatus. Et quamquam deplorata interdum ægrorum conditio videretur; eos tamen jubebam bono esse animo, ac ipse magnam de eorum salute spem, præ me ferebam. Quod si fatum inevitabile animadverterem, id amicis ægri significabam, monebamque, eum hortarentur; quo disponeret animum, seseque ad migrandum

migrandum accingeret. Id ad fidem, diligentiamque Medici ſapientis pertinere arbitratus, ut nec imparatum ægrum, & cum minimo cruciatu, ex hac vita diſcedere pateretur. Mihi quidem quamdiu in Cambro-Britannia *verſatus ſum, pulchre res ſucceſſit, neque quiſquam (cujus beneficii immortales Deo præpotenti gratias ago) mea negligentia, meove errore periit. Neque certe non maximas mihi ſemper, grati memoriſque animi ſignificationes dedere plerique nobilium, quibus opera mea exſtitit ſalutaris: parati, ſi res peteret, ampliſſimum meæ diligentiæ, meiſque laboribus dicere teſtimonium.*

HISTORIA PRIMA.

AC initium mihi curationum in ea regione ab Humfredo Nigidulo fuit. Is Juvenis ſeptem & viginti annorum, humido temperamento, obeſo corpore, thorace ſublato; ſcapulis prominentibus, ac demiſſo collo; cæpit ineunte hyeme pulmonicis affectionibus laborare. Urgebat tuſſis valida à frerino Catarrho, reſpiratioque difficilis cum ſibilo ac ſtertore. Vomitio frequens, præſertim ab abſumptis liquidis infeſtabat, aderat quoque febris continua, cui moleſta ſitis accedebat, fatigantesque Vigiliæ. Venationi autem uſque adeo deditus erat, ut ab agitandis feris nulla tempeſtate dimoveretur. Et cum anguſte admodum incommodeque habitaret, domo veteri diruta in colle cepit ad oram maris laxius ædificare; ac diu noctuque operas

operas urgens, inter recentes humidosque parietes cubitabat, genialique interdum potu cum amicis ducebat noctes. Cum igitur mali acerbitate coactus me accivisset, statim ad pervestigandas perspiciendasque morbi causas animum adjeci.

Ratiocinatio in hanc historiam.

Omnis coagmentatio corporis vel calore vel frigore, vel aliqua impulsione vehementi labefactatur & frangitur, & ad morbos senectutemque compellitur, quemadmodum divinitus est à *Platone* pronuntiatum. Certe humanum corpus, ita compactum est, ut non solum à seipso insitisque & ingenitis principiis lacessatur, sed externarum quoque rerum injuria ad interitum impellatur. Vere tamen illud affirmaverim; qui firma beneque temperata corporis constitutione orti, inque lucem editi sunt: si nullo rerum exterarum impetu conflictentur, eos incorrupta ad longissimum tempus sanitate, vitam producere. Quare externæ evidentesque causæ ad excitandos morbos agere necessario debent. Nec enim corporis internarumque causarum firma constitutio nisi exterarum impetitione commoveri potest, deque naturali statu deiici. At ubi externæ causæ cum internis conspirant, tum vero pessumdari hominem necesse est. Quod quidem in hoc egregio Juvene videmus. In quo temperamentum humidum calidum immodicis venationis equitationisque laboribus, hyemali pluviaquæ tempestate, ac humenti habitatione agitatum, ac penitus conturbatum est.

Vehemens

Vehemens agitatio corporis, quæ venando ſuſcipitur, redundantes in obeſo corpore humores jam ad defluxionem pluvia tempeſtate diſpoſitos reſolvit. Hos manantes è capite inclementiæ cœli obnoxio, pectus amplum aliquandiu fovit. Sed eorum tandem acrimoniam ac perpetuum fluxum moleſtè infeſtantem, concuſſis muſculis extuſſire moliens, pulmonis inflammationem hoc violento niſu peperit. Febris, ſpirandi difficultas ac ſitis, hujus quam περιπνευμονίαν appellant *Græci*, haud indubitata ſigna extiterunt. Incumbens cordi pulmo, ſummum ducendi ſpiritus laborem pariebat. Stertor à præcluſis humore influente reſpirationis viis oriebatur. Sitim ac linguæ ſiccitatem, acrimonia caliditãque afferebat. Ptiſanam aliumve liquorem, idcirco vomitio ſequebatur quod liquidis, ferus Catarrhus, aleretur, augereturque ſpirandi difficultas, compreſſo nimirum diaphragmate, ac thorace diſtento; revelleretur que, partium conſenſu ventriculus. Denique ſomnum arcebant acres calidique vapores è ſtomacho exſpirati.

Indicatio. Inveſtigatis hunc in modum morbi cauſis, ſtatui fluentem è cerebro humorem eſſe ſiſtendum, tum dandam operam ut qui jam in Thorace magna copia continebatur, primum coqueretur, deinde expectoraretur. Quare ut quam parciſſimo potu uteretur, edixi, ciboque tenui admodum & reſiccante.

De

De Sanguine autem detrahendo, ne cogitavi quidem, propterea quod intelligerem, περιπνευμονίαν ἐκείνην haud esse veram ac primariam, sed è catarrho prognatam: deinde non statim à principio, sed invalescente morbo, meum erat imploratum auxilium. Quo minus id agerem aliæ quoque rationes impediebant, eæque non leves.

Leonardus Fuschius, de morbis medendis lib.2.c.9. sanguinem detrahi vetat in iis qui ex aliis morbis in peripneumoniam incidunt, maxime si diu in hoc statu fuerint, vel per initia sanguinem miserint.

Θεραπεία. Verum eorum ego sententiam secutus sum, qui blandum catharticum esse propinandum existimant, quod eo magis feci quod maximum humorum orgasmum animadvertebam: nec febris erat admodum vehemens. Exinde curam verti ad Thoracem, ac pulmones expurgandos. Quod præstiti eclegmate è pulmone vulpis, ac tabellis *Becchicis* non omissis interim linimentis ex oleis *Myrtill*, & *Chamamel*. Sed enim cathartico illo (quod liquidum erat & blandum & paucum) corpus tantum universim quasi præparaveram expurgata inferiori regione. Quare ad caput & fontem mali cerebrum humore morbum alente liberandum, pillulas Coccias, & Olephanginas ad ℈i. imperavi. Quæ quidem pilulæ purgant, ac mirificè recreant. Ab his, veterem rosarum conditturam cum olibano, thure, ac myrrha, adjectis Labdani granis duobus exhibui cum ad somnum provocandum

candnm, tum ad ſiſtendam fluxionem. Ac deinceps operæ me pretium facturum duxi, ſi ptiſanam cum uva paſſa, Jujuben, Sebeſten, Hyſſopo, Glicyrrhiza propinarem.

Catharticum blandum, blande purgavit. *Effectui.* Paucum erat & lympidum, paucum quod animadvertiſſem ægrotanti nocere potulenta. Limpidum quod quæ potiones Spiſſæ ſunt & Catholicone, aliiſve electariis mixtæ, nauſeam pariant, torqueant ventrem, & multo plures pravos humores gignant, quàm expurgent. Blandum denique fuit, quod jam commoti erant humores, levique ad extruſionem indigere videbantur auxilio. Poſtremo liquida forma propinatum eſt, quo & facilius & promptius per venas diffuſum, eas infractu liberaret. At vero pilulas inſequutum eſt alui profluvium tam repentinum ac tantâ violentiâ, ut amplius trigeſies æger intra viginti quatuor horas ſubſideret; cujus cauſam inquirere operæ pretium fuerit. Pilularum Alœphangiarum ſive Aromaticarum ſcriptulum unum, tantundemque Cocciarum præſcripſimus. Alephanginæ, in quibus Aloe, præcipuum, imo ſolum purgativum eſt, alvum adeo perturbare non potuerunt. In Cocciis Turpethum, colocynthis ac dacrydium, vehementer quidem movet, at tum exiguâ quantitate, tantam afferri perturbationem haud potuiſſe exiſtimo. Alias ad id eveniſſe cauſas reor. Erat tum

tum hyems pluvia, brumalisque tempestas æger humido corpore, humorum magna à naturâ tempestateque facta conturbatio. Quare nihil mirum est, si jam suapte natura concitatus humor, adhibito levi pharmaco, magno impetu dejectus est. Fieri quoque potuit ut Pharmacopæus sive negligentia quadam, seu festinatione Massam unde eas pilulas efformaverat, haud exactè mixtam pistamque habuerit, adeo ut dacrydii atque Turpethi major quantitas quam pro reliquorum medicaminum proportione, in his pilulis quas ægro dedit, inesset. Quid quod impari etiam die præbitæ sunt, id quod fieri vetat *Hippocrates*? Denique juvit Pharmacum cerebri conatus, quo identidem, ut pulmones liberare se infestantibus humoribus, & eos in intestina detrudere moliebatur. Id quod ita feliciter accidit, ut intra paucos dies æger saluti restitutus sit. Nam Vigiliis quæ peripneumoniæ supervenientes, fatales esse solent, Ladano provisum est.

Historia

HISTORIA 2ª.

NOndum plane convaluerat ille Juvenis, cum à Doctissimo Clarissimoque *Gulielmo Nicolsonio* litteras accepi quibus à me petebat ut nepotem suum ope Medica sublevarem. Eum enim incredibilis intestinorum, dolor adfligebat, cui leniendo frustra omnia fecerat usus cujusdam circumforanei consilio. Nunc lævum, nunc dextrum latus dolore urgebatur, sæpe magnis torminibus umbilico circumjecta regio appetebatur, nausea ferme continua cibique fastidium. Si quid autem esculenti, potulentive esset injectum, statim revomebatur: neque quidquam interea dejiciebat, adstricta funestum in modum alvus. Sed nihil æque mœstum ægri animum frangebat, ac vigiliarum molestia. Quare omnibus ac imprimis Avo uxorique deplorata ejus conditio videbatur. Ac tum annum agebat ferme trigesimum, nigro capillo, fusco vultu, dejectis oculis, quæ omnia bilis atræ dominationem arguebant. Moribus erat cæteroqui temperatis; & fundo quod illi & amplum & commodum erat, colendo deditus, privatam & publicorum securam tumultuum vitam agebat.

Statim igitur ut in Villam veni diligenter ægrum intuitus, & ab eo quæ ad rem pertinere *Ratiocinatio.*

tinere arbitrabar sciscitatus: intellexi colon intestinum, lentâ crassâque & adusta materia induratisque fœcibus infarctum esse. Dolorem inde gravissimum exoriri pro variis & amfractuosis ejus intestini sinibus mutabilem. At circa umbilicum, multo sentiri acerbiorem, non solum ob flexuras & mæandros, angustioris illic intestini; sed etiam ob nervacea vincula, queis colon & renes invicem lumbique colligant. Non mediocriter autem ad infarciendum impuris humoribus intestinum contulerat frigidorum & crassi succi ciborum usus & cruditas, cervisiæque fuliginosæ, spissæ, ac semicoctæ potus. Nam æger ipse quidem haud erat intemperans; sed enim popularibus, societatique, & pravo compotandi mori dandum aliquid fuit, quibus illectus, ne videlicet inurbanior ac reliquis agrestior videretur; sibi paullò magis quàm & soleret & par esset indulserat.

Indicatio. Quæ cum observâssam, cumque viderem tot ægrum urgeri malis, sapientis esse Medici sum arbitratus, ad id quod gravius adfligebat Medicinam adhibere. Quemadmodum autem animo nihil accidere potest, peccato calamitosius, ut sapientes Christiani docent; ita corpori, nihil dolore funestius esse existimo. Vires exhaurit, facultates labefactat, solutáque animi cum corpore societate, hominem ad interitum præcipitat. Quare ne hunc ægrum violentia doloris interimeret, statim ejus leniendi rationem inivimus

Tum

Tum ad fœces emolliendas deturbandasque operam vertimus; denique rite purgato corpore, intestina ventriculumque roboravimus selectis idoneisque remediis.

Maluam, Althæam aliasque herbas emollientes, adjectis carminativis seminibus, in sero lactis elixandas, ac in liquore percolato; lenitivum quem vocant electarium ad ℥i, dissolvi, oleumque Rutaceum ac Laurinum pari quantitae dissolvi curavi, idque inijci singulis fere quadrantibus horæ, decumbente in ventrem ægro. Placuit etiam herbis emollientibus, rutam, hyssopum, absynthium, mercurialem, chamæmelum ac majora adijci tum ad incidendum, tum ad detergendum. Ventorem vero fovimus oleis ex lauro atque chamæmelo simul commixtis cum aceti pauxillo. Victum interea tenuem imperavimus, quale est evenatum, uva passa corynthiacisque conditum & saccharo. Duobus inde diebus ægro pharmacum propinatum ex decoctis sennæ foliis, infusaque radice barbara. Postera vero die detergentia clysmata, repetenda esse arbitratus sum. Quod cum fortunate actum esset, ægrum jussi totam diem insequentem quiescere. Postremo omninm, intestina vino austero quo rorem marinum salviamque incoxeram, confirmavi, præcepique ut mane ac vesperi cyatho adusti viri quale solent *Angli* parare per tres quatuorve dies uteretur, mane præsertim & sub cœnam. θεραπεία

Omnia

Eventus. Omnia vero ita fœlicem exitum habuere, ut à tertio quartove clystere doloris acerbitas remiserit, atque cœperit æger quietem aliquam & somnum oculis sese insinuantem persentiscere. Cum vero formina repeterent, injectiones iterare jubebam, nec minus levaminis à calidis fotibus capiebat. Ergo nondum exacto triduo, liberatis infarctu intestinis, & cibum retinere ventriculus, & alvus expulsionis officio fungi. Tum nobis sese dare oportunitas visa est, Melancholiæ dominantis medicata potione vacuandæ. Et quoniam interest plurimum ab initio quis rectè curatus sit an perperam; si quid à Pharmaco relictum esset in intestinis, id omne repetitis ablutum injectionibus abstersum est. Nihilque commissum, quominus & ventriculus, & intestina confirmarentur. Itaque intra diem nonum plane convaluit, summa uxoris avique & omnium necessariorum gratulatione, nec minore mea & lætitia & fama. Ἀλλὰ Θεῷ μόνῳ τιμὴ καὶ δόξα εἰς αἰῶνας.

Historia

HISTORIA 3ª.

SED quoniam in Colici doloris mentionem incidimus, non est nobis prætereundus *Sparkius*, Calcearius, homo minime malus in *Haverfordiæ* suburbanis habitans. Is diuturno ventris cruciatu laborabat. Pubem inprimis ac lumbos, infestiores habebat doloris acerbitas. Meiendi desiderium frequens, quamvis & paucam & crudam, & cum ingenti labore urinam emitteret. Noctes ac dies sæviens dolor nullum somni capiendi misero locum dabat. Nec *Sparkius* quo se tam diro cruciatu liberaret, quidquam intentatum omiserat. Ergo & medicatæ potiones, & linimenta, & clysteres nequicquam administrati, & quo plura adhibebantur præsidia, eo magis dolor acerbabatur.

Quicumque hominem noverant eum existimabant arenulis & calculo laborare. *Ratiocinatio.* Mihi fortasse tum in *Pembrokiensi* agro versanti à pluribus præcipuæ nobilitatis, queis carus ob probitatem erat, obnixè commendatus est. Quem cum vidissem, judicavi cruciatuum illorum, non in colo intestino, neque in vesica, ut multi rebantur, sed in peritonæo, membranisque abdomini obtentis sedem esse; eorum materiam, flatum esse ac bilem. Et erat *Sparkius* biliosa complectione, ex ejusque incerta & incon-

ſtanti vitæ ratione multam bilem in eas partes natura averterat.

Ergo & lenienda bilis acrimonia fuit, & bilis ipſa vacuanda, & inducenda melior ac firmior inteſtinorum, totiuſque corporis diſpoſitio.

Indicatio. Primum ac Secundum propinato lactis ſero præſtitimus; tertium effecimus optuma vivendi lege propoſitâ. Fumariam, Thymum, Gramenque atque Taraxacum ſero lactis adjecimus; utque puro lactis ſero antemeridiani potus vice uteretur, monuimus. Id quod fecit.

Eventus. Nec totos ſeptem dies noſtris conſiliis paruerat cum penitus convaluit. Ac hunc annum agit à curatione ſua decimum quartum omnis expers ægritudinis. Cujus rei Deo qui vires Pharmacis indidit efficaces honos tribuatur.

Historia

HISTORIA 4ª.

NEC indictam hoc loco sinemus obstetricem. Ea primam se mihi curandam obtulit è *Francia* in *Meridunensem* agrum advenienti. Agebat annum circiter quinquagesimum, vasto & pingui admodum corpore. Niger erat capillus, vultus candore ruboreque perbelle mixtus, acres & nigelli oculi, temperamentum humidum, mores sinceri & hilares. Cæterum ut nonnihil edax erat, quicquid collibuerat, avidè deglutiebat. Et cum sub autumnum cœlo pluvio, ad nundinas quæ in suburbano agebantur, se contulisset, vehementi admodum lienteria correpta est. Non erat ullus intestinorum dolor; at cibi uti injecti erant, crudi nec fere quidquam immutati per secessum emittebantur. Quo factum est ut dejectis paucos intra dies viribus, vitæ periculum metuerer. Nec vanus erat timor, si non in tempore subventum esset.

Eam Intestinorum lævitatem, non solum labefactata ventriculi coctrice facultate, sed etiam resoluta intestinorum retentrice originem habuisse haud difficile conjectu fuit. Eam quoque imbecillitatem ab edacitate, festinaque ingluvie illatam, ac collectam in ventriculo intestinisque pituitam, pluvia denique tempe- *Ratiocinatio.*

ſtate commotam eſſe. Pituitam autem id mali peperiſſe, ex dejectionum colore certum erat. Ac eam pituitam neque acrem, neque erodentem eſſe idcirco judicabam, quod ægra ſine ullo dolore dejiceret.

Indicatio. Quoniam igitur nullus adfligebat dolor, fluxioni locum aliquandiu dandum eſſe cenſui; tum ventriculum excrementitiis liberandum humoribus; quibus ritè paractis ſiſtendo fluxui adhibenda adſtringentia; ab his denique roborantia ex uſu fore.

Θεράπεια Quare purgationis inſtar is fluxus exſtitit, cui totam diem liberam ſivimus, ſatis eſſe interea temporis æſtimantes, ſi ægram parco potu, pauciſſimiſque uti cibis, iiſque calcidis juberemus. Poſtera die catapotia ex aloe præbuimus, quæ reliquias excrementitiæ pituitæ, ventriculi tunicis inhærentes, ſine violentia diſturbarent. *Angelicæ, Ariſtolochiæ,* & *Elemii* radices certo pondere cum aloe conjunximus. Tertiam inde diem voluimus, ab ægra quieti dari, ad uſque tempus veſpertinum, cum balauſtriorum ex auſtero vino decoctionem, injecimus, quod aliquoties repetitum eſt, poſtremo condituram ei ſidoniorum cum cinnamomo ſumendam ante paſtum, apparavimus.

Eventus. Quod non ſtatim ad defluxionem reprimendam animum adjecimus, commodum fuit. Magnum enim videbamus imminere febris periculum, ni ſponte mota

mota alvo, ventriculoque perturbato, natura supervacaneis humoribus exonerasset. Catapotia vero mirifice profuerunt. Nam postera die digerere, ægra cœpit, instaurata nimirum ventriculi facultate. Et ab injectione fluxus omnino repressus est, recuperatisque viribus ægra bene se habuit. Ac Authori valetudinis Deo, uno, vero, sempiterno laus sempiterna.

HISTORIA 5ª.

VEniet etiam in numerum Matrona ab antiqua & nobili familia, nisi sordidis & incultis moribus, vitæque pravitate indignam se majorum claritudine præbuisset. Ejus maritus & ipse ad *Belgicam* familiam claram & illustrem, genus referens militiam *Anglicanam* aliquot annos secutus erat. Is igitur me ad auxilium ægræ conjugi ferendum interpellavit. Veni, vidi, curationem aggressus sum. Ventris autem acerbissimis doloribus diu noctuque distorquebatur, adeo ut ne momento quidem temporis quiesceret. Nihil dejiciebat, singulis fere momentis, bilem flavam vomebat, lumbi quoque gravissimis doloribus affligebantur. Aderat etiam febris ex doloris vehementia & motibus convulsivis agitabatur. Totque affecta confectaque malis vix ullam salutis spem

circumassidentibus amicis relinquebat. Erat vero temperamento calido, firmaque constitutione, sed moribus improbis, iracunda, jurgatrix, clamosa, loquax, contumax, viri contemptrix, contumeliosa hospitibus, reique familiaris augendæ adeo cupida, ut fas nefasque, sacrum ac profanum juxta haberet. Atque ut iis evenit qui cauponam faciunt, vigiliarum, cibi, potusque nullus erat modus. Hyeme vero & nivali & perfrigida ægrotabat.

Ratiocinatio. Bene omnino Romani veteres, quidquid magnam afferret humano generi utilitatem, id non sine divina erga homines fieri voluntate arbitrabantur. Itaque & Salutem inter alias virtutes consecratam esse voluerunt. Cujus quia vim tantam videbant esse, ut sine Deo, neque regi neque conservari posset, ipsa res Dei nomen apud illos obtinebat. Certè non satis est firmum ac vegetum, beneque constitutum, à natura corpus obtinuisse, nisi enim mens adsit & curis vacua, & cupiditatibus imperans, brevissime robur omne, firmitudoque temperamenti labefactabitur. Si scivisset, animo moderari hæc matrona, potuisset integram in multos annos valetudinem conservare. At immodicis corporis laboribus, mentis insuper anxietatem ac sollicitudinem adjungens, & cibum ac potum sine modo, sine lege, sine delectu sumens, magnam excrementitiorum humorum colluviem cumulavit, qui tandem

dem ingentes ventris dolores pepererunt. Nec erat in ventre ut videbatur, sed in utero doloris principium, sicut eventu non dubitato comprobatum est. Certè uterus quemadmodum nobis procreandis efformandisque instrumentum idoneum, accommodumque domicilium ab opifice natura, mirifice fabrefactum est: ita genitricibus nostris, multorum sæpe malorum periculosorumque sentina morborum existit. Cujus ea structura est, is situs, ut cùm illabentes à superioribus partibus humores, excipiat; tum ab irrumpente extrinsecus aëre seu frigido, seu calido, facillime lædatur. Nec minimum facit ad dolorem augendum, quod eximii sensus est particeps, ob eos nervos, quos è quinta lumborum conjugatione tum ad firmitudinem, tum ad eam motionem accepit, quæ illi & ad excludendum fœtum, propulsandaque supervacanea necessario tributa est, & ad noxia fugienda. Quæ cum ita esse intelligerem, dolores illos quibus hæc Matrona discruciabatur, tum ex retentis menstruis excretionibus, tum ex frigore flatibusque ortos esse, haud falsò judicabam. Retentionem verò dejiciendorum, fieri compresso intestino. At vomitum excitari, non modo bilis acrimonia redundantiaque prægravato stimulatoque ventriculo, sed etiam eodem revoluto, cum ab oppletis fœce intestinis, tum à vulva sursùm se retrahente. Nec unius coloris bilis existens, variam indicabat origi-

 nem.

nem. Quippe flava pallidaque præsertim ab hausto pharmaco, viridis verò sponte reijciebatur. Hæc igitur à ventriculo, illa & ab intestino quod Jejunum appellatur, & à jocinore redundabat, si *Galeni* dictis est fides. Lumborum dolor ex sympathia oriebatur; Convulsiones læsi humoris acerbitate nervi, adque suum se principium retrahentes, afferebant. Quæ mala eò magis in dies ingravescebant, quod ægra omnis impatiens præsidii, nec vino nec lacte, nec noxiis cibis abstinebat, vixque poterat cubiculo retineri. Itaque prope fuit, ut inter summos dolores, agitationesque convulsivas animum afflaret.

Indicatio. In administranda Medicina duo inprimis spectanda sunt, adfectus præter naturam, & ægri constitutio. Tollendus effectus, æger servandus, adfectus autem nomine & morbum & ejus causam & inde producta symptomata, hic intelligi volumus. Quoniam vero qua de ægra nunc agimus, firmis erat viribus, ætate florenti validoque corpore; summis utendum censuimus præsidiis, iisque multiplicibus, ad extremum, multiplicemque morbum expugnandum. Dolori tamen symptomatum infestissimo quam primum reprimendo mentem obvertimus. Tum intestinis ventriculoque acri contumacique materia repurgandis, datum est pharmacum, non omissa interim uteri cura. Postremo uterus ipse, infestanti humore liberatus,

totum-

totumque corpus, ad pristinam est constitutionem revocatum. In queis omnibus peragendis placitum illud *Hippocratis*, diligenter nobis observandum proposuimus, ἃ δεῖ ἄγειν ὅκου ἂν μάλιστα ῥέπῃ ταύτῃ ἄγειν διὰ τῶν ξυμφερόντων χωρίων.

Et quamquam dolor acerbissimus ægram urgeret, tamen narcoticis quæ esse periculosissima intelligebam abstinens, Enematis usus sum & unctionibus anodynis. Interest enim ad perfectam sanitatem ex tanta medicamentorum varietate, quæ natura providens suppeditat, optima selegisse. Fuere autem Enemata ex Carminativis & mollientibus addito Lenitivo Electario. Fomenta vero sive unctiones ex oleis Chamæmelino, & Hypericon. &c. Tum, propterea quod molestissimus erat, ac frequentissimus vomitus, naturam adjuvimus, datis Emetici pulveris granis admodum sex, cum vini albi cyatho. Sed Enemata tres dies continuata; subque vesperam diei tertiæ injecta Metrenchyta, die vero posterâ pulvis Emeticus præbitus est. At reliquis deinceps dedimus operam, ut singulis ferme horis Obstetrix, Metrenchyta ministraret ex vino rubro, sampsucho, rore marino, angelicæ radicibus, &c. ad institutam curationem accommodis herbis radicibusque composita. Nec certis intervallis emollientes detergentesque clysteres, Θεραπεία.

omiſſi. Atque apertis hunc in modum viis blandum catharticum ex radice barbara comparatum & agarico, propinatum eſt. Opiata deinde, ut vocant, medicamenta ad ventriculum roborandum dedimus certamque præſcripſimus vivendi legem, quam Matrona jam convaleſcens paucis diebus ſervavit.

Eventus. Antequam Emetico pulvere uteremur multa pituitam ægra per ſuperiores partes reijciebat; nihil omnino per inferiores. Ergo ſuperioribus multa bile, multoque phlegmate repurgatis, velut ex quadam conſecutione inferiores quoque infarctu liberari neceſſe fuit. Idque ita ut volebamus evenit. Nam haud ita multo poſt cum Enematis excrementa prodiere, dolores remiſere, deſiit vomitio. At ſingultus & ſpaſmus & animi deliquium ſub ejus diei horam admodum ſecundam ſupervenieus, quo die Emeticum hauſerat, omnes circumaſſidentes, tenuit aliquandiu perturbatos. Et pro deplorata ægra relicta eſt ab omnibus. Ego ſolus reſtiti erecto, beneque ſperante animo quamquam ſcirem illud à Seniore pronuntiatum,

Aphoriſ. Sect. 7. 3. ἐπὶ ἐμέτῳ λύγξ καὶ ὀφθαλμοὶ ἐρυθροὶ κακόν. Et illud aliud

Aphoriſ. Sect. 5. ὑπερκαθάρσει σπασμὸς ἢ λυγμὸς ἐπιγινόμενος κακόν· videbarque feciſſe contra decretum illud:

φαρμα-

φαρμακεύειν μὲν θέρεος μᾶλλον τὰς ἄνω· χειμῶνος δὲ τὰς κάτω. At enimvero τὴν τῆς φύσεως ὁρμὴν, secutus eram: deinde videbam mihi naturam imitanti, & quo ducebar sequenti viam per superiora factam esse, secundum illud Magni præcepti is placitum, ἣν μὲν ἄνω ῥέπῃ ξυμφέρει ποιέειν, σῆσαι τὴν κοιλίην, nimirum superioribus ductibus sponte fluxilibus effectis quo tempore natura alvum continuerat. Ego imperturbatus ejus convulsionis causam agnovi quæ partim à vaporibus turbidis cum flatu ad nervos sublatis, partim ab ipsorum nervorum humiditate supervacanea, mihi visa est originem habuisse, huicq; propterea medendum putavi hac ratione primum ut odorem naribus admoverem, sternutationis provocandæ causa ὑπὸ γὰρ λυγμοῦ ἐχομένῳ πταρμοὶ ἐπιγενόμενοι λύουσι τὸν λυγμόν. Tum ut colli vertebras & basin cerebri perfricarem ungeremque oleis ad eam rem comparatis, deinde pharmacum ex vino, cinnamomo, succo limonum & pœoniæ radice dilutum ac temperatum præberem; interjectoque pauco tempore alimentum solito auctius administrarem, eamque fessam malisque fatigatam, silentio, quieti, somnoque relinquerem. At-

Aphoris. 4 Sect. 4.

Aphoris. 7. Sect. 7.

Aphoris. 13. Sect. 6.

que illud quidem meum consilium, eum quem mihi proponebam, successum habuit. Nam somnò recreata, sensim vires recipere, surgere, nutriri, omniaque convalescentis obire munia. Quare intra alteram septimanam in publicum ea prodiit. Cui illud quoque ad cumulum fœlicitatis accessit, ut cum jam inde à septennio parere desiisset, fœcundata, prospero partu fœminam enixa sit. Exinde multo quàm antea firmior ac valentior vixit nec ullo quod sciam morbo appetita est. Digna tamen quæ immortali ob immemorem animum infamia inuratur. Sed nos ejus perfectæ curationis Authorem deum veneramur, ac demisse precamur nostris ut non desit conatibus.

Historia

HISTORIA 6ª.

HAud ita multum absimili adfectu per-culliam in eodem oppido, diversitoris uxorem nostra quoque persanari opera voluit Deus. Querebatur de dolore totum abdomen, maximè qua umbilicus est, deinde renes occupante. Cujus ea feritas erat, ut nullam diei noctisve partem, torminis immunem effluere fineret. Febris tamen haud erat ulla, quamquam interdum calido sudore ægra diffluerer, difficilime spirans. quidquid præbitum esset, vix ingestum stomacho, statim vomebatur. Mejebat urinas tenues & paucas, per alvum vero nihil prodibat. Ac ii dolores supra mensem integrum infestam habuere. Ejus mulieris temperamentum humide calidum judicavimus, adeo tamen ut calor humori præstaret, bilis vero, in sanguinem, dominum obtineret. Vitam vero liberam agebat & intemperantem, hilarem tamen, nec ita multum obnoxiam iracundiæ. Vino hispanico, adusta cervisia, caiidisque pocillationibus inter sodales, sæpiusculè convivans indulgebat.

Jamque aliquandiu ægrotaverat cum ad ei succurrendum vocatus, veni. Ac mihi quidem de morbi symptomatis sciscitanti, coli dolorem esse, primum videbatur, sed cum adhibitis medicamentis non modo non cederet, *Ratiocinatio.*

cederet,

cederet, sed ingravesceret magis, propius omnia considerans, deinde suspicabur lato Lumbrico intestina depasci, quæ ne falsa suspicio videretur, faciebant aliqua signa, quibus *Spigelius* ait *Tæniam* cognosci posse. Re quidem verâ longos ac rotundos vermes mulier ostenderat, medicata potione extrusos, quam in eum finem propinari jusseram. Tandem ut omnia perlustravi consideratiùs, permultis implexam malis affectionem reperi. Tumque subiit animum recordatio eorum quæ de intestinorum usu ac positione, devinctioneque ex Anatomice didiceram. Cujus scientiæ si quis expers ad Medicinam faciendam accesserit perinde fecerit ac ille qui rempublicam ex carta gubernare instituerit. Non enim intestinum illud crassum quod à *Græcis* κῶλον appellatur ita solum affectum erat, quin renes etiam queis connexum est, in doloris consensum traheret; & in epiploon & in mesenterium, & in ipsum quoque peritonæum integumentum, utpote conjunctas multiplici colligatione partes, humoris morbum generantis contagium serperet. Dolor toto diffusus abdomine & à renibus ad inguina pertinens, meæ sententiæ fidem faciebat. Ex dolore sequebatur frequens parva, difficilis spiratio, & sudor & anhelitus & suspiria. At vero cum omnis dolor, ut *Galenus* Author est, vel à tensione, vel ab intemperie partium oriatur, haud difficili conjectura deductus sum ad humoris dominantis investigationem. Nam ex hac

Comm. 2. t. [illegible] *lib. 1.* *Epid.m.* *cap.* 10.

hac quidem muliere, non ſimplicem intemperiem, tot afferre mala ex antecedentis vitæ licentia judicabam: adducebarque ut crederem, ex bilis redundantia non obſtrui ſolum ſed etiam diſtendi partes, & ingenti calore affici, unde tanta tamque diuturna, doloris inferretur acerbitas. Ægrotantis ætas, temperatura, moreſque magnum ad meam conjecturam momentum afferebant.

Quæ cum conſideráſſem, unam mihi deinceps morbum generantis humoris vacuationem propoſui. Videbam enim humore vacuato, tenſas partes in arctu liberatum iri; partibus deinde ad ſitum reſtitutis humoreque noxio liberatis nativam redditum iri temperiem. Ac ne vacuationem illam quidem, uno omnem tempore medicamentove confertim faciendam duxi, ſed certis intervallis, habita ratione & loci & tempeſtatis & conſuetudinis, per omnia præcipienti Hippocrati obſecutus. Ergo primum mihi curationis incœptum à ventriculo fuit. Nihil enim intro ſumi poſſe animadvertebam, quamdiu excrementitia bile ventriculus inundaretur. Tum ad dolores inteſtinorum ac renum mitigandos gradu facto, toti denique corpori priſtinam reſtituere temperaturam molitus ſum. Id quod lectiſſimis in hunc modum, præſidiis præſtitum eſt. *Indicatio.*

Temperandæ & ad vomitionem præparandæ bili ſcilliticum Oxymel, citreo mixtum ſyrupo exhiberi ſemel atque iterum præcepi. *Θεράπεια*

præcepimus. Deinde porreximus infusionis croci metallorum ℥ II tantundem oxymelitis simplicis, in quo incocta erat Radicis asari ʒ I ß. scrup. violacei itidem ℥ I & scriptulum salis prunellæ. Sequenti die Altheæ, parietariæ, betæ, violarum, Lauri, absynthii decoctione in sero lactis facta, tum Electario lenitivo, melleque violaceo ad semunciæ pondus in ea dissolutis eluimus intestina. Ab his apozema præscripsimus Radicibus aperientibus, baccis Juniperi, floribus genistæ & syrupo althææ constans. Inungi quoque totum abdomen malagmate ex oleo violaceo, myrtil. Laur. & unguenti alth. partibus æqualibus. Exinde cum radicis barbaræ & agarici dissolutionem syrupo dulcefactam Rosaceo dedissemus, ægram postremo in balneis aquæ tepidæ collocavimus iterum ac tertio, usi antea Metrenchytis, ut nulla corporis regio remaneret, excrementitiis humoribus inquinata.

Eventus. Ex quibus consecutum est ut ægra non modo formidandis intestinorum doloribus liberaretur, sed pristinam quoque & optatam valetudinem recuperaret : & paulò post, conjugis amplexus appetens, impregnaretur, cum jam inde à multis annis concipere desiisset. Atque utinam recuperatæ sanitatis gloriam Deo, nobis autem aliquam grati animi significationem dedisset.

Historia.

HISTORIA 7ª.

EJuſdem mulieris conjux paulò ante ipſam ægrotaverat; ei dolor omnes artus afflixerat, non ſecus ac ſi fuſtibus ictus eſſet. Febris etiam incendebat ardore ſuo viſcera. Inde ſitis & ſuſpirioſus anhelitus. Erat homo ſiccæ, calidæque temperaturæ, & in quo bilem ſupra reliquos humores obtinere principatum facile quivis agnoſceret. Longi labore itineris, equitationeque fatigatus domum redierat, Nec,ut diverſitorum mores ſunt, nocturnis compotationibus, diurniſque diſcurſitationibus moderabatur.

Ex omnibus opinionibus ac ſententiis in quas Medicorum ſchola diviſa eſt, ea mihi *Galeni* principis judicium, jam hinc à primordio ſtudiorum meorum veneranti,veriſimillima, præſtantiſſima, cæteriſque præferenda videtur eſſe, quam ij tenent, quos ab ipſa nomen accepiſſe ratione conſentaneum fuit. Nimirum hominem una maxime ratione, reliquis animantibus excellere, nec incaſſum illi celeres ac plane mirabiles animi motiones agitationeſque tributas eſſe judicantes, eas ipſas magna ſolertia adhibent, ac auguſtum illud ſanctumque, ac divinitatis particeps animal à morbis vindicandum, & quantum ipſius mortalitas patitur longiſſimo tempore in hac, *Ratiocinatio.*

hac,in qua deus illum posuit, statione conservandum. Alii magnam ad morbos profligandos experientiam usumque diuturnum adferendum putantes, observationes quoque & historias sedulo memoriæ mandant. Bene illi quidem. At non animadverterunt, & experientiam sæpenumero fallacem esse, & observationes sine ratiocinatione nequicquam fieri: & in historiis, cum ut plurimum desideretur veritas; eas ad eventus morborum prævidendos prædicendosque minimum habere momenti. Sunt qui solam damnantes experientiam, communia præcepta comminiscuntur, evidentiumque causarum cognitionem aliquid ad rem facere non inficiuntur. Sub duobus illi generibus, omnes morbos constituunt, adstricto & laxo; inde sumentes indicationem. Nec vident & insulsam hanc, mutilamque distributionem esse; indeque nec certas nec satis perspicuas indicationes peti: & causarum evidentium nullam esse vim ad morbos pariendos, si non cum efficientibus conjunctisque simul agant. Longe doctius ac sapientius rationales, qui cum omnia quæ apud Empyricos, Methodicosque utilissima, certissimaque reperiuntur adhibuerunt, tum his & naturæ scientiam addendam putant, & temperamentorum differentias & totius corporis cognitionem, & signorum symptomatumque diligentem investigationem. Si quis igitur Empyricus ad hunc ægrum accersitus esset: statim dixisset, apud se præ-

præstantissimum esse remedium, usu multo & experientia frequenti comprobatum. Si Methodicus; Morbi genus esse adstrictum, inconsultò pronuntiâsset, proinde necessariam esse laxationem. Ego Rationalis, *Hippocratisque* & *Galeni*, Scholæ nostræ principum præceptis institutus, ut ad ægrotantem accessi, naturam atque temperamentum ejus attentè contemplatus, sagaci deinde animo anteactam vitam, moresque pervestigans, jacentisque faciem ac totum corpus oculis dimensus: sciscitatus quoque de excretis & retentis, de somno de vigilia, deque reliquis morbi adjunctis, primum omnium symptomatum dolorem reperi. Ex dolore animadverti, fieri mutationem in decumbentis natura, unde necesse esset magnam ab eo molestiam persentisci. Ac rem paullò altius repetens, intellexi ex immoderatis laboribus ortam esse lassitudinem ejus generis quam ξηρώδη *Galenus* appellavit, ex qua denique dolor ille totius corporis ac in primis nervacearum partium, duxisset originem. Ac divinitus quidem *Hippocrates*, id lassitudinis genus his verbis representavit: *Lib.2. de Diæta.*

ὁκόταν δὲ λείων τοῦ καιροῦ πόνος ᾖ, ὑπερξηραίνει τὴν σάρκα, κενωθεῖσα δὲ τοῦ ὑγροῦ θερμαίνεται, καὶ ἀλγέει· hincque sequitur febris lenta & diuturna; καὶ φρίσσει καὶ ἐς πυρετὸν καθίσταται μακρό-

μακρότερον ἢν μή τις ἐκθεραπεύσῃ ὀρθῶς. Paucis suo more sapiens senex quidquid eo de symptomatum genere dici divinarive potuit complectitur.

Quæ cum constituta essent, jam mihi difficile non fuit totius curationis modum definire. Quæ in eo versari videbatur, ut partim humectando, partim moderatè frigerando natura, ex mutatione in qua erat, ad nativam temperaturam reduceretur. At qui tandem id obtineri potuit? Frictionibus & balneis & diæta. Docet id mirum in modum ut cætera senior: χρὴ δὲ πρῶτον μὲν αὐτῷ τῷ λουτρῷ μὴ σφοδρὰ πολλῷ μηδὲ θερμῷ ἄγαν λούεσθαι, &c. id est, *oportet autem primum quidem, ipsum balneo non valde multo, neque nimis calido lavari, &c.* Balneorum quidem tanta est utilitas, nihil ut magis conducat ad nativum carni musculisque temperamentum restituendum. Si quidem, inquit *Galenus*, nihil invenias quod valido æstu occupatos præsentius refrigerare, aut rigentes promptius calefacere queat, quam balneum. Cum enim natura humidum sit & moderatè calidum, humiditate quidem natam ex calore siccitatem irrigat, caliditate autem, ortam ex gelu frigiditatem persanat.

Lib. 1. de usu partium.

θεραπεία

Quare cholagogâ potione datâ, humoribus exoneratum est corpus, & ad balnea com-

comparatum. Impuris enim corporibus adire balnea perniriosum est. Communita deinde viscera, ne quid ex balneis detrimenti caperent, denique sub horam tertiam pomeridianam jussus æger adire balnea tepida, ex malacticis & anodynis simplicibus confecta. A balneis paulum sudare sinebatur ac detersus ungebatur rosaceo; & cum aliquantum temporis intercessisset alebatur euchymis & digestu facilibus.

Eventus. Ea præsidia tanti fuere, ut cum iterum ac tertio balnea repetivisset, omnino desinere dolor, febris vanescere, redire nativa temperies, ac æger persanari. Bene ac feliciter; si non immemor redditæ sanitatis extitisset. At ego benedicam dominum omni tempore ac ejus laus semper in ore meo versabitur.

Historia

HISTORIA. 8ª.

ADoleſcens decem ac ſeptem circiter annorum, habitus macilenti, bilioſæ complexionis & cui prominebant alarum inſtar humeri, cum & luſu & æſtu ſe fatigâſſet, in febrem incidit. Ei quoque latus dolebat, & ægrè meabat ſpiritus, & ſanguis exſpuebatur, & defecto viribus, in anguſto ſpes erat. Nec qui periclitanti opem afferret idoneus & in arte Medica ſatis verſatus, in ea regione reperiebatur. Ad me cum fors per oppidum iter facerem, venit perfuſa lacrymis illius genitrix, obnixè poſtulans ut moribundo filio pro mea in calamitoſos commiſeratione opitularer. Ego ſupplicantis ejulatu permotus aliquot dies ſubſtiti. Quippe nihil temere agendum ratus; morbi genus ac typum moreſque diligenter obſervare volui, quo certiorem ægrotanti facerem medicinam. Ac eo major adhibenda fuit diligentia, quod morbus principiò ſalutaris, ad extremum ob errores ab ægro commiſſos, nullo Medico conſilium dante, pernitioſus evaſiſſe videbatur.

Ratiocinatio

Habet Medica facultas, perinde ut reliquæ artes, oſores ſuos, habet quoque laudatores. Nam ſunt qui cùm multos mortalium, videant ope Medica non ſolum à contumacibus deſperatiſque morbos, ſed ab

ab interim etiam ipso sæpenumero vindicari, quiddam supra humanum modum effici à Medicis æstimantes, ipsorum artem ut cœlitus advenientem, divinumque aliquid habentem, laudibus in immensum extollunt. Rursus alii evadere quamplurimos sine Medicis, sanitatique, solius naturæ auxilio restitui animadvertentes, ut vanam & superfluam rejiciunt. Sed qui perversioris ac nequioris ingenii sunt, in eam acriter invehuntur; ac ejus professores mendacii, crudelitatisque & capitalis in genus humanum odii damnant. Atque *Catonem* tetricæ virum indolis, insectandorum Medicorum principem fuisse repe- rio; quem aliquot post sæcula secutus Historiæ Naturalis autor *Plinius*, non tam artem ipsam vituperavit, quàm varios profitentium errores coarguit, sectasque invicem pugnantium perstrinxit. Sed illa nimis antiqua, tametsi nostrum usque in ævum, continuato vituperio transmissa, linquo. Nec enim tanti sunt, quin multo majora in Medicinæ, Medentiumque laudem conferri queant. Nam qui laudant, longe effusius & impensius faciunt, quàm qui vituperant. Nec falso. Etenim in ipsa arte nihil est quod magnopere vituperari possit; ut sint pravi, vanique & turpes, nullorum è profitentibus mores. Et artis eandem necessitatem & *Cato* & post eum *Plinius* probavere, cum dicerent, sine Medicis quidem, plurimos esse salvatos, sine Medicina prorsus neminem. Imo etiam ille

Plin. hist. natur. lib. 29. cap. 1.

ille Censorius, Commentarium reliquit de Medicina ad usum domesticum necessaria. Equidem nihil vanè dicam, neque de illa facultate quam jam inde à multis annis profiteor, quidquam jactanter memorabo, ne fidem ejus verissimæ laudi detraxisse videar. Neque enim locus est, ut in præsentia vel pro laudatoribus, vel contra vituperatores disputem. Tantum dicam visos à me permultos, ope Medicinæ destitutos periisse, permultos quoque, ejus adminiculo convaluisse. Quorum unus is fuit, cujus hic ego scribo historiam. Nam ita iniqui infensique in Medicos animi arbitror esse neminem, qui non videat, quemadmodum suo in morbum errore inductus erat, de quo nunc agitur adolescens, ita partim pharmacis, partim chirurgia, partim diætæ præceptis servari potuisse. Certe febrim ab intempestivis exercitationibus, & lateris dolores oriri minime novum est; præsertim quibus constitutio, flavæ bilis est admodum particeps. Est enim ea maximè inflammabilis, sulphureæ naturæ quiddam habens. Addo æstatem quo tempore ἡ χολὴ ἀείρεται ἐν τῷ σώματι· addo siccitatem habitus macilenti. Addo prominentiam humerorum. Addo patrem ægrotantis tabe consumptum, quæ omnia indicabant, eum adolescentulum, pulmonum affectionibus & hæmoptosi, & febri hecticæ & tabe denique obnoxium extitisse. Atque ego

Hipp. ib. de natur. hum.

cùm

cùm propius intuerer; duplici teneri eum morbo judicabam, pulmonia, & phlegmone pulmonicâ. Nam cætera erant eorum ſigna atque ſymptomata; tuſſis nimirum & cruenta ſcreatio, lateris etiam dolor & febris. De quibus fuſe diſputat in libro de internis affectibus *Hippocrates*. Certe eos morbos per eſſe curatu difficiles conſtat.

Sed unde tot undique urgentibus malis, ſumendum curationis exordium? An à morbi cauſa? an vero ab adjunctorum aliquo? Ad cauſam actutum ut aggrederer, cùm placitum illud Philoſophorum ſuadebat, quo aiunt, ſublatâ cauſâ effectum quoque tolli; tum oraculum iſtud *Hippocraticum*, τὰ νοσήματα χρὴ ἀπ' ἀρχῆς ἰᾶσθαι, ὅσα μὲν ἀπὸ τῶν ῥόων γίνεται, τοὺς ῥόους παύειν πρῶτον, &c. id eſt, *Morbos à principio curare oportet, & ſi quidem à fluxionibus fiunt primum fluxiones ſedare, ſi vero ab alia cauſa, principium morbi ſedare & curare, deinde id quod influit, ſi quidem multum fuerit, educere, ſin modicum, per diætam moderari ac componere.* Sed alia me permovebant. Videbam enim tuſſim acerrimam eſſe; febrim ingraveſcentem, artus urere & coacervato in pulmonibus ſanguine bile commixto, prope eſſe ut æger ſuffocaretur. His igitur occurrendum fuit. At quibus auxiliis? certe validiſſimis ac præſentiſſimis, ſecundum illud divini *Hippocratis* effatum,

Indicatio.

Lib. de locis in homine.

Aph. l. 1. 6. ἐς τὰ ἔσχατα νουσήματα αἱ ἔσχαται θεραπεῖαι ἐς ἀκριβίην κράτισται.

θεράπεια Primum igitur omnium, quod alvum non admodum fluere videbamus, sanguinem detraximus. Nam & sancivit Magister tum solidam alvum efficere, cum sanguis est minuendus; ἢν δὲ αἷμα τινὶ ξυμφέρῃ ἀφαιρέειν, στερεὴν πρότερον ποιέειν τὴν κοιλίην, καὶ οὕτως ἀφαιρέειν.

Lib. de victus ratione in morbis acutis.

Lib. 2. cap. 6.

Et Doctissimus *Fernelius* in Medendi Methodo sic elegantissimè scriptum reliquit. *Morbos quos vel sanguinis ubertas, vel eruptio progenuit, præsentes quidem sanat vena sectio, impendentes arcet. Ejus generis maximè sunt synochus febris, &c.* Et paulo post. *In partium autem affectibus numerantur phrenitis, opthalmia, parotis, angina, pleuritis, peripneumonia, &c. horum igitur initio, vena opposito loco tusa, fluxionis impetum sistit; revulsionisque vi, nonnihil ex affecta parte revocat. Ea igitur proprium ac legitimum his remedium est qui ex boni sanguinis plenitudine ortus sui primordia acceperunt. Qui vero ex impura plenitudine emerserunt, quia plurimum his cognati sunt, vena quoque secta curari desiderant.* Hæc igitur Fernelius. Certè sanguinis imminutione, plurimum de febri remissum est, & sputa bene processere, quæ eo medicamenti genere quod βηχικὸν appellatur, juvata sint.

Prisana quoque pro potu fuit. Deinde ad inhibendam humoris irrumpentis fluxionem vetus rosarum conditura data. Ad extremum vulpinus pulmo ad linctūram paratus, mirum in modum juvit. Cum vero succedere omnia viderem, pleniore victu refocillari ægrum jussi, ac tum demum reliquias morbi medicata potione Thamarindis atque Manna repurgari.

Igitur intra dies aliquot præter omnium expectationem salvus ac incolumis evasit. Ego tamen ipsius matrem jure lætantem admonui filio præciperet, ut diligenter se custodiret, neve immodico lusu cursuve tenellum corpus calefaciens fatigaret. Nam esse recidivæ periculum, quæ dubio procul interitum afferret. *Deo, uno, vero, Bono, sempiterna gloria.*

HISTORIA 9a.

POST id tempus me rogavit Matrona Nobilis, ipsius ut villicum lecto affixum visere ne dedignarer. Hominē reperi sanguinis grumos ore rejectantem, & latus dolentem & febri & tussi perdite vexatum. Inquirens de anteacta vita, didici laboris summi & rusticanæ plenam sollicitudinis. Non cibum non somnum capiebat; & ad corporis dolores accedebat, ut fit, animi ægritudo, quod se videret tantam sanguinis vim revomere, ut facile pondo librarum duarum excederet, intra diei unius spatium. Ego solatus ægrum, quid opus esset facto, tacitus aliquamdiu consideravi, hominis extenuati desperateque decumbentis salvandi causa.

Ratiocinatio. Sanguinis qui ore vomeretur scaturiginem mecum reputans, aut è cerebro defluere, aut è pulmonibus eijci, aut è cavo pectore extussiri judicabam. Undecumque autem proveniret, non posse nisi ex aperto aliquo vase effundi. Jam vero vasorum apertionem quadrupliciter contingere, nimirum vel diductis per ἀναστόμωσιν osculis, vel rarefactione, vel ruptione, id quod *Græci* ῥῆξιν, vel erosione quæ διάβρωσις iisdem appellatur.

At

At ſanguinem è cerebro neque nigrum, neque ſine faucium titillatione decidere; nec è pulmone niſi ferme rubicundum & ſpumantem ejectari: & è pectore nigrum & interdum ſpuma commixtum expelli, artis Medicæ præcepta docent. Deinde ex rarefactione & anaſtomoſi vaſorum, guttatim & tenuem ſtillare; ex eroſione autem purulentum, ſubalbidum aut decolorem, velut ulcerum virus prodire. Ex quibus videbam neceſſario conſequi, cùm è diſrupta vena in thoracem ferri, tum è thorace per aſperam arteriam excuti. In qua me ſententia lateris, imò totius pectoris dolor confirmabat.

Erat autem hic duplex in univerſum indicatio, alia curatoria, alia conſervatoria. Nam & curandus morbus, & conſervandæ vires, multo jam labore pene fractæ. Atque in curando quidem & ſanguis è pulmone revellendus, & expurgandus thorax & adglutinanda vena. Neceſſaria igitur fuit venæ alicujus, viſui tactuive expoſitæ apertio; idque in cubito primum deinde in malleolo, (ſi vires ferre potuiſſent) tum aliquid intro ſumendum abſtergendo pectori, acrimoniæque ſanguinis temperandæ accommodatum: denique ſive buccella ſive electarium aliquod obſtergendis adſtringendiſque venis idoneum deglutiendum: poſtremo reliquum humoris purgante pharmaco propellendum. Ad prophylacticem pertinebat *Indicatio.*

diæta inſtaurans & aër temperatus & id genus alia.

θεραπεία Sed enim Ruſticus Medicinæ impatiens nihil eorum obſervare vel potuit vel voluit. Ac ne venæ quidem Sectionem quam principio præceperamus ſuſtinuit. Igitur ei aquam hordeatam, Jujubinis & ſebeſtinis fructibus liquerit iæque radice ac melle medicatam in aliquot dies ut ſumeret pro potu, avenato autem pro cibo uteretur vix tandem perſuaſimus.

Eventus. Evaſit tamen & etiam nunc vivit. Nam id medicamenti lenivit ſua dulcedine fluentis acritudinem ſanguinis: abſterſit itidem & perſanavit ulcus, ἡ σωτηρία καὶ ἡ δόξα Κυρίῳ τῷ Θεῷ ὑμῶν.

Hiſtoria

HISTORIA 10ª.

ITerum mihi obſtetrix dicenda venit. Ea ſub elabentem æſtatem, ſtatim à prandio, repentino frigore & rigore cohorruit. Inde febris ſine intermiſſione, & perpetuo quaſi tenore perſeverans. Frequentia deliquia & ſitis & ardor ingens, & interdum ſudor. Alvus libera & urinæ toto morbi decurſu & copioſæ & ferme quales optari poſſe viderentur. Cæterum quod erat animi impatiens ægra, ſæpe omnia turbabat adeo ut in ſummum quoque diſcrimen deduceretur; delirans interdum & effera & opem afferentibus pervicaciter obluctans.

Tria morborum principia non Hippocrates tantum & Polybus Hippocratis diſcipulus, ſed antiquiſſimi quoque philoſophorum conſtituerunt. Nam cum nullum morbum ſine cauſis vel externis vel internis produci poſſe, communis ſit omnium & Medicorum & Philoſophorum ſententia: Cauſas quidem externas aut ab Elementis quæ Hippocrates cœli ſolique nomine comprehendit aliiſque rebus quas neceſſarias à nova Academia appellatas eſſe video, aut ab aliqua violentia; internas autem ab humorum redundantia

Ratiocinatio. *Hipp. lib. 4. de mor.*

repetere necesse fuerit. Atque sic tria poni principia: Cœlum, Violentiam, & plenitudinem, quibus febres ut plurimum pariuntur. Calefaciunt enim. Inprimis plenitudo & violentia. Et febris calor est præter naturam. Sanguis autem & bilis & pituita, sed presertim illa duo, materiam & nutrimentum febri præbent. Nam pituitâ solâ non videtur ali, quippe cùm frigida non sit idoneum ignis alimentum. Incalescunt autem humores illi, cùm cibo potuque intemperanter ingestis, tum laboribus immodicis, aut aliqua vi extrinsecus illata corpori. Inde quoque rigor sæpenumero consequitur perturbatis nimirum, invicemque pugnantibus humoribus. A rigore tandem interdum febris exoritur vehementer incalescentibus eo conflictu sanguini permixtis utraque bile & pituita. Id quod præclare admodum in libro de natura humana docet Hippocrates. Cujus verba alio fortasse loco referam. Ex illis verò tribus principiis utrum in obstetricis corpus majore impetu egerit haud difficile judicatu est. Tum quidem æstus erat immodicus & illa plurimum fatigabatur: at obesi existens corporis nisi & sanguine & bile & aliis opplera esset humoribus, haud ita facile quidem in morbum incurrisset eum, quem illi attulit fermè athletica plenitudo. At cuius generis morbus is fuit? Intemperiei. Non illius quidem simplicis, sed alterius quæ cum materia conjuncta est. Nimirum febris

febris, quam symptomata *synochum* esse putridam ostendebant. Neque enim intermittebat, neque sudoribus manantibus in apyriam solvebatur; sed in aliquot dies eâdem ferme vi persistebat. Nec enim difficili negotio sanguini commistis humoribus communicari corruptio potuit. Neque video quid prohibeat quo minus exorta quâcumque ex causâ unius speciei febris in aliam possit speciem commutari. Nam inflammatus sanguis qui synochum constituit simplicem, si diu ea perseveret inflammatio & corrumpetur ipse, & sibi commistos humores sine dubio afficiet. Indeque secundæ speciei *synochus* exorietur; quæ denique continuam, si perseveret, singularis alicujus differentiæ faciet. Nec vero quod ægra primum inhorruerit, id prohibuit quominus febri corriperetur continua. Nam id genus quoque febris à frigore sæpenumero vel horrore rigoreve habet initium. Jam vero quod frequenter animo linqueretur, id cùm ad sanguinem confertim ad cor irrumpentem tum ad fuligines referendum videbatur, quæ ex denso illo & pingui multisque humoribus obfarto corpore exhalare libere non poterant. Cæterum urinæ laudabiles bonam spem afferebant, exitum morbi salutarem portendentes.

Ex continua simplici quam & synochum putridam vocat Fernelius, in continuam conclusam commutata est, quam idem ait, sanguinem ex æquabili humore in venis majoribus constantem habere pro materia.

Indicatio. Igitur prima mihi summaque fuit intentio corporis plenitudine infarctuque liberandi, quo levata onere natura reliquos humores & excoqueret, & secerneret faciliùs, atque foras extruderet. Inde quoque futurum prævidebam, ut evacuatis pravis humoribus, calor ille febrilis ex eorum impuritate redundantiaque accensus sponte subsideret, & sitis & alia symptomata desinerent. Et quanquam morbi sedes in venis esset majoribus, quæ inter alas exporriguntur & inguina; tamen anteactæ vitæ rationem qua ægra usa erat, consideranti non videbatur, prima regio impuritatis expers esse; quam statim ab initio expurgandam judicavi, *Hippocràtis* doctrinam, *Fernèlii* sententiâ confirmatam observans. Sic enim hic capite quinto curandarum febrium ait. *Non solum in valde acutis morbis quorum natura turget, Hippocratis more (cui vehementiora duntaxat medicamenta innotuerant), verum etiam in quovis modo acutis utiliter statim initio vacuandum.* Hæc ille. Morbum autem ex acutorum extitisse genere, satis ex repentinæ invasionis vehementia perspectum erat. Quare quoniam ei morbo, materiam suppeditabat plenitudo, sive sanguis ex humorum æquabili commixtura constans, venis comprehensus majoribus; ejus detractionem, quæ secta scalpello vena fit ægræ sumus pernecessariam arbitrati. Deinde humoris dominantis (eum autem esse biliosum

ſum ex detracto ſanguine, non dubia conjectura cognovimus) repurgationem lenibus medicamentis tentavimus spiritus ſive diſſipatos, ſive tetris infectos vaporibus identidem alexipharmacis instaurantes ac roborantes.

Quo die febris invaſit, eo die ſub veſperam injici clyſterem ægræ præcepimus, ex diſſolut. lenient. Elect. & herbarum emoll. decoct. addito roris marini m. β. Poſtero die vena cubiti operta eſt, unde ſanguinem effluere ſivimus ad quantitatem unciarum decem. Exinde propomatis febrilem retundere calorem aggreſſi ſumus. Ea autem ut plurimum è ſerapio violaceo & aquis cor oblectantibus cum aciditate vitrioli, cujus ſingularem in febres eſſe vim multis experimentis comprobavimus. Dabamus quoque ſerapium Caryophyllorum animæ recreandæ peraccommodum. Cum autem ad uſque morbi ſtatum alvus ei fere ſemper adſtricta eſſet, probe medicatis Enematis repurgabantur identidem inteſtina. Sed maximum in Diæta præſidium fuit, quam exactam ac ferè ſummam præſcripſimus; juſculis tantum ægram reficientes ubi opus erat. Pro potu quo ad reſtinguendam ſitim creberrimo utebatur, aqua hordei præbita eſt cum fructibus Jujubinis & Sebeſtinis addito limonum ſucco. Interdum etiam aqua pura & limpida in qua ſaccarum diſſolutum

θεράπεια.

erat.

erat & mali citrei ſuccus expreſſus.

Eventus. Secundæ hebdomadæ curriculo ſolutus eſt partim per urinas, partim etiam per ſudores, partim quoque per ſeceſſum morbus. Nam ſub diem decimum & tertium ſudor effluxit undique calidus & copioſus. Sequenti, urinæ multæ & coctæ & plurimo cum ſedimento prodierunt. Tribus deinceps ſic alvus ægrotanti laxata eſt, ut iterum ac tertio dietim deijceret varia, non fœtida tamen nec incocta malève ſoluta. Tandem adeo convaluit ut ne morbi quidem veſtigium remaneret. Quare ob curationem Deo Gratias agimus ex animo.

Hiſtoria

HISTORIA II^a.

AT non ſemper læta ſunt Medicinæ opera, habet illa ſæpenumerò miſerabiles caſus. Quare poſt curationes fœlici exitu perfectas, quas hactenus retulimus, non erit inutilis operæ lamentabile Municipis Meridunenſis exitium ſcribere. Abdominis & lumborum immani cruciatu nullam miſero ſomni partem relinquente divexabatur. At cùm (ut id genus hominum ſolet) multa magis temere & inconſultè quam utiliter expertus eſſet: tandem à Matrona ſanguinis ingenui præbitum eſt ei pharmacum ex eorum genere quæ calculos comminuere & urinas ciere ſingulari quadam & recondita facultate æſtimantur, ſanè perviolentum. Quod ut nihil profuiſſe, imo dolorem multò quàm antea acerbiorem excitaſſe viſum eſt, me tandem tum longe, officii cauſa verſantem, acceſſivit. Ut veni, hominem in lectulo recubantem vidi ſudore frigido diffuſum, multaque lamentantem. Ei vehementem arteria crebrumque & interdum hæſitantem in manus vola pulſum faciebat. Urinæ ſanguineæ & veluti ramentis abluta um carnium reſpe.ſæ mejebantur magna copia. Vomuerat; cibi faſtidiebat; frigebat

καρπὸς Græcè *eſt ea pars qua jungitur manus cum cubito. Volam interpretatus eſt Theodorus Gaza. in Ariſt. hiſtor. animal. lib. 3. c. 2.*

gebat tibias & pedes; deplorata omnia. Quem ego solatus non tamen sine aliqua ope dimisi. Nam & salutem polliceri vanum ac temerarium, & solamine destitutum relinquere, crudele & inhumanum arbitrabar. Utrumque autem homini prudenti magnopere fugiendum. Certe paucos intra dies remitente cruciatu exspiravit.

Ratiocinatio. Solemus Medici ex effectibus ad causarum cognitionem gradatim procedere. Atque ex iis quæ commemorata hactenus fuere symptomatibus aut læsos esse renes, aut vesicam male affectam haud falso conijcimus. Nam sic divinus senex Aphorismo quinto & septuagesimo lectionis quartæ pronuntiat; ἢν αἷμα ἢ πύον οὐρέει τῶν νεφρῶν ἢ τῆς κύστιος ἕλκωσιν σημαίνει. At vero tanti mali sedem, quo hic æger torquebatur in renibus potiùs quàm in vesica quærendam, certioribus rationibus adducor ut censeam. Nam *Galenus* renum affectiones ex urinis esse dignoscendas ait. Urinæ vero cùm admodum cruentæ essent, nimirum aliquid in renibus dilaceratum ostendebant. Id confirmat præceptor. ὁκόσοι ἀπὸ τοῦ αὐτομάτου αἷμα οὐρέουσιν τούτοισιν ἀπὸ τῶν νεφρῶν φλεβίου ῥῆξιν σημαίνει. Huic autem ægro non stillatim, sed affatim urina sanguinea profluebat, carunculis & velut capillamentis

Comment. 2. in pror. c. 7.

Aphoris. 78. Sect. 4.

in ea ſubſidentibus, & ſi commoveretur, innatantibus. Id quod non veſicæ læſæ, ſed renum affectorum, certiſſimum eſt indicium. Unde enim in veſica tantùm ſanguinis, cùm eam exanguem eſſe *Galenus* dicat? deinde nervoſa veſica eſt & membranacea, quare nequit ex ea quidquam carnium ramentis ſimile prodire. Video quid obiici poſſit. Nimirum divulſis qui veſicam circumplectuntur muſculis, aut venis arteriiſve diff. actis, urinam cruentam reddi. Sit ita. At id & cum pungente dolore, & magno niſu ac difficile fiet, & quod in urina cruentum videbitur, id concreto ſanguini, magis quàm ramentis erit ſimile. Atqui ſine ullo doloris ſenſu, & magna copia mejebat is municeps. Deinde non pubem, non perinæum, non circumiacentes partes admodum dolebat. Denique non eſt veſicæ læſio tanti ut perniciem afferre poſſit, raro inflammatur; eſt enim frigidi temperamenti; rarius ex influente ſanguine venæ diſrumpuntur: rariſſimè evenit ut muſculi eam adſtringentes vulnerati non coaleſcant. Sed fac exitiabiliter & læſam & inflammatam fuiſſe: certè aut urina ſuppreſſa omnino eſſet, aut ſaltem non niſi guttatim intercidiſſet. Unde vero tantus & tam pertinax circum lumbos

Comment. in Aphorism. 5. Sect. 3.

Id intelligendum eſt niſi vi extrinſecus illata, veſicæ ſubſtantia vulneretur. Nam id vulnus non coaleſcit, deinde ob viciniam & convenientiam, quæ ei eſt cum principibus partibus, & interceptionem communis officii id vulnus erit letiferum. Sed in ægro quo de nunc agitur nihil eſt ejuſmodi.

bos cruciatus? Profecto non tam è vesica, quàm à renibus aut à venis ad eos pertinentibus, misere dilaceratis. Perspicuum est igitur in renibus mali fontem extitisse. Jam qua in eorum parte, restat ut investigemus.

Equidem in ea sententia sum ut existimem in ipsa renum substantia fuisse. In queis calculus ex humorum infarctu, genitus asper ac firmus Nephriticos ut vocamus dolores pariebat. Qui deinde medicatæ potionis quæ alienissimo tempore præbita est, facultate impulsus, ac summa vi tum venas emulgentes, tum ureteres perrumpens, perditè dilaniavit. Hinc inflammatio, tum ex ipsa divulsione tum ex acerrimo dolore, tum ex humoribus inflammationis vi illò tractis. Hinc ardor ingens, hinc febris, hinc denique solutis viribus & natura fatiscente, sudor ille frigidus, mortis adventantis prænuntius. Nam vomitus & alimenti fastidium nihil moror. Nam ea symptomata sunt ad eum consensum referenda, qui consensus inter ventriculum & renes intercedit, ob nervos ab illo in horum membranas derivatos.

Hæc igitur mihi visa sunt huic ægro perniciem attulisse. Quod si demortui cadaver aperiri superstites liberi viduaque permisissent, rem omnem sine dubio non paullò clarioribus notis perspectam habuissemus.

Historia.

HISTORIA. 12ª.

QUod ſubjecturus ſum, magna quoque conſideratione dignum videtur. Venerat ad me officii cauſa atque humanitatis Doctiſſimus *Nicolſonius*. Cujus cum eruditiſſimo frui colloquio diutius vellem, rogaremque paullùm ut remaneret, reſpondit ſe municipem qui tum fors, proximo in cubiculo erat alloqui cupere. Quem ego ſtatim acceiſitum invitavi, nobiſcum cibi aliquid ut deguſtaret; vixque tandem perpuli, ut ovum ſorberet, viniq;ue pauxillum ſuperhauriret. Quod ut egit, magis ne denegaſſe videretur, quàm ut reluctanti naturæ ſatisfaceret; multum ſe mihi debere dixit: neque enim ſe tantum alimenti duobus menſibus in languidum ventriculum injeciſſe. Rogatus cauſam reſpondit ſe nihil appetere. Quæſivi cujus ætatis, circiter annorum ſexaginta, inquit, Multiſque cum precibus ſalutem mihi ſuam commendavit *Nicolſonii* oratione permotus, qui ſerio ei oſtendit teneri ipſum valetudinem ſuam curare, ne Deum temere tentaſſe videretur. Dixit, in ſeque recepit facturum, quæ præ-

Is poſteà Glocestrienſis Epiſcopus fuit.

præciperem. Exinde illum ego sæpe invisere, ac blandissimis verbis solari, ut animum ad hilaritatem traduceret. Vixit tres menses cibis euchymis, liquidis potius quàm solidis, & ptisana quàm identidem sorbillabat sine febre erat, non dolebat ullam partem, nihil cupiebat. Dicebat tamen & nos id videbamus, cum quidquam ingereretur, difficillime transglutiri. Tandem cùm nihil omisissem eorum omnium, quæ sapienter ars præcipit tum ad mali causam cognoscendam, tum ad eandem tollendam, eò redactus est, ut ne guttulam quidem instillatæ aquæ posset transmittere. Sustentatus est tamen aliquot dies clysteribus ex jusculis instaurantibus. Constans mente & omnibus sensibus tandem sine ullo dolore defectus viribus naturæ concessit.

Ratiocinatio. Hominis istius & ætatem & mores consideranti, ventriculique structuram, & appetentis naturam facultatis intelligenti, haud difficile fuerit causam ἀπῃτίας, sive ἀνορεξίας, quæ illum sustulit agnoscere. Certe homo cum senex tum animi magis quam corporis laboribus deditus, nec multi alimenti naturaliter appetens erat: & cum exhaustus esset calor ingenitus, humenti frigiditate abundabat: unde fiebat nihil prorsus ut appeteret, oppressis extinctisque spiritibus iis, qui deferuntur ad ventriculum per

per eos nervos, quibus os illius, multiplici nexu circumvolutum tenetur, ubi doctissimi Medicorum appetentiæ sedem esse collocatam censuerunt. Hinc defectum alimentis corpus, marcore confici necesse erat; neque unde spiritus instaurari solent, suppeditante quidquam ægro, vires collabi, naturamque fatiscentem penitùs concidere intra paucos dies oportebat. Sed neque tum cum maxime opus esset, maximeque niteretur, quidquam poterat æger intro mittere; constrictis coarctatisque meatibus & canalibus, queis esculenta potulentaque in ventriculum delabuntur. Ergo fatum ei fuit inevitabile, cum non posset destinatis ad naturam reparandam, alimentis sustentari.

Historia

HISTORIA 13ª.

ALiud mihi morbi genus narrandum venit, non tam suâ naturâ quàm perseverentiâ calamitosum. Nam sanguinis illud effluvium quod fit per eas venas quas hæmorroidas appellamus, pluribus extitit salutare: quosdam tamen immodica excretione debilitatos interemit. Ejusmodi profusionem sibi permolestam esse apud me conquestus est, honestus sanè vir qui Magistratum in eodem municipio gerebat. Erat capillos subflavus, corpus bene constitutus, ac sic temperatus ut caloris & humoris videretur esse particeps. Semel aut iterum annuatim, præcipuè sub autumnum ei sanguis per secessum excernebatur, purus ac purpureus, nullo fermè doloris sensu, sed eâ copiâ ut illi vires infringi manifestè viderentur; atque vultus quem candoris ac ruboris temperatura belle renitentem habebat inde flavescerer, velut regio fœdatus morbo. Annum haud quinquagesimum attigerat.

Ratiocinatio. Hæmorrhoidum alias intrinsecus latere, extrinsecus proferri alias compertum est ex Anatomicis. Utrasque origine, insertione, usu, atque sanguinis effusi

effusi discrimine differentes. Nam quæ intrinsecus latens manet, unica est, à portis hepatis trahens originem eo ferme loco unde ramus splenicus, eum cui à brevitate nomen est, producit. Inde per coli intestini extrema, sub recto irrepens, ejus ipsius recti finem circulatim amplectitur. At verò externæ ab hypogastrico venæ cavæ ramo proficiscentes, feruntur ad podicem. Hæ vacuando hepati inserviunt: illa spleni repurgando accommodata est. Ab illa qui sanguis fluit, niger & crassus, & impurus & paucus est & coli dolorem anique parit. Hæ purum & puniceum & subtilem fundunt, ea interdum copia, ut ægri periclitentur. Quemadmodum huic dubio procul contigisset, nisi nostra occursum esset opera. Jam verò, hæmorrhoidum fluxu constantem ætatem infestari dicit in *Aphorismis Hippocrates*. Item ait; *Qui per hæmorrhoidas repurgantur, eos ferme neque pleuritide, neque peripneumonia, neque phagedena neque furunculis, neque lepra, neque vitiligine solere infestari.* His autem morbis non evenit, quod quidem sciam, ut quo de nunc agitur Municeps laboraret. Quare si & confirmatæ erat ætatis, & ejusmodi constitutionis, quæ sanguine abundaret: & si ei sanguis purus ac purpureus copiosè & sine dolore fundebatur, & si non iis tentatus est unquam morbis quos sanguinis redundantia parit: profectò eum sanguinem ab hepate per externas

Aphoris. 30 *sect.* 3. *Lib.* 6. *popul. morbor. sect.* 3.

externas hæmorrhoidas manasse concludendum est. Sive jecur imbecillum esset, sive majorem sanguinis vim produceret, quàm ad alendas omnes corporis partes satis esse videretur: sive denique id acrimonia sanguinis fieret, qui ad inferiores venas suo pondere dilabens earum extrema corroderet. At non imbecillitate jocinoris factum inde constat, quod sanguis admodum elaborate perfectus profunderetur: qui alioquin aqueus & pallidus prodiisset, profusus ab imbecillo jocinore. Deinde corpus ægrotantis vel tumefactum pravo redundans succo, vel idoneo destitutum alimento, perextinuatum, & exangue visum esset. Sed nihil erat istiusmodi. Ne accusari quidem acritudo sanguinis potest; Non enim erat tanta, ut anum eroderet. Restat igitur copiam confecti sanguinis, cui retinendo, regendoque jecur non erat satis, hac maxime via fuisse repurgandam. Quod eum abundantius fieret, quàm valetudini consentaneum esset: morbum ortum esse organicum, ejus speciei quæ vel ad meatum, vel ad magnitudinem referri potest. Quanquam nihil peccabitur, si intemperiei vitio, calori videlicèt hepatis immodico tribuatur.

Tamen ipsius sanguinis rutilus color & rubor, ostendebat acritatem, quamvis non esset usque adeo mordicans ut podicem ederet.

Indicatio. Non fuit mei consilii sic hunc ægrum percurare, nunquam ut ei fluerent hæmorrhoides,

morrhoides. Memineram enim à Magiſtro dictum, ab ea affectione intempeſtivè curatos, in multo graviores incurrere. Neque rurſum ita repente adſtringere volui, nihil ut ſanguinis excideret. Nam omnem in contrarium factam ſubito mutationem, eſſe periculoſam haud eram ignarus. Senſim igitur curandum ſtatuens, viribus labantibus ſuccurro; tum revello, deinde modice purgans adſtringenſque corroboro. Poſtremò ſic ægrotanti conſulo ut alias vivendi leges ſecutus, ne tantam ſanguinis vim patiatur. *De morbis popularibus lib.6. ſect.3.*

Ac victum quidem ejuſmodi toto curationis tempore conſtituo. Juſcula videlicet oxalide & portulaca & urtica tenellula, & ſpinaria & bugloſſo temperata ut ſumat; bibat verò cerviſiam tenuem, calybeatam in qua millefolium ſit maceratum. Inde venæ ſectionem ejus quæ in cubito dextro interna eſt, præcipio certis iterandam intervallis. Tum rheo, pruniſque acidulis ac tamarandis dilutam potionem do. Poſtmodum ad adſtrictionem impero propotiſmata plantaginis & portulacæ ſucco, ſpirituque vitrioli atque ſaccharo commixta; roſarum quoque & citreorum & mirobalanorum conditūras. *θεράπεια*

His vero medicaminibus in præſens quidem tempus curatus eſt. Deinceps autem ut incunte vere, ſero lactis caprini uteretur, cubitique dextri venam pertunderet *Eventus.*

pertunderet, edixi. Idem etiam ver-gente in autumnum æstate peragerei. Vitaret in primis compotationes, aleretur modice, rarò equitaret, temperaret vino & salsamentis; & singulis mensibus radicis barbaricæ sesquidrachma dilutam potiunculam biberet. Quæ si faceret, pollicitus sum, Juvante Deo salubriter & in multos annos victurum; quod ut ei celitus concedatur opto.

Historia

HISTORIA 14ª.

NEque possum, neque debeo, sine lacrymis acerbum carissimorum mihi juvenum interitum recordari. Erant ii ex nobilissima atque antiquissima *Lloydorum* familia, patre geniti equite, viro cum propter humanitatem, atque hospitalitatem, tum propter infractam animi constantiam inter præcipuos Cardighaniensis agri milites memorabili! Fecerat insignis, hujus Equitis erga me benevolentia, ut & ipsum non inferiori quàm parentis haberem loco: & omnes ejus liberos, perinde amarem ac fratres meos. Certe tametsi non illos natura mihi conjunctos fecerat; amicitiâ tamen multo ipsa potentior, sanctiorque naturâ, me singulari cum illis, amoris vinculo colligâbat. Ejus utebar domo ac laribus eàdem & libertate & securitate, ac si domi apud meos versatus essem. Quare ferreus omnino, bonæque mentis expers fuissem, si non immatura eorum morte doluissem, quibuscum, tantus mihi usus, tantaque familiaritas intercesserat. Nam in ipso ætatis flore duo fratres sublati sunt, alter quadragesimo anno apoplexia repente suffocatus; alter cum nondum trigesimum, attigisset, longa

febri, doloribusque sævissimis enecatus; maximum ambo, sui desiderium nostris in animis relinquentes. Qui ætate major erat, *Thomam* vocabant, at juniori *Davidi* nomen datum. Cujus de morbo mihi nunc est instituenda narratio.

Non ita commodam iste corporis constitutionem sortitus erat; quippe bilis atra reliquorum humorum dominium obtinebat. Quare diuturnis erat morbis obnoxius. Ac annum fere integrum, quartana jactatus febri exegerat, sui usque ad reprehensionem negligens. Et tamen utcumque liberatus, suo, id est, soluto & negligenti vivebat more. Ac sub autumnum alvus ei fluere cæpit sine dolore ullo intestinorum: sed eo incommodo, ut amplius quàm vicies diu noctuque secessum peteret. Quæ excernebat erant fœtida; loturæ carnium similia. Ac ne tum quidem perseveranti duos menses malo, quæsitum remedium. Febris deinde continua miserum corripuit: atque sub septimum à febri diem dolores artuum sic immanes, ut se ferendo non esse, incondito clamore testaretur. Doloribus autem remittentibus tubercula in capite & cruribus visa, tum sub decimum diem sequuta mors. Quam ego pari luctu prosecutus sum, ac si frater mihi geminus ereptus esset. Si quid studii, si quid artis, si quid opis, si quid industriæ, si quid laboris, in me fuit, id in eo curando totum, sed heu! frustra collatum atque consumptum est. Periit nullius amicorum negligentia; sed magno om-

nium

nium dolore. Quem enim servare omni studio tanquam carissimum desiderabam, quid ei non adhibuissem? Sed illud mihi multo gravioris initium jacturæ fuit. Nam ejus frater natu major, quo nullum ego vidi mitiorem, meliorem, deditiorem bonis litteris, amantiorem veri, justique tenaciorem, anno vertente, nec opinante casu percussus, & ad interitum præcipitatus est. Pene concidi viribus spirituque defectus, cum ejus mortis nuntius ad me venit. Sed à tanti luctus acerbitate paulùm sevocandus est animus, dum & morbi & mortis utriusque causam pervestigo.

Ratiocinatio. Si quis est qui Medicinam putet, rem esse totam à natura ipsa ingenitam, facilem, tritam, obviam omnibus & nullo labore parabilem, is nimirum fallitur. Neque enim quidquam est magis reconditum, minusve obvium sensibus, aut majoris operæ, judiciique exquisitioris. Fateor equidem ad Medicum efficiendum, naturam cum doctrina conjunctam plurimum posse, solam quidquam posse, constanter nego. Nam sine plurimo studio, sine summa industria, sine multis litteris, sine maxima contentione, qui rectè & non hæsitanter morbos curaret, Medicique nomen egregie & cum laude sustineret adhuc inventum esse neminem, omni adseveratione confirmo. Non longe abierimus. Insistamus in hoc de quo narratum est morbo. Cujus implicatas confusasque causas, & rationes evolvere, genus ac differentiam constituere, motus consequi

prædicere pericula, qui solius naturæ ductu, sine artis studiique adjumento potuisset? De quo sic in primis existimo plurimæ fuisse participem ac venenatæ malignitatis. Non ejus quidem quæ foras erumpens, vicinos contagione tactuque contaminaret; sed illius quæ ex intus conclusa delitescenteque materia trahens originem ægro soli perniciem afferret. Ad Epidemicorum genus referendum censeo. Quibus morbis prava victus ratio causam præbet. Nam ita sive Magister, sive quis alius, magnus sine dubio vir, Magistri doctrinam sequutus ait:

Lib. de Natur. human. ὁκόταν δὲ αἱ νοῦσοι γίνονται παντοδαπαὶ κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον, δῆλον ὅτι τὰ διαιτήματα ἐστὶν αἴτια ἑκάστοισι. Tunc vero temporis morbi varii generis in ea regione grassabantur. Atque illum ipsum è calamitosissimis fuisse hinc constat, quod pars corporis una validissimarum laboraret, ὁκόσα δὲ τῶν νοσημάτων ἀπὸ τοῦ σώματος γίνεται

Ibid. τῶν μελέων τοῦ ἰσχυροτάτου ταῦτα δεινότατά ἐστι, addit causam. Etenim si istic ubi initium sumpserint, permanserint, necesse est, fortissima parte laborante, totum corpus laborare. At verò jecur unum esse ex præstantissimis visceribus, cordi soli dignitate concedens, nemo vel mediocriter in Medicina versatus negaverit. Est enim

radicatio

radicatio venarum, officina sanguinis, naturalis spiritus sedes, ac domicilium facultatis nutritivæ. Cujus sanitas tanti momenti est, ut eo male affecto, totius corporis, omniumque humorum conturbatio: vulneratio, mors necessario consequatur. Cur autem omnem mali culpam in hoc nobili Juvene, ab hepatis vitio profectam esse existimem, multæ faciunt rationes. Nam præterquàm quod diuturna febre laboraverat, cujus vi cùm labefactatum erat temperamentum, tum omnium viscerum perturbata constitutio, & ingenitus calor, plurimùm imminutus: illud etiam accedebat, quod quamquam desiisset febris, attamen humoris pravi reliquiæ nullo essent Medicamento repurgatæ. Quare novi morbi fomes remanebat, à quo nondum anno vertente, nullis extinguendum pharmacis excitatum est incendium. Cujus pernicies evitari quidem fortasse potuisset, si moderatis vivendi legibus æger sibi cautum esse voluisset. Affecti verò Jocinoris non certius aliud τεκμήριον quàm sedimina cùm liquida, maleque cocta, tum loturæ carnis similia. Ab his hepaticum profluvium appellatum. Quippe demonstrant hepatis imbecillitatem. Quod morbi genus ab Intestinorum lævitate atque ulcere eâ maximè ratione secernitur, quod interdum in aliquot dies intermittat ac paulò post revertatur ab hepate proluvies: at in dysenteria nulla est desidendi intermissio. Dysenteria quoque magnum parit dolorem, qui nullus est, aut per-

Hæc ex Galeni doctrina desumpta sunt.

perexiguus in hepatis fluxu. Ac principio quidem fluxum illum nulla comitata est febris, id quod intemperiei perfrigidæ tribuendum censeo: deinde progressu temporis corrupto in visceribus sanguine suborta est: id quod imminentis perniciei fuit indicium. Etenim naturam contrariis conflictatam affectionibus pessundari exhausto humore primigenio necesse fuit. Nec verò dolores illi & subito cohorti & sine manifesta causa desinentes, quidquam boni portendebant. Nam quidquid erat in corpore subtilioris humoris ad articulos propulsum ingentes cruciatus, acritudine sua pariebat, qui cùm repente subsedissent, nimirum extinctam facultatem arguebant.

Indicatio. Ei morbo maturè mederi non potui, quippe non consultus, nisi duobus ferme jam elapsis ab ejus principio mensibus. Statim autem ut veni advocavique rationem in consilium, omnem cogitationem corroborando Jocinori dirigere proposui. Nam abunde mihi videbatur æger purgatus, perseverante tam diu profluvio. Imbecillum vero viscus aliquid attrahebat quidem, at cum nec in probum succum vertere, nec retinere distribuereque rectè posset; elabi male confectum alimentum necesse erat; unde sequebatur fœda cruentaque eluvies, summæ imbecillitatis corruptionisque indicium, Cui curandæ non aliam certiorem videbam rationem quàm si odora, & hepar confirmantia administrarentur, commixtis iis,

iis, quæ & meatus expurgarent, quorum obſtructio putrefactionem parit, & totum viſcus inteſtinaque extergerent.

Ægrotanti quidem antequam venirem, odoratum vinum datum erat, cum cinnamomo, nuce myriſtica, & ejus floribus, caryophillis quoque croco & ſaccharo, hoc medicaminis profuit aliquantum; ac multò ſalubrius extitiſſet, ſi & diutius & moderatius uſus eſſet. Ego curationem via ac ratione ingreſſus, hunc fere ordinem ſecutus ſum. Præcepi pedes, quantum fieri poſſe calidos haberet, inſideret calido laterculo, foveretur itidem vapore aceti in quo laterculum candens extinctum foret, animum à mœrore ſevocaret. Potus is fuit, hordeum toſtum, ramenta cornu cervi, radices burſæ paſtoris cyperique, hædera terreſtris, piloſella, plantago, & cinnamomum aquæ fontanæ incocta ſunt, tum calybs igne candens intinctus & aqua colo trajecta, candidiſſimoque ſaccharo dulcefacta. Medicamentum infarctu liberans cum adſtrictione, Radix aſparagi, & graminis, radix barbara, myrobalani citrei, tria ſantala, & ſyrupus garyophillorum, omnia ſecundum artem parata. Conditura que cotoneorum ac ſidoniorum; terra ſigillata, bolus armena, pulvis ſantali rubri, cinnamomum, flores nucis myriſticæ, ex his electuarium factum. Neque clyſteres obſtergentes, linimenta anodyna & id genus alia defuere. Cum vero intelligerem, Θεραπεία.

quantum hepati prodesset lignum hoc quod allatum ab India Guaiacum appellatur ejus aliquantulum in aqua cum uva passa exhibui. Et juvabat. Sed enim aliquis è famulis existimans id lignum non nisi ad luem veneriam exhiberi, statim detulit, Juvenem ea peste contaminatum esse; id quod magnam ejus sororibus suspitionem attulit. Quod cum idem ille famulus ad ægrotantem detulisset; repente velut ictus fulmine conticuit, animumque sic despondit, nullis ut eum solari verbis possem, hinc in pejus omnia ruere, febris exorta invalescere, urgere feralia symptomata, collabi vires, dum denique fatalem obiret diem. Quod omnibus documento esse Medicis debet, qua prudentia solertiaque ægrotantium suscipi curam oporteat. Quod enim ad lignum Indicum attinet, id certe morbis omnibus à frigida causa profectis salutare esse, atque à præstantissimis Medicis adhiberi magnopereque commendari animadverto Crassos atque impactos humores incidit, attenuat, & fluidos facileque purgabiles facit; corruptos mundat, solvit frigidos, sine ulla vehementia, sine caloris nativi humidique primigenii detrimento. Amicum hepati, amicum spleni, amicum renibus. Non ingratum stomacho, non intestinis adversum, imo vero quam maximè salutiferum. Modicè calidum, non extremè siccum; est enim oleaginea cujusdam particeps humiditatis, nec mediocrem

obtinens

obtinens penetrandi facultatem ob ſpiritus ſubtiles qui in eo inſunt plurimi.

Ac hunc quidem Juvenem pertinax morbus abſtulit. Frater autem natu major, non ipſi prævi ſo interitu repente periit. Enimvero præpingue corpus, collum breve, caput amplum, vita umbroſa, temperamentum præhumidum, & potus quàm cibi major appetentia uſuſque liberalior, diuturnam tametſi non apparentem, tam repentino caſui materiam ſuppeditavere. Monueram ſæpenumero pocillationibus præſertim ſerotinis abſtineret. Sed nimirum conſuetudo natura ipſa potentior altiores egerat radices, quàm ut evelli penitùs poſſet. Gravi ſæpe ſomno tentabatur; nec ut ſe exerceret, unquam perſuaſus eſt. Cauſam afferebat quod podagra magna ipſum dolore afficeret. Et quod inauſpicatum & infauſtum illi accidit, quo die ſubita ſyderatione perculſus eſt; cum amicis quos frequentes ſæpe domi perhumaniter perque benevole excipiebat paulo liberalius cerviſiam impuram nec ſatis coctam recentemque adhuc è caldario biberat, tum rigente & nivali hyeme, omnibus rebus velut fato ad eum præcipitandum concurrentibus. Præſenſit tamen funeſti aliquid, cum cubiculum petens, lectulum ſterni properè imperavit. Invitatus interea ad focum, ſedere noluit. Foco enim quantumvis horrente cœlo, vix ac-

Altera Hiſtoria.

Græcè eſt ἀποπληξία. Hipp. in Prædict. & lib. de gland.

ne vix quidem utebatur etiam valens ac vegetus.

Ratiocinatio. Cerebrum amplissimi adenis similitudinem perferens, multaque redundans humiditate, quàm plurimis obnoxios homines morbis facit, eos præsertim qui amplo sunt capite. Ac indigesti humoris molesta redundantia, nisi consuetis viis per aures naresve aut palatum expurgetur, necesse est obstructis cerebri finibus, ac spirituum ultro citroque commeantium ductibus impeditis repente animal velut cælitus perculsum attonitumque concidere & suffocari. Evenire autem id hyeme maximè autor est *Hippocrates*. Tum enim & pituita magis infestat, & à circumambientis aëris frigore constrictis poris impurorum difflatio vaporum impeditur. Quid quod crudæ nec defæcatæ cervisiæ potus intempestivus, crassos tetrosque exhalans fumos, velut aliis cumulus malis accessit?

ἡ κεφαλὴ καὶ αὐτὴ τὰς ἀδένας ἔχει τὸ ἐγκέφαλον ἴκελα τῇ ἀδῆν. *Hipp. lib. de glandulis.*

Cæterum quid amico postrema patienti allatum auxilii sit rescire tum absens non potui. Equidem ab illius immatura, subitaque morte, tantum animo concepi dolorem, quantum nec ulla ratio lenire, nec multorum annorum curriculum radicitùs evellere potuerit. Quoties subit recordatio, jucundissimæ quæ mihi

mihi cum illo intercedebat familiaritatis, toties erumpunt ab oculis, invito lacrymæ. Memini cum totos dies, gravissimis, de bello, de Historia, repub. cujus haud exiguam in sua provincia partem attigerat, sermonibus nunc sedentes, nunc ambulantes consumeremus. Nec ipsius me tædebat, nec ipsum mei. Quam multus in eo candor? quàm ingenua gravitas? quàm sincerum judicium? quàm multa lectio? ut illum omnino dignum in illis remotissimis *Cambriæ* locis invenerim, cui cum immortalis amicitiæ devinctione conjungerer. Quare quamdiu superstes ero, vivet ille in animo meo, nec memoriam illius erga me meritorum unquam deponam. Vellem æterno marmori hoc Epitaphium incisum extare, verum & duraturum amoris in eum mei & ipsius in me voluntatis monimentum.

His.

Hic jacet heu! longum meruit qui vivere sæ-
 clum,
Fidus sinceræ cultor amicitiæ.

Invida mors illum, telo trajecit adunco,
Quæ tot perjuros vivere cæca sinit.

Quid queror? Æterni sic stat sententia Patris,
Qui sub adorandis legibus, astra regit.

Is vocat Empyrei justos ad præmia cœli,
Vultque malos, alia conditione frui.

Illos, ne sacræ deflectant tramite legis,
Defessi longe fortè labore viæ.

Hos, ut transactæ pigeat per crimina vitæ,
Adque bonam frugem, se revocare velint.

Historia

HISTORIA 15ª.

ANTE id tempus mulier quædam amisso filio in quem recèns natum omnes amores contulerat, non animi magis quam corporis ægra, nostram imploraverat opem. Lenta erat febris, animi frequens deliquium, tumor uteri, aversus à cibis appetitus, & excrementorum suppressio. Ac febris quotidianæ exacerbationes, mœrentem afflictabant.

Huic non tam Pharmacopæo, quàm prudenti Medico & consolatore opus fuit. Nam cùm nihil sit quod ita vires convellat, perturbet humores, atque temperamentum subvertens humidum exhauriat primigenium ac mœstia; tum si medicamenta per se acerba, & inimica naturæ præbeantur, præcipites in mortem ægros agi, necesse fuerit. Consolandi ergo sunt ac paulatim inficiendi quemadmodum Hippocrates docuit: τὰ ἐν πολλῷ χρόνῳ λεπτυνόμενα σώματα, νωθρῶς ἐπανατρέφειν δεῖ. Nam quid ei medicaminis exhibeas, qui ne cibum aut sumere vult, aut potest? Sed unde febris & animi deliquium &c. alia

Ratiocinatio.

Aphoris. 7. Sect.

alia ſymptomata? Moerore corpora reſiccari conſtat, inde obſtrui viſcera, oriri putredinem & lentum excitari calorem. Lentum quia vel vires deſint, vel frigidus & lentus humor, non ita vehementem calorem concipere queat. Exacerbationes verò immixtam bilem effeciſſe reor; Defectiones, quod circularis ſanguinis commeatio præpedita fortè eſſe, aut tetri & calidi vapores, è viſceribus impuris exſpirati cor ferirent. At averſioni ciborum cauſam præbebat, impactus orificio ventriculi pravus humor, ſive pituita, ſive bilis, eſſet. Denique ſitim accendebat præter naturam invaleſcens calor.

℞ Diæta & Cardiacis pharmacis curata eſt, & interdum ejectis clyſmatibus. At cum ei vires paullo firmiores factæ eſſent alterantia quoque pharmaca data ſunt.

HISTORIA. 16a.

SUbinde Rheſo *Wilielmo* decem & quatuor annorum adoleſcenti neceſſaria fuit opera noſtra. Invalidum ei corpus erat & tenerum, & imbecillus à natura conſtitutus pulmo, & crudis abundabat humoribus, facile ut quavis ex cauſa in morbum incurreret. Ac tum quidem tuſſis ei moleſtiſſima, febrim ac pulmonum inflammationem attulerat. Curſitanti ut ſit & inter æquales luſitanti, id mali obvenerat. Pulſus interdum magnus, nunc languidus, nunc inæqualis, & undoſus, vomitus frequens & urinæ rubræ.

Galenus promptum eſſe pulmoni ait, omnes ſuſcipere humores. Credo ob ejus raritatem & mollitiem, tum quia cerebro ſujectus ſit, à quo directi in ipſum meatus. Multò tamen promptius eſt à pituita infeſtari propter illius & craſſitiem & lentorem. Nam & ſanguis & bilis cum & tenues ſint & facile fluentes, præterlabuntur, hæret ac impingitur ſua viſcoſitate pituita. Impactam verò cum extuſſire conatur pulmo vehementi motu ſe commovens, & calorem excitat & ciet ſanguinem. Hincque inflammatio quæ *Græcis* περιπνευμονία eſt appellata. Cuius & *Ratiocinatio.* *Comment. in Aphorism.* 33. *Sect.* 6.

comes

comes est febris, & spirandi difficultas, & sitis & pulsus inconstantia. Cujus morbi generationem præclarè admodum describit Magister ἡ δὲ περιπλευμονίη γίνεται ὁκόταν κεκινημένου καὶ ὑγραινομένου τοῦ φλέγματος καὶ τῆς χολῆς ἑλκύσῃ ὁ πλεύμων ὑπὸ θερμασίης ἐφ' ἑαυτόν, &c. Itaque hic quidem morbus pleuritide multo est periculosior, propterea quod & pulmonis magnum sit & excellens ministerium & summa necessitas, neque affici magnopere possit, sine totius corporis detrimento. Quorum vero & natura & affectiones humidæ sunt, ij multò deploratiùs laborant, quàm quibus sicca temperatura.

Lib. 1. de morbis. Item alibi de diebus judicatoriis.

Θεραπεία.

In curando hoc affectu, doctrinam Hippocraticam velut certissimam mihi regulam proponens, benigno pharmaco, caput in primis levius faciendo, hoc assecutus sum, ut & malum ab ipso fonte oppugnarem, ne quid amplius in pectus influeret; & alvum modicè cierem, antequam invalesceret morbus, & ægrotanti vires labarent. Nam alvo remollita cùm dolores leviores fiunt, tum remissiores febres. Hinc exscreationi impacti humoris animum adplicui. Ac ista quidem antequam in vigore esset morbus, præstita sunt. Nam peripneumonia cùm in vigore est, auxilium non admittit. Sed non confertim & perturbatè medicamenta sunt adhibita. Nam principiò quoniam id ægrotantis & vires & natura ferebant,

Hipp. de ratione victus, in acutis.

ferebant, & anni tempus & genus morbi requirebant, cubiti dextri venam internam aperuimus, unde ſanguis fluxit ad ſex uncias. Poſtridie ſub veſperam Catopotia dedimus, queis benigne admodum purgatus eſt. Inde potiunculas dulces è ſyrupis capillaribus ptiſanæ immixtis. Unctiones poſtea pectoris & laterum expectorationi promovendæ.

Screavit & repurgatus eſt; & urinæ coctionem morbum inferentis humoris indicârunt quarto die, & undecimo; & ſub quartam decimam liberari cœpit & planè convaluit. *Deo ſoli honor & virtus & gloria.* *Eventus.*

Si lucubrationes noſtras in publicum aliquando vel fortuna, vel amicorum benevolentia impulerit, non ab omnibus probatum iri prævideo. Equidem nec omnibus ſcribo, nec omnibus probari cupio. Eſt enim illud pravitatis, hominum ingenitum mentibus, ut ſive perverſo contradicendi ſtudio incitati, ſive ſui jactandi venditandique improbo acti genio, ſemper alienos culpent labores. Nec dubito quin ut quotidiana mea in ægros opera curaſque damnant: ſic in meis quoque ſcriptis veſtigent quod reprehendant, gloriam inde ſibi quærentes. Neque cogitant, eos in lubrico & præcipiti fundamenta ponere, qui ſuper alieni ruina nominis, famam ſtruunt Pleraque inſectorum animalium è putredine nata brevem & ferme diariam vitam ſanie & corruptione ſuſtentãt. Ergo carent ſanguine pravo tantùm ſucco plena. Invidis & obtrectatoribus

trectatoribus ineſt quiddam ſimile. Nihil uſquam veræ virtutis obtinent, ſuâque ſe pravitate æque ac alienis vitiis alentes, aut humi obrepunt, aut maledicentiæ alis ſubvecti circumvolant ad aliorum labores carpendos, nec unquam ſe poſſunt ad verum decus erigere. Pigmæos puſillum genus, imitantur quos fama eſt dormientem Herculem, inutili exercitu circumſidendo, ingentem ſibi apud poſteros gloriam, parare voluiſſe. At ille excuſſo ſomno, omnes velut importunum culicum agmen abegit. Erunt igitur qui meam in præſcribendis remediis tarditatem accuſent. Alii culpabunt in detrahendo ſanguine trepidam cunctationem. Quidam anxiam in obſervandis ſignis ac diebus diligentiam redarguent. Nec deerunt qui ſuperſtitioſum Hippocraticæ artis obſervatorem irrideant. At ego gnarus non omnibus ſatisfieri poſſe, ne id conor quidem. Abundè fuerit ſi recta & æqua æſtimantibus placuero. Enimvero ordienti mihi ſtudia Medicinæ, conſtitutum fuit Hippocratis atque Galeni documenta ſectari & longâ ſæculorum ſerie confirmata & virorum præſtantiſſimorum exemplis uſuque comprobata. Nec tamen omitto ſiquis poſteriorum ſæculorum rectè ſenſerit. Perſuaſumque eſt Medicum eſſe naturæ contemplatorem & adminiſtrum : eam Medicamentis juvandam non opprimendam : neque temere prodigenda remedia, quæ multis mortalium ſaluti fuiſſent. Plus autem periculi fere ſemper ægrotantibus

imminere

imminere ab impe ito Medico quàm ab infestante morbo. Non esse sapientis Medici quidquam cum ægri discrimine experiri. Plerumque in dubium vocari eorum & fidem & navitatem & operam quos à Pharmacis temperandis divendendisq; Pharmacopæos & Pharmacopolas nuncupamus. Denique curationem, non qualemcunque medicamentorum exhibitionem, sed rectam & opposi am administrationem appellari. Postremo prudentem Medicum ita curationem instituere debere, ut non præsentis tantum morbi rationem habeat, sed operam quoque det, ne in posterum grave aliquod ex perperam suscepta curatione damnum oriatur. Atque adulescentulum cujus facta mentio est, sine dubio jugulasset, quisquis ei vel sanguinem liberali manu detraxisset, vel magnam medicamentorum copiam, nullo delectu, nullo ordine à principio præbuisset. Quippe prostratæ penitus vires essent, antequam ad vigorem morbi perventum esset; impedita quoque screatio. Sin autem, neque detractum aliquid sanguinis fuisset, nec alvus blando subducta medicamine, tum & febris increvisset, & capitis dolor pertinaciùs affixisset, & illabentibus à capite humoribus pectus oppressum esset. Id insuper nos à detrahendo sanguine revocabat, quod & laborans naturæ mollis erat, atque facile dissipabilis & pituitâ magis quàm sanguine abundabat.

Historia

HISTORIA 17a.

PAuci admodum ſunt, quos ſacra matrimonii vincula colligârunt, quin infelices ſe reputent, ſi liberorum optatâ careant ſobole. Ut enim quiſque & ingenio præcellit & opibus pollet eâ maxime cupiditate ducitur, ut cum omnes interitui obnoxios eſſe ſentiat, ita ſe nomenque ſuum, procreandis liberis perpetuare, atque immortalitatis, quo tenetur, deſiderio, ſatiſfacere ſummopere contendat. Quare qui in orbitate ſunt, eos mœſtam & inſuavem ducere vitam neceſſe eſt. Inde fit, ut ij Medici ſummam ſibi famam, arti quoque ſuæ maximam gloriam comparent, qui accommoda curandæ ſterilitati, vel ipſi invenire, vel ab aliis inventa adhibere præſidia poſſunt. Quod ut faciant & ſingulari diligentia in ſeligendis remediis, & in perquirendis cauſis non vulgari judicio indigent. Varia enim, pro cauſarum varietate ſunt præſcribenda medicamenta. Sed nihil attinet de his, nunc quidem temporis diſputare. Quanquam illud affirmare vere poſſum pleroſque juvenum præ ardenti procreandæ prolis cupidine, præque immoderato rerum venerarum uſu ſpem fruſtrari ſuam. Ac memini cum ad me querelas ſuas matrona nobilis detulit; filiam juvenculam boni habitus jam inde à quinquennio nuptui

nuptui traditam itidem bene temperato Juveni expertem tamen liberorum vivere. Idem querebantur invenis parentes; & ut ipsorum orbitati qua fieri posset ope subvenirem, postulabant. Ego solatus eos, respondi me caussam sterilitatis exploraturum. Et quod nullam reperissem: quod juvenes progenie fraudarentur; id aut alterius ipsorum, aut fortassis etiam amborum culpâ fieri: quippe qui connubiali libertate intemperanter abuterentur. Inde genituram aqueam & tenuem effectam, locis muliebribus frequenti coitu satiatis, non posse retineri. Fœminam quoque fatigatam segniorem reddi ac minus complexuum appetentem. Patri vero Juvenis autor fui ut ipsum interea aliquo amandaret, dum ipsius conjux quietis aliquid capere & remedii posset. Præscripsi quæ è re videbantur, & ut ipsius corpus repurgaretur, tum ei genitalia odoro medicamine foverentur, ac cibis uteretur exquisitis. Et commodum accidit, ut maritus levicula febre tentaretur. Quare sub prætextu mutandi cœli abfuit aliquandiu. Deinde percuratus cùm domum rediisset conjugales amplexus petens, uxorem imprægnavit, quæ nono mense puerulum formosulum & elegantulum fœlici partu enixa est.

Historia

HISTORIA 18ª.

ALia mihi nunc res dicenda venit ex qua poſſit intelligi quàm graves ſæpenumero in caſus ex leviſſimis, ut videtur cauſis incidamus. *Richardus Protherochius* admodum generoſus Armiger, arcta mihi devinctus neceſſitudine fuit. Is cùm ſub ineuntem Majum, manè ad videndas operas exiſſet quæ ſtagnum ei fodiebant ad aquas è ſubjacenti prato derivandas, repentè me & inſpectante & admirante, vultu, guttere, pectoreque toto intumuit. Ac primò quidem puſtulæ rubræ, veluti ſi urticis verberatus eſſet; tum eæ puſtulæ ſubito in unum coeuntes, magnum efficiebant tumorem, adeo ut mentum ei ſupra pectus, ſicut præpinguibus bobus ſolet paleare, demitteretur. Qua ex re tam inſolita, ingens omnes qui aderant, ſtupor invaſit, aliis venenum datum, aliis pravam herbam tractatam; his maleficio affectum; quibuſdam, id quod vero ſimilius erat, maligna afflatum aura, dictitantibus. Solum erat putre, ſtagnanteſque & olidas aquas contegens: quod cum à fuſſoribus apertum eſſet; tetrum & peſtiferum exhalans; non ipſos foſſores, nec alios, quorum & denſa duraque labore cutis & robuſtior habitus; ſed ipſum *Protherochium* læſit; qui & fors thoracem deduxerat, & mollis erat, raræ-

que

que & læviusculæ temperaturæ, cuique apertiores erant pori, quibus irrumpens aura tetra atque perniciosa, tantum inferre mali potuit. Cujus vis quod altius penetrans, viscera non infecerit, ipsorum temperamento firmitudinique tribuendum est. Esse vero loca unde tam infensus vitæ mortalium vapor expiretur ut etiam prætervolantes aves enecet, satis constat. Cujusmodi quem describit sexto *Æneidos Virgilius*.

Spelunca alta fuit, vastoque immanis hiatu,
Scrupea, tuta lacu nigro, nemorumque tenebris;
Quam super haud ullæ poterant impune volucres
Tendere iter pennis, talis sese halitus atris
Faucibus effundens, supera ad convexa ferebat.

Huic autem malo medicatum est *Aristolochiæ* rotundæ radice intro sumpta. Nimirum arcano modo præparatam oportuit. Tum pectore & collo, quâ intumuerant, salvia & ruta & rore marino cum aqua & vino fotis, adplicitisque cucurbitulis. Atque intra biduum omnis ille tumor evanuit, persanato *Protherochio*. *Sit nomen domini benedictum.*

Historia

HISTORIA 19a.

PArvo sæpe adjumento, in tempore allato, magnos depelli morbos contingit. Juveni pravis humoribus diffluenti, vetus tibiam ulcus fœdabat. Huic ego catapotia purgando corpori dedi; tùm paullò infra genu, tibiam male affectam inussi. Et intra dies aliquot penitus percuratum est ulcus. Intercepto nimirum manantis humoris carnem acritate sua corrodentis cursu. Incassum alia remedia tentata fuerant.

HISTORIA 20.

RIſum tenere nequeo, Medicorum noſtrorum levitatem reputans, modo deſidiam, modo nimias exercitationes inculantium. His quippe ſpiritus exhauriri, vireſque peſſumdari, & diſſolvi temperamenti harmoniam. Illâ pravos humores colligi, veternum induci, robur infringi, & hebeſcere mentis aciem. At modus tenendus. Quis tandem? ſi & negotia laborem exigant, & amor ſtudiorum ſolitudinem ac receſſum poſtulet, & receſſus otium faciat? Nugæ ſunt hominum delirantium & omnem humanæ vitæ ordinem intempeſtiva prudentia perturbantium. Ordo vitæ poſtulat ut moriamur, neque, quidquid egerimus, aut vitare morbos, aut mortem effugere poterimus. Undique nobis, ſeu feriatis, ſive negotioſis imminent morbi, & mors inertes æque ac laborioſos invadit. Aliquos antea memoravi quibus ex otio nata pernities eſt. Nunc dicendi quos labos in morbum egit. *T. C.* Equeſtris familiæ vir longo ſuſcepto itinere, cum citatis equis domum reverſus eſſet, magnos omnium membrorum dolores ſenſit, cum febre & tuſſi & vigiliis, & omnis cibi faſtidio, & ſi quid intro ſumpſiſſet, vomitione. Quæ mala exaſperaverat, intempeſtive præbitum emeticum ab imperito Medicaſtro quales multi ubiq;gentium reperiuntur.

Huic ego morbo laſſitudini inflammatoriæ,

Ratiocinatio. toriæ, *Galeni* doctrinam secutus, libentissimè nomen dederim. Contusis ex equi succussatione membris, diffusisque per musculos acribus humoribus, qui & eos in tumorem attollebant: & tanto doloris sensu afficiebant ut vel levissimo tactu offenderentur. Tussis & febris impurorum succorum erant indices, qui excitati ab insolito motu imbecilliores in partes defluebant. In ægrotantis constitutione dominium flava bilis obtinere videbatur, quæ longe acriores succos suppeditat.

Implicitum malum, multiplicem medelam requirebat. In primis Diætæ prospectum est. Ptisana cum uva passa & radicibus graminis & liquiritiæ pro potu fuit. Cibus, avenatum, & juscula & assi pulli. Hæc ubi constituta, medicamentis data est opera. Et incœptum à levi catartico ex pulpis Tamarindorum & Cassiæ, & manna & uvis passis sennaque & prunis. Inde paratus linctus leniendo pulmoni. Quæ cum recte processissent & febris remisisset, immersus est æger balinæo aquæ dulcis, chalasticis & anodynis, & refrigerantibus temperato. A balneo sudatum est aliquandiu & dormitum. Id balinei genus cum dies aliquot continuatum esset, dolore sedato penitus febris desiit. At ne quid recidivam faceret Cervisiam convalescenti perscripsimus, sennæ foliis, polypodio; pulmonaria, tussilagine, agrimonia, passulis mundatis, cinnamomi quoque, Zinziberisque momento medicatam, cujus usus mirifice profuit. *Deo sospitatori Gloria.*

HISTORIA. 21ᵃ.

ATque illi quidem necessaria equitatio morbum attulerat. Hic vero quem memoraturus sum oblectationes consectatus pene repperit mortem. Is fuit *Humfredus* de quo jam ante dictum est. Qui cum salutaria quæ ei dederamus consilia negligeret, suo malo sensit, quam exitiabile esset Medico non esse obtemperantem. Eum febris, pulmonum inflammationis comes, & tussis & expertes somni noctes vexabant; morbus, ei similis, à quo superiori anno servatus erat, nisi quod hic esset acerbior vix ut ullam speraret salutem. Ejus curationem à sanguinis missione exorsi sumus. Tum blande repetito pharmaco per intervalla, quidquid morbificæ materiæ coctum videbatur purgatum est; & usque pulmoni & ventriculo prospectum & cerebro per catapotia & linctus dum æger extra periculum constitutus videretur. At cum admodum esset sui negligens remansit morbosa dispositio, quæ non ita longam ei vitam pollicebatur.

Vere *Cornelius Celsus* dixit, *multum interesse a principio quis rectè curatus sit an perperam.* Nam si quid pravitatis relictum

sit recidivas parit. Partes vero nisi planè nativo temperamento, pristinoque robori redditæ sint: facile cedentes externarum causarum impulsibus, labefactantur & noxam contrahunt. Atque id evenit persæpe non tantum Medici male curantis culpa; sed etiam ægrotantis, mandata non observantis errore. Id quod *Humfredo* causa pernitiei fuit: qui sibi restitutam sanitatem lætatus, haud perinde ut debuit conservavit; ad consuetum libere vivendi morem reversus nondum penitus confirmata partium morbo defunctarum temperatura.

HISTORIA 22.

MAGNUM profectò malum ebrietas & multorum parens morborum est. Ejus pernitiem sensit quidam non è plebe, in febrem impulsus cum magno capitis dolore. Cui curando nihil aliud præcepimus præter apozema certâ medicatum ratione quo cum quinque diebus usus esset adjecta vini cervisiæque fortioris abstinentia, pristinæ valetudini restitutus est.

Non

Non ita fortunatus fuit ejus Combibo. Nam cum aliquot dies consiliis usus nostris, extra periculum esse videretur; persuasus à congerronibus, vino contractum morbum, vino expellendum: hispanicum popocit crebris poculis. Et cum postridie febrim accendi magis ac magis animadverteret, dilutam theriacam adjecit, at non plane exactis horis triginta interiit.

Hæc sors ebriosos manet. Vereque possum affirmare, nullum esse venenum vino immodice sumpto perniciosius. Ab ebrietate cruditas, cachexia, paralysis, convulsio, mors. Vidi ego permultos bene constituti corporis, & indolis bonæ, quos ebrietas è statu mentis, in insaniam adactos, & gravissimis omnium membrorum confectos doloribus, immaturam ad mortem egit. Quorum exemplo utinam posteri sapere didicissent. Sic vere dictum est! *Plures occidit gula quam gladius.*

HISTORIA 23,24,25ᵃ.

Utilitas mittendi sanguinis.

SAnguinis detractionem summum ac certissimum esse complurium morborum profligandorum adjumentum, cum experientia, tum ratione, tum etiam autoritate constat. Sanguinem imminuere, vel apertâ scalpello venâ, vel admotis hirundinibus, vel inflictis levi incisura vulnusculis, & *Hippocrates* & *Galenus*, & *Fernelius*, & *Duretus*, & *Senertus* & *Riolanus*, & *Hollerius* & omnes cum novæ tum veteris Academiæ doctissimi Medici præceperunt. Non in omnibus quidem morbis, sed in iis solum, qui à plenitudine, redundantiaque sanguinis oriuntur, sine turgeant vasa, seu vires oppressæ mole sua labefactentur. In putridis igitur & ardentibus febribus, in phrenitide, pleuritide, ophtalmia, angina, peripneumonia, in omnibus denique partium, cùm internarum, tum externarum inflammationibus, detrahendus est liberali manu sanguis. Nam si quis in hydrope aut tabe, aut frigido catarrho, aliove ejus generis morbo laborantibus venam secuerit, is non tam prudentis medici quam inhumani hostis operam præstiterit. Magna tamen cautio adhibenda est : viriumque & ætatis & tempestatis habenda ratio diligenter.

Id intelligitur de tabe quæ jam invaluit. Nam incipientis non vulgare remedium est phlebotomia.

diligenter. Nec magis audiendus Botallus, ejusque sectatores, qui nullum aliud omnibus morbis præsidii genus præter diminutionem sanguinis afferunt, à qua non ante desistunt, quam omnem fere vacuaverint: quàm aut Erasistratus aut Paracelsus, aut cæteri veterum errorum novatores; quibus tanta est & tam præpostera in mittendo sanguine religio, ut ægros perire malint, quam unam unicam sanguinis unciam effluere, sinere.

Summorum in omni ætate Medicorum autoritati ratio etiam ipsa mirifice suffragatur. Nam si contrariorum morborum contrariæ sunt curationes; sine dubio quos morbos, sanguinis copia peperit; iis morbis neque tutius, neque citius neque felicius potest quàm ejus imminutione subveniri. Id quod ne ipsi quidem Hermeticæ scholæ discipuli, paulum elimatiore perditi judicio negabunt. Quamquam enim similia similibus curari dictitent, id rectè acceptum, non admodum *Hippocraticæ* familiæ placitis adversatur. Nam id sic est intelligendum, ut si causas spectemus, unde morbi ducunt originem, remedium in similitudine quærendum sit; sin autem effectus consideremus ij per contraria propulsandi sint. Dicunt Hermetici calculi causam esse Tartarum (hoc enim utuntur verbo) sive sal concretum è vitiosis humoribus, seu lotio, quod etiam vocant humani corporis lixivium, ex quo per renes trajecto percolatoque, lapillos facile coalescere.

Hippocratidarum & Hermeticorum opinio reconciliatur.

coalescere. Id quod explicant variis experimentis. Hoc igitur sal sive tartarum (quam causam ac materiam esse calculorum volunt) salibus nimirum dissipabitur; at comminuentibus & incidentibus & solutivis. Iidem podagram dictitant ab acribus erodentibusque & tartareis salibus generari: salibus itidem sed mitioribus, lenientibusque & consolidantibus propulsabitur. Quod aliter quoque possumus interpretari. Nimirum morbos contrariis averruncandos, partes vero quibus insident, similibus præsidiis conservandas. Fateor equidem *Hippocratis* & *Galeni* sectatores improprie admodum loqui cum aiunt curari morbos. Nam cùm morbi neque substantiæ sint nec habitus; sed errata naturæ duntaxat, & velut à recto deviationes ac privationes [illegible]. nemo acuti sensus eos dicat ullius curationis capaces: sed eas tantum corporis partes, quas aberrans natura male constitutas reliquerat. Ergo hunc in modum re consentientes, verbis dissentientes, utriusque sectæ opiniones conciliari posse existimo; Tametsi enim *Hippocratis* & *Galeni* doctrinam inprimis amplectendam esse mihi, jampridem constituerim; tamen non usque adeo pertinaciter in eorum verba juravi, ut non si quid aliunde novi luminis ornamentique præbitum sit, libenter quoque recipiam.

Tamen sunt quidam morbi qui dici possunt habitus.

Historia.

Sequitur ut id quod à me dictum, doctissimorum in arte Medica virorum auctoritate

toritate confirmatum atque rationi consentaneum est; experientia demum comprobetur.

Jacobus *Stedmanus* generosus adolescens è Cardighania, nec firmæ constitutionis, nec validi corporis, sed qui levissimâ ex occasione offenderetur inque tabem propensus esset hyeme perfrigida equitans, lateris dolore, febricula & tussi perculsus vix redire domum potuit ut decumberet. Pleuritidem esse non dubiis signis statim animadverti. Multis vero persuasionibus opus fuit, ut mater, cui carissimus erat, venam ei pertundi pateretur. Quod ut factum est, statim & lateris dolor mitigari, & sedari febris, & tussis remittere, surrexitque intra paucos dies.

Fœminæ perhonestæ sinister oculus totaque adeo mala, sanguineâ inflammatione sic affecta est, ut præ dolore decumbere cogeretur, neque videre, nec quietem capere ullam potis. Oratus ab ejus viro, venam cubiti quam cephalicam vocant, aperui, sivique sanguinem abunde fluere. Intra biduum sine ullo alio remedio persanata est.

Juvenculam cui menstruæ purgationes haud procedebant, virgineo laborantem morbo una sanguinis evacuatione liberatam vidi. Chirurgum advocaveram ut è vena ad malleolos pertinente, sanguinem eliceret: quod cum perdifficile factu dixisset, sensum enim fugiebat; ego scalpellum arripiens, cubiti basilicam tutudi,

tudi, ſanguinemque detraxi corruptum & violacei coloris ad uncias ferme ſeptemdecim. Conſtabant enim puellæ vires. Quam in via poſt aliquot dies reperi vegetam, vivacique rubore perfuſam genas.

HISTORIA 264.

NIHIL in evacuando ſanguine prudens Medicus facit, quin naturam habeat, & præſidem & demonſtrantem; quæ ſæpiſſime idem magno ægrotantium bono conatur.

Annam filiam continua vexatam febri *Hugo Botlerius* militum Tribunus, pro deplorata habens, me nocte concubia accerſitum miſit, longe diſtantem. Sub primum diluculum cum veniſſem, (nam tota nocte citatis equis curſitum eſt) ægrotam reperi debilem, at mente ſenſibuſque conſtantem. Id quod in omni morbo. Magiſter ait eſſe boni ominis. Verſatoque in omnes partes animo, tandem de menſtruis ſciſcitatus ſum. Nec incertis conjecturis brevi fluxura prævidens, bono animo eſſe mœſtos parentes juſſi, ſpem enim affulgere ſanitatis. Inde præcepi aſſidentibus ſedulo viderent, ne ægra ſi gore-

gore quod pervehemens tum vigebat, læderetur; eique crura & tibias caleſactis linteis perfricarent; medicamentum inſuper bibendum dedi. Nec multa mora profluere ubertim ſanguis: & exinde cedente morbo, ægra pauletim vires recipere dum penitus firmata eſſet.

EPILOGUS.

ATQUE has ego quidem hiſtorias ratiocinationibus illuſtratas, quâ potui veritate & ſinceritate, in gratiam eorum ſcripſi, qui recentes ab Academiæ umbraculis in ſolem actionis Medicæ prodeunt, nondum verſati in vaſtis πράξεως campis. Non autem ſcrupuloſius recenſendis minutim pharmacorum tomulis inhæſi, faſtidium vitare volens ſatiſque eſſe reputans, ſi fontes indicaſſem. Quod ſi quis ſinceri judicii, elucubrationes noſtras in manus ſumens, aliquid

aliquid inde profuturum selegerit, operæ pretium tulero; sin nemo legerit, me tamen haud facti pænituerit conscium animi boni, beneque affectæ erga posteros voluntatis, Cæterum.

Regi Sæculorum Immortali & Invisibili SOLI DEO *Honor & Gloria.*

FINIS.

Ad Lectorem.

ORatum te volo, Benevole & candide Lector, ut si quæ errata repereris, quæ multa festinantibus operis irrepere necesse est, ea benigne corrigas, neve autori imputes, id tantum lege utere, vale.

